MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

IEVA RUČINSKAITĖ
(VERSLO TEISĖS NUOLATINĖS MAGISTRANTŪROS STUDIJOS)

BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDAI: LYGINAMOJI ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – doc. dr. Salvija Kavalnė

Vilnius, 2014

TURINYS

ĮVADAS 4

I. BANKROTO BYLOS IŠKĖLMO PAGRINDŲ REIKŠMĖ IR KLASIFIKACIJA 8

1.1. Veiksniai, įtakojantys teisinį bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą 8

1.2 Bankroto teisinio reguliavimo modeliai ir įtaka bankroto bylos iškėlimo pagrindų pasirinkimui 13

1.3 Bendrieji ir specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai 19

1.3.1 Vokietijos Federacinės Respublikos bankroto teisinis reguliavimas 20

1.3.2 Jungtinės Karalystės bankroto teisinis reguliavimas 21

1.3.3 Jungtinių Amerikos Valstijų bankroto teisinis reguliavimas 23

1.3.4 Lietuvos Respublikos bankroto teisinis reguliavimas 25

2 NEMOKUMO KAIP BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDO SĄVOKA, KILMĖ IR RAIDA 28

2.1 Įmonės nemokumo, kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo, sąvokos raida 28

2.2 Įmonės nemokumas kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindas 30

2.2.1 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Vokietijos Federacinėje Respublikoje 34

2.2.2 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Jungtinėje Karalystėje 35

2.2.3 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Jungtinėse Amerikos Valstijose 38

3. SPECIALIEJI ĮMONIŲ BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDAI 42

3.1. Įmonės vėlavimas išmokėti darbuotojui (-ams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas 42

3.1.1. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto istorija 42

3.1.2. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto *travaux preparetoires* 44

3.1.3. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto *ratio legis* 48

3.1.4. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies taikymas Lietuvos teismų praktikoje 50

3.1.5. Ar ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalis – unikali? 54

3.2. Įmonės viešas paskelbimas ar kitas pareiškimas kreditoriui (-iams) dėl negalėjimo ar neketinimo vykdyti prievolinių įsipareigojimų kaip bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas 56

3.2.1. Trumpa teisinio reguliavimo apžvalga 56

3.2.2. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto gramatinė analizė 58

3.2.3. Ar ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas yra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas: doktrinos ir teismų praktikos tendencijos 65

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI 69
LITERATŪRA 72
ANOTACIJA 85
ABSTRACT 86
SANTRAUKA 87
SUMMARY 88

ĮVADAS

Mokslinė tyrimo problema. Pagrindinė šio magistrinio darbo tiriamoji problema yra ta, jog įvairių valstybių teisės aktuose *expressis verbis* įtvirtintų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų baigtinis sąrašas iš esmės priklauso ne nuo objektyvių, jurisprudencijoje ir teismų praktikoje suformuluotų, teisinių kriterijų, o nuo kiekvienos konkrečios valstybės ekonominės – socialinės padėties bei esminio požiūrio į kreditoriaus ir skolininko santykių pusiausvyros modelį. Taigi dėl šios priežasties Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui, siekiant Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme[1] (toliau – ĮBĮ) aiškiai numatyti objektyviais teisiniais kriterijais grindžiamą bankroto bylos iškėlimo pagrindų baigtinį sąrašą, neužtenka tik formaliai atsižvelgti į tos pačios teisės tradicijos bei tą patį bankroto modelį pasirinkusių valstybių teisės aktuose įtvirtintus bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus.

Temos aktualumas. Šio tyrimo tema aktuali tuo, jog lyginamuoju aspektu skirtingi bankroto iškėlimo teisiniai pagrindai suponuoja kazuistinį teisinį reguliavimą net ir socialiniu–ekonominiu lygmeniu panašiai išsivysčiusiose valstybėse, *inter alia*, turinčiose tarptautinį pripažinimą. Savalaikiam ir sėkmingam bankroto bylos inicijavimui būtina aiškiai bei nedviprasmiškai teisės aktuose įtvirtinti tokius bankroto bylos iškėlimo pagrindus, kurie būtų racionalūs ne tik ekonomine, bet ir pagrįsti teisine, priimtini politine ir / ar socialine prasmėmis. Dėl netinkamų bankroto bylos iškėlimo pagrindų patiriama įvairių praradimų, pavyzdžiui, eikvojami laiko resursai, neracionaliai paskirstomi ekonominiai ištekliai, neefektyviai organizuojamas bei nuvertinimas žmogiškojo kapitalo indėlis ir t. t. *Inter alia*, įstatyme netinkamai apibrėžtos bankroto bylos iškėlimo pagrindų formuluotės lemia ir itin sudėtingą konkrečių nuostatų įgyvendinimą praktinėse situacijose. Akivaizdu, jog atitinkamame teisės akte netinkamai suformulavus bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus įstatymų leidėjas iš esmės sukuria erdvę vystytis aibei problemų: nuo socialinės negerovės (atleidžiami darbuotojai didina bedarbių skaičių valstybėje, smunka pasitikėjimas ekonominėmis prognozėmis bei teisine sistema, į valstybės iždą nesurenkamos planuotos rinkliavos ir pan.) iki teisinio nihilizmo (bankroto bylos arba iš viso nekeliamos arba keliamos tada, kuomet to daryti nebūtina). Taigi kiekvienai valstybei svarbu turėti tinkamą bei efektyvią bankroto procedūrų sistemą, kuri geba pasiūlyti atitinkamas teisines priemones, kuriomis būtų galima *ex ante* pastebėti artėjančią fizinio ar juridinio asmens nemokumo būseną.

Temos naujumas ir ištirtumas. Nors bankroto institutą bei įvairius jo aspektus yra nagrinėjęs ne vienas teisės mokslo atstovas, tačiau Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje mokslinių darbų įmonės bankroto bylos iškėlimo pagrindų tematika beveik nėra. Galima paminėti tik fragmentiškus bandymus šią temą plačiau analizuoti bendrame bankroto sampratos

[1] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios.* 2001, Nr. 31-1010.

kontekste, pavyzdžiui, bankroto bylos iškėlimo pagrindų institutą plačiau nagrinėjo autoriai S. Kavalnė bei R. Norkus, V. Mikuckienė, J. Bivainis[2], taip pat Nacionalinės verslo administratorių asociacijos parengtame taikomojo mokslinio tyrimo darbe[3], Lietuvos Respublikos teismų praktikoje. Nagrinėjamu atveju išsamesni moksliniai tyrimai yra atlikti užsienio valstybių teisės doktrinos atstovų, pavyzdžiui, P. Omar [4], J. L. Westbrook veikaluose[5].

Baigiamojo darbo reikšmė. Šiame magistro baigiamajame darbe Lietuvos Respublikoje (toliau ir Lietuva) juridiniams asmenims įtvirtinti bankroto bylos iškėlimo pagrindai yra tiriami bei lyginami su tarptautinį pripažinimą turinčių valstybių bankroto iškėlimo teisiniais pagrindais, o tiksliau[6]: su Jungtinės Karalystės (Anglija ir Velsas) (toliau – Jungtinė Karalystė), Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau ir JAV) bei Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau ir Vokietija). Greta kontinentinės teisės valstybių (Lietuva, Vokietija) apžvelgtinos ir kitos, bendrosios teisės (angl. *common law*) valstybės – Jungtinė Karalystė (toliau ir JK), JAV – tam, kad būtų galima palyginti ne tik skirtingas šalis, bet ir skirtingas teisės sistemas. Tokiu būdu autorė ketina išanalizuoti bankroto bylos iškėlimo pagrindų įvairovę bei vyraujančias minėtų valstybių teisinio reguliavimo tendencijas, kurios padės sistemiškai, lyginamuoju aspektu, pažvelgti į tiriamąjį mokslinį reiškinį. Pažymėtina, jog mokslinių darbų bankroto bylos iškėlimo pagrindų tematika beveik nėra, todėl šio tiriamojo darbo įžvalgos turėtų padėti suvokti kaip lyginamų valstybių teisinis reguliavimas įtakoja kitų valstybių, tarp jų ir Lietuvos, teisiškai apibrėžiamus bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus.

Tyrimo tikslas – lyginamuoju aspektu ištirti juridinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų institutą Lietuvos ir užsienio valstybių teisiniame reguliavime bei vadovaujantis gautais tyrimo rezultatais pateikti rekomendacijas (pasiūlymus), kaip galima būtų tobulinti Lietuvos Respublikoje įtvirtiną tiriamąjį teisinį reguliavimą.

Tyrimo uždaviniai:

1) išanalizuoti pasirinktų bankroto teisinių reguliavimo modelių, taip pat veiksnių, įtakojančių teisinių bankroto modelių pasirinkimą bei bankroto bylos iškėlimo pagrindų santykį.

2) ištirti bankroto bylos iškėlimo pagrindų reikšmę pasirinktose valstybėse bei nustatyti ir suklasifikuoti (pagal atitinkamą kriterijų – bendruosius ir specialiuosius bankroto bylos iškėlimo pagrindus) bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus;

---

[2] Kavalnė, S.; Norkus, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011. – 344.

[3] Nacionalinės verslo administratorių asociacijos parengtas taikomojo mokslinio tyrimo darbas. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*. Vilnius, 2006. – 85.

[4] Omar, P. *International insolvency law: themes and perspectives*. Aldershot: Ashgate, 2008. – 412.

[5] Westbrook, J. L., *et al*. *Global view of business insolvency systems.* Washington, D.C.: World Bank, 2010. – 300.

[6] Šio tyrimo autorė paaiškina, jog renkantis užsienio valstybes taip pat buvo atsižvelgta ir į šalies ekonominio išsivystymo rodiklį, t. y. lyginamos ekonomiškai stabilios bei stiprios valstybės, turinčios tarptautinį pripažinimą ir svarios įtakos sprendžiant problemas net ir globaliame lygmenyje.

3) atskleisti nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo sąvoką teoriniu ir praktiniu aspektu Lietuvos ir užsienio valstybių kontekste, nustatyti teismų praktikos tendencijas;

4) ištirti nacionalinius specialiuosius bankroto bylos pagrindus teoriniu ir praktiniu lygmeniu;

5) atlikti lyginamąją specialiųjų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų analizę bei nustatyti vyraujančias teisinio reguliavimo tendencijas.

Tyrimo tikslui bei uždaviniams pasiekti bus taikomi empirinis bei teoriniai **tyrimo metodai**[7]:

- **empirinis**. Rašant magistro darbą plačiai taikomas **teisinių dokumentų analizės metodas**. Metodas pasitelkiamas Lietuvos bei užsienio valstybių teisės aktų, mokslo leidinių, publikacijų, straipsnių bei teismų analizei.
- **teoriniai**:

1) vienas iš pagrindinių magistro darbe naudojamų metodų – **lyginamasis**. Metodo pagalba motyvuotai pasirinktas tinkamas (lyginamų) valstybių skaičius, atsižvelgiant į tiriamų valstybių teisės tradiciją, vyraujantį bankroto teisinį modelį. Lyginamuoju metodu lyginami Lietuvos bei užsienio valstybių reguliuojami bankroto bylų iškėlimo pagrindai, jų panašumai bei skirtumai;

2) **sisteminis analizės metodas** taikomas analizuojant bankroto bylos iškėlimo pagrindus kaip sistemą;

3) **loginis analizės metodas** pasitelkiamas aiškinantis teisės normų turinį, analizuojant teismų praktiką, darant išvadas bei apibendrinimus;

4) **teleologinis metodas** naudojamas siekiant nustatyti įstatymo ir aiškinamosios teisės normos tikslus bei uždavinius.

Darbo struktūra ir apimtis. Darbą sudaro įvadas, trys pagrindiniai skyriai**,** skirstomi į poskyrius, išvados, literatūros sąrašas, anotacija, santrauka lietuvių bei anglų kalbomis.

Pirmame darbo skyriuje analizuojami teisiniai bankroto bylos iškėlimo pagrindai, jų bendrieji bruožai, klasifikacija, panašumai, skirtumai ir reikšmė, taip pat apžvelgiami teisiniai bankroto modeliai bei aptariami veiksniai, įtakojantys teisinį bankroto reguliavimą.

Antrame darbo skyriuje atskleidžiama nemokumo kategorija teisiniu bei praktiniu lygmeniu remiantis lyginamuoju metodu gauta ir apdorota informacija. Taip pat analizuojamas šio instituto teisinis reguliavimas ir jo spragos Lietuvos teisėje.

[7] Šio magistriniame darbe moksliniai tyrimo metodai yra suprantamai taip, kaip jie yra apibūdinti, pavyzdžiui, Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai.* Vilnius: Justitia, 1999, p. 167-258; Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 355–564.

Trečiame darbo skyriuje analizuojami Lietuvos specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai, taip pat atliekama minėtų teisinių pagrindų lyginamoji analizė, tiriama reikšmė bei teisinio reguliavimo spragos.

Išvadose ir pasiūlymuose suformuluoti apibendrinamieji teiginiai iš esmės adresuojami įstatymų leidėjui siekiant tobulinti Lietuvos bankroto bylos iškėlimo pagrindų teisinį reguliavimą.

Ginamasis teiginys: savarankiškų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų įvairovę lemia ne tik objektyvūs teisiniai, bet ir kiti – istoriniai, socialiniai (kultūriniai, religiniai, o ypač ekonominiai bei politiniai) veiksniai.

I. BANKROTO BYLOS IŠKĖLMO PAGRINDŲ REIKŠMĖ IR KLASIFIKACIJA

1.1. Veiksniai, įtakojantys teisinį bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą

Teisiniam bankroto modelių reguliavimo susiformavimui įtakos turi daugybė veiksnių: tai įvairūs politiniai, teisiniai, socialiniai, kultūriniai bei ekonominiai veiksniai. Pažymėtina, jog teisinės technikos suvienodinimui kuriant bankroto teisinį reguliavimą yra pateikta keletas rekomendacijų, kurios nurodo, kaip ir į ką atsižvelgti kuriant bankroto teisinį reguliavimą. Rekomendacijose tam tikru aspektu aptariami ir veiksniai, kurie lemia teisinio bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą. Iš tokių rekomendacijų paminėtina gana plačios apimties Jungtinių tautų komisijos (angl. *United Nations Commission on International Trade Law*) (toliau – UNCITRAL) išleistas vadovas[8], kurio pagrindinis tikslas – padėti valstybėms įgyvendinti efektyvų bankroto teisės režimą. Taip pat Pasaulio Banko (angl. *World Bank*) gairės[9], kurių pagalba siekiama sukurti bankroto teisės ir kreditorių teisių sistemų principus. Tačiau šio darbo autorė pažymi, jog teisės doktrinoje veiksniai, kurie įtakoja teisinį bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą iš esmės nėra susisteminti ar plačiau ištirti. Be to, minėtų veiksnių, aptarimas šio darbo problematikai yra svarbus ir dėl to, jog šie veiksniai formuoja savitą teisės sistemą, bankroto teisinį reguliavimą, kurio pasekoje ir bankroto bylos iškėlimo pagrindų atsiradimą. Dar daugiau, tai padeda plačiau ir išsamiau suvokti bankroto reguliavimo ištakas.

Teisės literatūroje veiksniai, kurie įtakoja teisinį bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą klasifikuojami nevienodai, pavyzdžiui, autorių kolektyvo išleistame bankroto teisės vadovėlyje[10] išskiriami tik pagrindiniai, t. y. politiniai, socialiniai ir ekonominiai, taip pat teisiniai veiksniai, *inter alia*, pateikiamos ir dvi bankroto teisės reguliavimo kryptys – likvidacinė bei reabilitacinė, kurie, šio darbo autorės manymu, yra itin reikšmingi visam bankroto teisiniam reguliavimui, tačiau, deja, aptariami tik bendrais bruožais. Bene aiškiausią, glausčiausią bei išsamiausią skirstymą pateikia teisės mokslo atstovas H. Schier[11]. Autorius pateikia net tris dideles grupes veiksnių, lemiančių teisinį bankroto reguliavimo krypties pasirinkimą: pirma, istorinį valstybės susiklostymą; antra, filosofinių pagrindų įtaką bankroto įstatymui bei, trečia, teisinių tradicijų skirtumų įtaka kartu su valstybės ekonomika bei sociokultūriniu šalies išsivystymu. Grupę pagal istorinį susiklostymą skirsto dar į tris pogrupius: pirmajai grupei priskiriami įstatymai, kurie evoliucionavo dėl savitos valstybės raidos, antrajai –

[8] United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). *Legislative guide on insolvency systems.* New York: United Nations, 2005. – 383.
[9] *Principles and guidelines for effective insolvency and creditor rights systems*. The World Bank, 2001.
[10] Kavalnė, S., *et al*. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 198.
[11] Schier, H. *Towards a Reorganisation System for Sovereign Debt: An International Law Perspective*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007, p. 112.

valstybės, kurios perėmė kitos užsienio šalies tradicijas, o trečiajai – kelių nacionalinių tradicijų susiliejimą.

Prie pirmosios grupės pirmojo pogrupio autorius priskiria Jungtinę Karalystę, kurioje bankrotas iš pradžių laikytas nusikaltimu[12], už kurį skirtos itin griežtos bausmės skolininkams (pirkliams), tačiau dėl nepakeliamų sankcijų kilusio protesto 1542 m. buvo priimtas bankroto statutas (angl. *The Statute of Bankrupts*), kuris nuo 1861 m. pradėtas taikyti ne vien pirkliams. 1844 m. įtvirtintos įmonių likvidavimo procedūros, o1986 m., dėl ekonominės recesijos sukeltos bankrotų bangos, priimtas ir naujas bankroto įstatymas (angl. *The Insolvency Act 1986 (c 45)*)[13]. Prie šios grupės veiksnių taip pat galima priskirti ir Italiją, kurios teritorijoje jau ankstyvame laikotarpyje galima rasti bankroto užuomazgų. „III – II a. pr. Kr. skolininkui, nesumokėjusiam skolų bei turėjusiam keletą kreditorių, pagal paprotį būdavo pradedamas *bonorum venditio*“[14] procesas, kuriuo kreditoriai įgydavo teisę perimti iš skolininko visą turtą, šį deponuojant *magister bonorum* (bankrutavusio skolininko turto administratoriui)[15]. Vėliau, „XIII – XIV a. bankroto institutas suklestėjo šiaurės Italijoje ir buvo tvarkomas pusiau nepriklausomų teismų“[16]. Jau tuo metu „bankroto procesas galėdavo baigtis likvidavimu arba *concordato* – privačiu terminų pratęsimo susitarimu, kuris leido bankrutuojančiam subjektui susigrąžinti savo turtą ir iš naujo pradėti verslą sumažinant ar atidedant skolas“[17]. Nuo XVII a. šis teisinis palikimas buvo perimtas, pritaikytas ir perrašytas kylančių modernių valstybių teisinių ir teisminių institucijų“[18]. Tačiau moderni Italijos bankroto įstatymo era datuojama nuo 1942 m., kai buvo priimtas Karališkasis įsakas (angl. *Royal Decree*)[19] iki kurio Italijos bankroto sistema buvo baudinė[20].

Antrajam pogrupiui autorius priskiria valstybes, dažniausiai buvusias kolonijas arba buvusias socialistines valstybes, kurios perėmė tam tikrą vieną užsienio valstybės bankroto modelį[21]. Prie valstybių – kolonijų paminėtina Indonezija, „kuri atgavusi nepriklausomybę nuo Nyderlandų savo Konstitucijoje įtvirtino nuostatą, numačiusią visą Danijos teisės bei įstatymų automatinį perkėlimą į Indonezijos teisinę sistemą“[22]. Buvusios socialistinės valstybės patenka į

[12] Bankroto nuostatos taikytos asmenims, kurie tyčia slapstėsi nuo savo kreditorių nepaisant to, jog buvo pajėgūs apmokėti skolas. Omar, P., *supra* note 4, p. 12.
[13] Schier, H., *supra* note 11, p. 113.
[14] Biscoti, B. Safeguarding of credit and bankruptcy: history and regulating tendencies. The italian experience. *Jurisprudence*. 2010, Vol. 2(120): 327.
[15] USLegal.com. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. <http://definitions.uslegal.com/v/venditio-bonorum/>.
[16] Skard, J. Bankruptcy laws: part of a global history. In Ma, D.; Zanden van J. L., (eds.). *Law and long-time economic change: a Eurasian perspective*. Stanford University Press, 2011, p. 4.
[17] Skard, J. *The history of market discipline: bankruptcy, renegotiation, and debt discharge in England and France (Sixteenth–Nineteenth Century)*. Geneva, 2009, p. 8.
[18] Skard, J. *Bankruptcy laws: part of a global history*, *supra* note 16, p. 4.
[19] Manganelli, P. The evolution of the italian and u.s. bankruptcy systems: a comparative analysis. *Journal of Business & Technology Law*. 2010, Vol. 5(2): 237.
[20] *Ibid*., p. 238.
[21] Schier, H., *op. cit.*, p. 113.
[22] *Ibid*.

šį pogrupį dėl to, jog žlugus komunizmui buvusios rytų Europos bloko valstybės perėmė bankroto teisinį reguliavimą iš Vakarų valstybių[23] – „rytų ir centrinės Europos valstybės po komunizmo griūties neturėjo rinkos ekonomikos infrastruktūros, o Vakarų valstybės ragino perimti jų bankroto reguliavimą“[24]. *Inter alia*, šios valstybės į Vakarų reguliavimą gręžėsi dar ir dėl to, jog „prie iki okupacinio režimo jose galiojo vokiškoji arba prancūziškoji civilinės teisės tradicija“[25] – taip buvusios rytų ir centrinės Europos valstybės bandė atkurti iki tol buvusią teisės sistemą. Pavyzdžiui, Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos okupacijos metais, Baltijos valstybės nebuvo nepriklausomos ir dėl šios priežasties neturėjo ir negalėjo leisti savo įstatymų, tarp kurių ne išimtis ir bankroto teisinis reguliavimas: „Lietuvoje sovietinis bankroto procesas niekada netaikytas“[26], o „įstatymo leidėjai istorine patirtimi nesinaudojo, netyrė bankroto įstatymo trūkumų, kurie buvo apsvarstyti dar iki 1940 m.“[27] bei nebandė gaivinti galiojusio bankroto reguliavimo iki Lietuvos okupacijos, dėl to teko kurti įstatymą *de novo*. „Bankrotą reguliuojančios teisės normos buvo perimtos iš Rusijos pirmojo Nemokumo (bankroto) įstatymo projekto, taip pat iš Vengrijos, Danijos, Vokietijos ir kitų valstybių panašių bankroto įstatymų“[28]. Tuo tarpu, Estija bankroto akto kūrimo pradžioje daugiausiai rėmėsi Švedijos bankroto aktu, o vėliau Estijos bankroto aktui didžiausią įtaką padarė 1999 m. Vokietijos bankroto įstatymas (vok. *Insolvenzgesetz*)[29].

Trečiajam pogrupiui priskirtina Vokietijos Federacinė Respublika, kurios atskirų žemių reguliavimas bei užsienio valstybių teisės praktika 1879 m. sujungtos į vieną bankroto įstatymą. Vėliau, 1999 m. bankroto teisės reforma unifikuoti buvusios Rytų bei Vakarų Vokietijos skirtumai. Tokiu būdu Vokietijos bankroto reguliavimas iš kelių nacionalinių įstatymų buvo sujungtas į vieną. Panaši situacija susiklostė ir JAV, kurioje derinama nacionalinė teisė bei tam tikrais etapais remtasi užsienio, būtent JK, teise[30]. JAV Konfederacijų įstatymuose buvo numatyta, jog skolininko-kreditoriaus santykius Valstijos reguliuos atskirai, tačiau reguliavimas tapo kazuistišku, dėl kurio buvo atlikta Konstitucijos pataisa, įtvirtinusi bankroto įstatymų vieningumą visose Valstijose[31], t. y. reguliavimą vienu federaliniu kodeksu. Tačiau, bankroto

---

[23] *More cooperation needed on insolvency in the EU.* Ackordscentralen. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://ackordscentralen.se/eng/article-insolvency-eu>.

[24] Kim, M. When nouse is useful: bankrtuptcy law in post-communist Central Europe. *Fordham Law Review*. 1996, Vol. 65(3): 1048.

[25] La Porta, R., *et al*. The economic consequences of legal origins. *Journal of Economic Literature*. 2008, Vol. 46(2): 288.

[26] Spaičienė, J. Bankroto teisės raida Lietuvos Respublikoje. Daktaro disertacija. Vilnius, 2008, p. 103.

[27] *Ibid*., p. 104.

[28] *Ibid*.

[29] Varul, P. On the development of bankruptcy law in Estonia. *Juridica International*. 1999, IV: 173.

[30] 1800 m. priimtas pirmasis JAV federalinis bankroto įstatymas, iš esmės nukopijuotas nuo JK teisės, tačiau įstatymas buvęs palankus kreditoriui ir neleidęs skolininkui inicijuoti proceso 1803 m buvo atmestas visuomenės. Vėliau JAV ne kartą „skolindavosi“ tam tikras bankroto nuostatas.

[31] Zywicki, T. *Bankruptcy clause*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-12]. <http://www.heritage.org/constitution#!/articles/1/essays/41/bankruptcy-clause>.

kodeksas tam tikrais aspektais visgi inkorporuoja ir Valstijų teisę, pavyzdžiui skolininko nuosavybės lengvatas. Ši valstybės ir Valstijų sąveika lemia, kad kreditorių ir skolininkų teisės skirsis priklausomai nuo Valstijos“[32]. Tai yra pavyzdys kaip unikaliai yra derinama nacionalinė teisė.

H. Schier prie filosofinių pagrindų įtakos bankroto įstatymui veiksnių grupei priskiria: a) įmonių turto vertės maksimizavimą (angl. *creditor wealth maximization*) ir kreditorių derybų modelį (angl. *creditor‘s bargain*); b) skolininkų apsaugą; c) interesų pusiausvyrą[33]. Pirmosios grupės išskyrimo esmė ta, kad „bankroto reguliavimas turi *ex ante* užtikrinti skolų išieškojimo priemones dar prieš skolininkui sudarant sutartis su kreditoriumi, o turto vertės maksimizacija reikalinga tam, kad ieškovai (kreditoriai) iš proceso turėtų tiek pat naudos, kiek kiekvienas atskirai pareikšdamas reikalavimą[34]. Taigi turto vertės maksimizacija skirta didesnei kreditorių turto apsaugai sukurti, kadangi tai didina kreditorių galimybes atgauti didesniąją skolos dalį ir palengvins bankroto naštą. *Inter alia*, sistema neturėtų skatinti individualios naudos. Turto vertės maksimizacija atsispindi tiek JK nemokumo įstatyme, kurio pirminis tikslas – tinkamo mechanizmo, kuris užtikrintų aiškias ir teisėtas išieškojimo iš skolininko turto procedūras, turto realizavimo bei kreditorinių reikalavimų eilės taisyklių sudarymas[35], tiek Vokietijos nemokumo įstatymo 1 straipsnyje, kuriame „bankroto proceso tikslas – ginti kolektyvinius įsiskolinusius įmonės kreditorių interesus likviduojant skolininko turtą ir paskirstant pajamas arba parengiant reorganizavimo planą siekiant išsaugoti įmonę“[36]. Kitais žodžiais tariant, valstybėse siekiama stiprinti bei apsaugoti kreditorių teises *in corpore*.

Pagrindinis turto vertės maksimizavimo tikslas – likvidacinės bei reorganizacinės (reabilitacinės) krypties derinimas. Todėl „bankroto reguliavime turėtų būti įtraukta skolininko reabilitacinė galimybė kaip alternatyva likvidacijai, kadangi kreditoriai pasirinkę pirmąją daugiau nepraras, o skolininko vertė bus maksimizuota kaip galimybė jai tęsti veiklą. Šiuo požiūriu grindžiama ekonomikos teorija, jog didesnė vertė sukuriama išsaugant esamus verslo komponentus bendrai negu juos išskaidant“[37]. Todėl „įmonės vertė didesnė, kuomet ji veikia nei kai ši yra likviduojama“[38].

Likvidacinės krypties pagrindinis tikslas – įmonės pašalinimas iš rinkos. Tik paaiškėjus pirmiesiems įmonės finansiniams nesklandumams pradedamos likvidavimo procedūros[39]:

[32] Zywicki, T. *Bankruptcy clause, supra* note 31.
[33] Schier, H., *supra* note 11, p. 116.
[34] *Ibid.*
[35] *Ibid.*, p. 117.
[36] Insolvency Statute of 5 October 1994 (Federal Law Gazette I page 2866), as last amended by Article 19 of the Act of 20 December 2011 (Federal Law Gazette I page 2854).
[37] United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), s*upra* note 8, p. 11.
[38] *Principles and guidelines for effective insolvency and creditor rights systems*, s*upra* note 9, p. 24.
[39] Kavalnė, S., *et al*., *supra* note 10, p. 198.

perimamas skolininko turtas, siekiant nutraukti įmonės komercinę veiklą, nepiniginis turtas keičiamas į piniginį, šį paskirstant proporcingai kreditoriams[40]. Tuo tarpu reabilitacinės krypties siekis – reabilituoti finansinių sunkumų turinčią įmonę, atkurti jos mokumą bei sėkmingai grąžinti į rinką. Tokiu atveju „įmonės likvidavimas galimas tik, jei įrodomas visiškas ūkio subjekto nesugebėjimas vykdyti veiklą, t. y., kai visi būdai, kuriais buvo bandoma atkurti įmonės mokumą, nedavė jokių rezultatų“[41]. Tačiau „dauguma valstybių (Prancūzija, Vokietija, Meksika) siekia įtvirtinti vieningą abiejų krypčių derinimą bei numato preliminarų laiką įmonės skolininkės verslo perspektyvoms apžvelgti prieš nusprendžiant, kurią procedūrą taikyti“[42].

Antrojo pogrupio išskyrimo filosofija remiasi idėja, kad būtina apsaugoti skolininkus, kurie turi reikšmingą įtaką tos valstybės ekonomikai, o bankroto reguliavimo pagalba siekiama juos grąžinti į rinką, arba siekiant „atmušti“ kreditorių reikalavimus, arba nurašant skolininko skolas[43]. Toks modelis būdingas „Rusijai, Prancūzijai bei JAV, kurių bankroto teismai turi teisę pažeisti sutartines nuostatas, paskirti įmonei reorganizavimo procedūrą bei nurašyti skolas“[44].

Trečiasis pogrupis pabrėžia interesų pusiausvyrą tarp skolininko (įmonės) ir kitų asmenų, kuriuos paliečia įmonės finansinė padėtis: „vienas iš pagrindinių bankroto tikslų turėtų būti siekis pripažinti bei apsaugoti ne tik skolininko (įmonės) ir jo kreditoriaus interesus, bet ir visuomenės plačiąja prasme bei kitų asmenų, kuriuos vienaip ar kitaip paliečia įmonės įpareigojimų nevykdymas. Tai vadovai, akcininkai, darbuotojai bei visi tie, kurių pragyvenimas priklauso nuo įmonės gyvavimo“[45]. Pavyzdžiui, Čekijos bankroto įstatymas numato, jog „jei skolininkas turi bent vieną darbuotoją, profesinei sąjungai yra suteikta teisė dalyvauti kreditorių susirinkime“[46]. Taip yra derinami kreditorių ir darbuotojų interesai. Kitas pavyzdys – įmonės reorganizavimas, kuris yra naudingas darbuotojams, įmonei, bei visai visuomenei, kadangi yra išsaugomos darbo vietos.

Kaip minėta aukščiau, į atskirą teisinių bankroto modelių reguliavimo veiksnių grupę išskiriami teisinių tradicijų skirtumai kartu su valstybės ekonomika bei sociokultūriniu šalies išsivystymu. „Teisinės tradicijos svarbios tuo, jog šios daro įtaką teisės kūrimui bei reguliavimui, o per juos daroma įtaką ekonomikai – pradedant finansiniu išsivystymu, nedarbu, neoficialia ekonomika, baigiant tarptautine prekyba“[47]. Pavyzdžiui, „bendrosios teisės tradicijoje lyginant su prancūziškąja teisės tradicija, vyrauja stipresnė investuotojų apsauga, dėl to geresnė ir finansinė

[40] United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), *supra* note 8, p. 30.
[41] Kavalnė, S., *et al*., *supra* note 10, p. 198.
[42] Westbrook, J. L., *et al*., *supra* note 5, p. 51.
[43] Schier, H., *supra* note 11, p. 118.
[44] Biais, B.; Recasens G. *Corrupt judges, upwardly mobile entrepreneurs and social costs of liquidation: the political economy of bankruptcy laws*, 2001, p. 1.
[45] Schier, H., *op. cit.*, p. 118.
[46] Act No. 182/2006 Coll. Bankruptcy and settlement (Insolvency Act), section 47 (2).
[47] La Porta, R., *et al*., *supra* note 25, p. 302.

pažanga, <...> silpnesnė vyriausybės įtaka bei reguliavimas, o tai lemia žemesnį korupcijos lygį, darbo rinką <...> bei mažiau formalizuotą teismų sistemą, kuri lemia didesnę nuosavybės bei sutarčių apsaugą“[48], o tuo pačiu, stipresnę akcininkų bei kreditorių apsaugą[49]. Kultūros įtaka bankroto reguliavime ryškiausiai pasireiškia Azijos kultūrose, kur juntama Konfucijaus filosofija, jog reikia spręsti ginčus taikiai[50]. Dėl to skolininkai ir kreditoriai siekia susitarti be teisminių institucijų pagalbos, t. y. privačiai[51]. Paminėtina ir užsienio mokslininkų dažnai tyrinėjama Indonezijos Respublika, kurios bankroto teisę formuoja *adat* (įvairi vietos paprotinė teisė), Olandų teisės palikimas bei modernioji Indonezijos teisė (Konstitucija, įstatyminė bazė, regioninis reguliavimas ir pan.). *Adat* šioje šalyje buvo priežastis to, jog bankroto teisė buvo sunkiai taikoma: Indonezijos kultūrai buvo nepriimtinas bylinėjimasis ir atmestas tarsi moralinis blogis[52].

Apibendrinant bankroto teisinio reguliavimo veiksnius, prieinama išvados, jog bankroto teisiniam reguliavimui reikšmingos įtakos turi teisinių tradicijų susiformavimas, valstybės istorija, teisės sistema, politika, užsienio valstybių įtaka, šalies ekonomika bei valstybės kultūra, kurie tarpusavyje glaudžiai sąveikauja, persipina bei vienas kitą veikia.

1.2 Bankroto teisinio reguliavimo modeliai ir įtaka bankroto bylos iškėlimo pagrindų pasirinkimui

Siekiant tinkamai nustatyti bankroto teisinio reguliavimo modelius bei jų įtaką bankroto bylos iškėlimo pagrindams, visų pirma, reiktų ištirti šių modelių rūšis. Literatūroje nėra griežto teisinio reguliavimo modelių skirstymo, šie skiriami įvairiai, atsižvelgiant į kiekvieno autoriaus subjektyvią nuomonę, pavyzdžiui, bankroto teisės vadovėlyje[53] yra išskiriami trys bankroto teisinio reguliavimo modeliai: Manfredo Balco, angliškasis bei amerikietiškasis–prancūziškasis, čia pat nurodant, jog Rusijos autoriai skiria dar penkis: radikaliai skolininkui palankų, skolininkui palankų, liberalųjį (neutralųjį), kreditoriui palankų bei radikaliai kreditoriui palankų modelius. Tuo tarpu teisės teoretikas Ph. R. Wood[54] skiria tris plačias grupes atsižvelgdamas į pasaulio jurisdikciją – skolininkui palankų, kreditoriui palankų bei nesuinteresuotą. Šio magistrinio darbo autorė, atsižvelgdama į šiuolaikines bankroto modelių tendencijas mano, jog tikslingiausia išskirti tris didelius bankroto teisinio reguliavimo modelius, t. y. skolininkui

[48] La Porta, R., *et al*., *supra* note 25, p. 298.
[49] *Ibid*., p. 310.
[50] Schier, H., *supra* note 11, p. 120.
[51] *Ibid*.
[52] Tomasic, R. *Insolvency law in East Asia*. Aldershot: Ashgate, 2006, p. 522.
[53] Kavalnė, S., *et al*., *supra* note 10, p. 198–201.
[54] Wood, Ph. R. Principles of international insolvency: part 1. *International Insolvency Review*. 1995, Vol. 4(1): 96.

(įmonei) palankų (angl. *pro-debtor*), kreditoriui palankų (angl. *pro-creditor*) bei neutralųjį – tarpinį variantą, vienodai derinantį tiek skolininko, tiek kreditoriaus interesus.

Siekiant suprasti bankroto modelių rūšis, visų pirma, reiktų išanalizuoti minėtų bankroto modelių ištakas. Bendrosios teisės sistemoje, turintys žemės kilmingieji bei pirkliai siekė susikurti teisinę sistemą, užtikrinsiančią maksimalią nuosavybės apsaugą bei minimalią karaliaus valdžią įtaką[55]. Pirmasis Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymas buvo išleistas 1542 m., kuriuo „bankroto subjektais tapo pirkliai ir prekiautojai“[56]. Įstatymo preambulė skolininką apibūdino kaip antivisuomenišką, amoralų asmenį, išnaudojantį kitus, todėl įstatymo normos iš esmės siekė ginti kreditoriaus interesus“[57], „kurie ir galėdavo pradėti įmonės bankroto procesą“[58]. Taigi skolininkai, minėta, buvo laikomi nusikaltėliais[59], baudžiami kalėjimu, keletas skolininkų buvo nubausti net ir mirties bausme[60]! „Laikui bėgant skolininko padėtis gerėjo, tačiau negatyvus požiūris į bankrutuojančius fizinius bei juridinius asmenis išliko iki šiol“[61]. Taigi teisinėje sąmonėje tvirtai susiformavęs neigiamas požiūris į skolininkus bei siekis užtikrinti turto apsaugą lėmė kreditorių pozicijos stiprinimą JK teisėje bei skolininkui palankaus modelio susiformavimą.

Tuo tarpu JAV susiklostė priešinga pozicija skolininko atžvilgiu – „ankstyvame šalies ekonomikos vystymosi etape, kiekvienas asmuo buvo laikomas potencialiu prekybininku, galinčiu prisidėti prie ekonomikos kūrimo“[62]. Ši priežastis XIX a. pr. JAV ne tik skatino asmenis kurti verslą bei vystytis kreditų sistemai[63], o kartu ir atlaidžiam požiūriui į skolų nemokėjimą[64], bet ir „suformavo tolerantišką teisinę kultūrą neapmokėtų skolų atžvilgiu, taip skatinant verslininkus nenutraukti savo veiklos[65]. Taigi dėl ekonominių, politinių, teisinių bei istorinių priežasčių, JAV susiformavo skolininkui palankus modelis.

Vokietijos modernioji bankroto teisės pradžia atsirado kartu su 1879 m. *Konkursordnung* įstatymu, kuriuo buvo siekta suvienyti 1871 m. įkurtą, Antrąją Vokiečių imperiją[66]. Šį įstatymas atsirado dėl siekio suvienodinti bankroto teisę bei sukurti lygias teises

[55] La Porta, et al., *supra* note 25, p. 288.
[56] Elgueta, G. R. The paradoxical bankruptcy discharge: rereading the common law - civil law relationship. *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*. 2014, Vol. 19(2): 306.
[57] Martin, N. Common-law bankruptcy systems: similarities and differences. *American bankruptcy institute law review*. 2003, Vol. 11: 370.
[58] Omar, P., *supra* note 4, p. 18.
[59] Tabb, Ch. J. The history of the bankruptcy laws in the United States. *American bankruptcy institute law review*. 1995, Vol. 3: 7.
[60] *Ibid*., p. 11.
[61] Martin, N., *op. cit*., p. 374.
[62] *Ibid*., p. 373.
[63] Martin, N. The role of history and culture in developing bankruptcy and insolvency systems: the perils of legal transplantation. *Boston College International and Comparative Law Review*. 2005, Vol. 28(1): 8.
[64] *Ibid*., p. 9.
[65] *Ibid*., p. 11.
[66] Hoebel, S. *The contest of creditors' insolvency claims and debtors'fraudulent transactions in the czech and the german insolvency proceedings*". Central European University, p. 7–8.

visiems kreditoriams, taip užtikrinant socialinę taiką tarp kreditorių ir skolininkų[67]. Įstatymas įtvirtino modelį palankų kreditoriui dėl šiems suteiktos autonomijos bei prioritetų lyginant su kitais bankroto dalyviais[68].

Priešingai nei aukščiau aptartos valstybės, Lietuva dėl istorinių priežasčių neturėjo tik jai būdingo išvystyto bankroto instituto, o 1918 m. „politinis nepriklausomos Lietuvos Respublikos susiformavimas lėmė, kad Lietuva tuo metu neturėjusi savo nacionalinės teisės, priėmė trijų valstybių (Rusijos, Prancūzijos, Vokietijos) *Konkursordnung* teisės pagrindus ir visą savo gyvavimo periodą iki sovietinės okupacijos siekė sukurti savo nacionalinį *Konkursordnung* teisės variantą, pasinaudodama geriausiomis teisės aktų savybėmis bei užpildydama jau išaiškėjusius trūkumus. 1992 m. bankroto teisė buvo pradėta vystyti iš naujo[69]. Manytina, jog dabartinė Lietuvos bankroto teisė didžiąja dalimi yra perimta iš Vokietijos teisės tradicijos, kadangi Vokietijos nemokumo įstatymo pagrindinis tikslas, reguliavimas ir procesas yra panašūs.

Palyginus bankroto teisinio reguliavimo modelių ištakas, galima pereiti prie konkrečių šių modelių rūšių. Nors kreditorių ar skolininko favoritizavimo lygis kiekvienoje valstybėje skiriasi, tačiau pagrindinis kriterijus, pagal kurį „bankroto teisinio reguliavimo modeliai yra skiriami, priklauso nuo to, kuriam – skolininkui ar kreditoriui yra teikiamas didesnis apsaugos prioritetas“[70]. Egzistuoja daugybė faktorių, pagal kuriuos valstybę galima priskirti vienam arba kitam modeliui. Pavyzdžiui, skolininkui palankiu modeliu siekiama lygybės principo[71], derinami kreditorių ir skolininkų interesai, tačiau pagrindinis prioritetas teikiamas finansinių sunkumų turinčios įmonės gelbėjimui, darbo vietų išsaugojimui, paliekant įmonę toliau veikti“[72], su lengvai įgyvendinama galimybe skolininką reorganizuoti[73]. Tačiau nors šiose valstybėse ir vyrauja stiprus siekis išsaugoti įmonę, likvidacija nėra paneigiama. Tiesiog pastaroji procedūra nėra tokia svarbi kaip siekis išsaugoti įmonę – „likvidacinis tikslas tėra antrinis ir taikomas tada, kai yra išnaudojamos visos priemonės skolininko mokumui atkurti“[74], todėl „likvidacija – ganėtinai retas reiškinys“[75]. Pastebima, jog įmonės reabilitacijos įtvirtinimas teisės normose susilpnina įmonės kreditorių poziciją, kadangi, reabilitacija įgalina skolininkus ieškoti apsaugos

[67] Franken, S. Creditor- and debtor- oriented corporate bankruptcy regimes revisited. In *European Business Organization Law Review*. 2004, Vol. 5(4):8.
[68] Grobl, I.; Levratto, N. *International similarities of bank lending. practices and varieties of insolvency laws: a comparative analysis of France and Germany*. Hamburg : Universitat Hamburg, 2012, p. 9.
[69] Spaičienė, J., *supra* note 26, p. 117.
[70] Bratton, W. W. Jr. Corporate debt relationships: legal theory in a time of restrucuring. *Duke law journal*. Vol. 1989: 102.
[71] Falke, M. *Insolvency law reform in transition economies*. Doctoral thesis. Berlin, 2003, p. 39.
[72] Gratzer, K.; Stiefel, D., (eds.). *History of insolvency and bankruptcy from an international perspective*. Södertörns högskola, 2008, p. 286.
[73] Omar, P., *supra* note 4, p. 65.
[74] Kavalnė, S., *et al*., *supra* note 10, p. 200.
[75] Franken, S., *op. cit*., p.8.

nuo kreditorių, tuo pačiu suteikdama jiems teisinę galimybę įmonę kontroliuoti[76]. Viena ryškiausių skolininkui palankaus teisinio bankroto modelio valstybių yra JAV, kurioje vyrauja stiprus siekis išsaugoti įmonę – „pagal Bankroto kodekso 11 skyrių bet kuris verslas gali būti apsaugotas, tereikia užpildyti tam tikrą formą vietos bankroto teisme ir iš karto skolininkas įgyja apsaugą[77]. JAV Aukščiausias Teismas nustatė, jog bankroto įstatymo tikslas – suteikti sąžiningam, tačiau ne tokiam sėkmingam skolininkui antrą galimybę gyvenime bei naują pradžią siekti ateities tikslų, nesuvaržytam spaudimo už praeities skolas[78]. Taip pat vienas iš pagrindinių skolininkui palankus modelio bruožų – kreditorių priešpriešinių vienarūšių reikalavimų įskaitymo draudimas arba ribojimas bankroto procese[79]. JAV bankroto kodekso 101 straipsnio 32 d. yra įtvirtinti trys bendrieji savarankiški bankroto bylos iškėlimo pagrindai numatyti atskirai verslo subjektams, verslo subjektų junginiams bei viešosios teisės subjektams.

Kardinaliai skirtingos nuostatos dominuoja kreditoriui palankiame („griežtajame“[80]) modelyje. Tokiomis (kreditoriui palankaus modelio) valstybėmis laikomis Vokietija bei Jungtinė Karalystė. Vokietijos nemokumo įstatymo 17 straipsnyje yra numatytas vienas pagrindinis bankroto bylos iškėlimo pagrindas – nemokumas, kurio rūšys pateikiamos to paties įstatymo 18 bei 19 straipsniuose. JK pasižymi gana nemenku bankroto bylos iškėlimo pagrindų skaičiumi: 6 bendrieji likvidavimo bylos iškėlimo pagrindai numatyti nemokumo įstatymo 122 straipsnio 1 dalyje, o trys specialieji – 124 A, 124 B, 125 C dalyse. Lietuvoje, vadovaujantis ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 ir 2 punktuose yra įtvirtinti trys savarankiški bankroto bylos iškėlimo pagrindai. Šio modelio pagrindinis tikslas koncentruojasi į „kuo greitesnį ir visapusiškesnį kreditorių reikalavimų tenkinimą“[81]. Taip siekiama kuo didesnės kreditorių teisių apsaugos, o prioritetas teikiamas ne įmonės gyvybingumo pratęsimui bei mokumo atkūrimui, o jos likvidacijai. Pavyzdžiui, Vokietijos nemokumo įstatymo 1 straipsnyje įtvirtinamas prioritetas likvidacijai bei kreditorių reikalavimų patenkinimui, kurioje, be kita ko, „dažniau naudojama likvidacijos procedūra, parduodant turtą ir iš jo patenkinant kreditorių reikalavimus, nei atliekant įmonės reorganizaciją“[82]. Priešingai nei Vokietijoje, mokslininkai sutaria, jog JAV yra jaučiamas prioritetas išlaikyti įmonės veiksmingumą net jei įmonę labiau apsimokėtų likviduoti[83]. *Inter alia*, kreditoriui palankus modelis pasižymi „plačiomis bei efektyviomis kreditorių apsaugos bei

[76] Omar, P., *supra* note 4, p. 66.
[77] *Ibid*., p. 24
[78] *Local Loan Co. v. Hunt*, 292 U.S. 234, 244 (1934).
[79] Falke, M., *supra* note 71, p. 39.
[80] Franken, S., *supra* note 67, p. 80.
[81] Kavalnė., *et al*., *supra* note 10, p. 201.
[82] Mayer Brown. *German insolvency law is geared towards liquidation of the debtor – insolvency plan procedures are only applied in exceptional cases*, p. 7. Interaktyvus. [Žiūrėta 2014-10-14]. <http://www.mayerbrown.com/files/Publication/3b712a9f-328b-461b-a5bb-5c53cd922551/Presentation/PublicationAttachment/b66aa7fa-a1af-41e7-90be-5bec9f9e430b/RI_German-Insolvency.PDF> .
[83] Gennaioli, N.; Rossi, S. *Judicial discretion in corporate bankruptcy*. 2009, p. 1.

finansinėmis teisėmis, menkai įtvirtinta galimybe skolininką reabilituoti, teise įskaityti vienarūšius priešpriešinius reikalavimus, įmonės nuosavybės turto pripažinimą bei įmonės vadovų apsauga nuo jų asmeninės atsakomybės[84].

Modeliai skirstomi ir pagal tai, kas išlaiko įmonės kontrolę ir lemia skolininkės perspektyvas[85], t. y., ar valdyba gali kontroliuoti sunkumų turinčios įmonės turtą[86]. „Palankiame kreditoriui bankroto modelyje, įmonės vadovavimą perima teismo paskirti asmenys. Tokia sistema vyrauja JK[87], kurioje teismas vietoje vadovybės skiria administratorius, paprastai – tai patyrę buhalteriai. Tuo tarpu Vokietijoje, įmonę likviduoti ar jos veiklą laikinai pratęsti, sprendžia kreditorių susirinkimas (nemokumo įstatymo 157 straipsnis), pritarus teismui (271 straipsnis). Priešingai, skolininkui palankiame modelyje, nebent teismas skiria administratorių, reorganizacijos procedūros metu valdyba išlaiko įmonės kontrolę, t. y. nuosavybės valdymą (angl. *debtor-in-possession)*[88]. Dėl šios galimybės valdyti įmonę likvidacinė procedūra tampa nepatraukli bei retai taikoma. Tokia sistema dominuoja JAV.

Nors dažniausiai literatūroje aptinkami tik du modeliai, tačiau galima išskirti ir tarpinį – neutralųjį – modelį, pasižymintį skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyra, nei vienai bankroto proceso šaliai nesuteikiantį akivaizdžių prioritetinių interesų gynybos būdų, o aktyviausiai bankroto procedūras vykdančios institucijos vaidmuo atitenka teismui[89]. Modeliui priskiriamos dažniausiai buvusios komunistinės valstybės, fundamentalistinės musulmonų valstybės bei valstybės, neturinčios komercinės teisės tradicijos[90]. Modeliu siekiama išsiaiškinti skolininko finansinių nesklandumų pobūdį: nustačius skolininko finansinių nesklandumų laikinumą, pradedamos skolininko reabilitacijos procedūros[91]. Modelis paminėtas dėl to, jog Lietuvos situaciją: valstybė ilgai buvo priklausoma, dėl to neturėjo susiformavusios komercinės teisės tradicijos. Be to, ĮBĮ[92] 9 straipsnio 6 dalyje, esant galimybei, įtvirtinta restruktūrizavimo pirmenybė, reiškia, jog sprendžiant klausimą dėl įmonės nemokumo, prioritetas teikiamas reabilitaciniam tikslui, o bankroto byla įmonei keliama tik tada, kai teismui, išanalizavus visus įrodymus, nelieka abejonių, kad įmonė nemoki. Be to, Lietuvos teismų praktika yra išaiškinusi, jog „įmonės nemokumo procese siekiama dviejų priešingų tikslų – ne tik ginti kreditorių teises, kuo greičiau patenkinant jų pagrįstus reikalavimus bankroto byloje (nemokaus skolininko likvidavimo tikslas), bet ir atkurti nemokios įmonės mokumą, išlaisvinti ją nuo skolų ir

[84] Omar, P., *supra* note 4, p. 65.
[85] Falke, M., *supra* note 71, p. 39.
[86] Omar, P., *op. cit.*, p. 65.
[87] *Ibid*.
[88] Franken, S., *supra* note 67, p. 8.
[89] Kavalnė, S., *et al*, *supra* note 10, p. 200.
[90] Wood, Ph. R., *supra* note 54, p. 96.
[91] Kavalnė, S., *et al.*, *op. cit.*, p. 200.
[92] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *supra* note 1.

suteikti galimybę vykdyti verslą toliau arba iš naujo (atkuriamasis arba reabilitacinis tikslas)“[93]. Be to, ne kartą paminėta, jog dėl viešojo intereso egzistavimo bankroto bylose, teismas turi būti aktyvus[94], pavyzdžiui, „patvirtinti pareikšto reikalavimo pagrįstumą, esant abejonių dėl reikalavimo dydžio ar pagrindo, pareikalauti papildomų duomenų, kurie leistų įsitikinti, kad prašomos patvirtinti sumos yra pagrįstos ir jų patvirtinimas nepažeis kitų kreditorių interesų“[95]. Tačiau Lietuvos bankroto modelis turi ir kreditoriui palankaus modelio bruožų, pavyzdžiui, pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktą – nėra draudžiamas priešpriešinių vienarūšių reikalavimų įskaitymas, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas. Be to, kreditoriams pripažįstama nuosavybės teisė į skolininko turtą bei įmonės vadovų apsauga nuo jų asmeninės atsakomybės, išskyrus atvejus, kai šis nevykdo pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (8 straipsnio 1 dalis) arba priveda įmonę prie bankroto tyčia (2 straipsnio 1 dalies 12 straipsnis). Dar daugiau, „bankroto proceso tikslas yra tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pačiu metu įmonei – skolininkei likviduojant skolų naštą, taip apsaugant kreditorius nuo dar ilgesnio bankrutuojančios įmonės atsiskaitymų uždelsimo“[96].

Siekiant įsitikinti, jog Lietuvoje vyrauja kreditoriui palankus modelis pasitelkiama likvidavimo procedūrų bei restruktūrizavimo procedūrų įvairiose valstybėse statistika. Prancūzijoje 2012 m. iš visų inicijuotų bankroto procedūrų net 60% pavyko išsaugoti įmones[97] reorganizuojant; Vokietijoje 2013 m. sausį–birželį 38 282 įmonėms inicijuoti bankroto procesai[98], iš kurių – 48 restruktūrizavimo; Jungtinėje Karalystėje 2013 m. sausį–birželį iškeltos 7 628 bankroto procedūros, iš kurių 1 616 procesai siekiant išsaugoti įmonę[99]; Jungtinėse Amerikos Valstijose 2012 metais iškelta 42 008 bylos, iš kurių 10 597 – restruktūrizavimo[100]. Tuo tarpu Lietuvoje 2013 m. spalį–kovą iškelti 787[101] bankroto procesai bei 22

[93] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2092/2013.
[94] Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2348/2011; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-595/2014.
[95] Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-661/2009.
[96] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-326/2007.
[97] INSOL Europe. *Study on a new approach to business failure and insolvency – comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices*. European Commision, 2014, batch 1, p. 4. <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_annexes_en.pdf>.
[98] *Ibid*., batch 1, p. 4.
[99] The Insolvency service, 2014, p. 2. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306090/Q1_2014_press_notice_-_Web.pdf >.
[100] U.S. bankruptcy courts. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness/2012/us-bankruptcy-courts.aspx>.
[101] Įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos 2014 m. balandžio 29 d. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų eigos" 2014 m. Sausio–kovo mėn. apžvalga*. Nr. (8.11)-A4-500., p. 1. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_SAUSIOKOVO_%20APZVALGA.pdf>.

restruktūrizavimo procedūros[102], tačiau per 2001 – 2014 m. viso sėkmingai baigti vos 8 restruktūrizavimo procesai[103]. Taigi ši statistika, visų pirma, atskleidžia, jog valstybėse, kuriose dominuoja kreditoriui palankus modelis yra iškeliama daugiau bankroto procedūrų bei mažiau restruktūrizavimo procedūrų ir *vice versa*, o antra, jog Lietuvos Respublikoje, nors ir įtvirtinta restruktūrizavimo galimybė bei teismų praktika krypsta į reabilitacinę tikslo ir liberaliojo modelio pusę, tačiau pateikti statistiniai duomenys bei aukščiau išdėstyti argumentai leidžia teigti, jog Lietuvos Respublikos modelis yra labiau palankus kreditoriui nei liberalusis bankroto modelis.

Apibendrinant šį poskyrį darytina išvada, jog tiesioginė koreliacija egzistuoja tik tarp konkretaus bankroto modelio ir pagrindinio bankroto proceso tikslo konkrečioje valstybėje – kreditoriui palankiame modelyje yra lengviau iškelti bankroto bylą ir sudėtingiau iškelti restruktūrizavimo bylą (vyrauja likvidacinis tikslas), o skolininkui palankiame modelyje – vice versa, t. y. lengviau iškelti restruktūrizavimo bylą ir sunkiau iškelti bankroto bylą (vyrauja reabilitacinis tikslas). Taigi savarankiškų bankroto bylos iškėlimo pagrindų ***skaičius*** *įstatyme tiesioginio ryšio su konkrečiu bankroto modeliu neturi, t. y. savarankiški bankroto bylos iškėlimo pagrindai nekoreliuoja su vyraujančiu bankroto modeliu valstybėje. Tarp valstybėje vyraujančio bankroto modelio ir konkrečiai įtvirtintų savarankiškų bankroto bylos iškėlimo pagrindų galima įžvelgti tik netiesioginę koreliaciją (ryšį) vertinant kiekvieno konkretaus savarankiško bankroto bylos iškėlimo pagrindo įrodinėjimo standartą bei įrodinėjimo naštos paskirstymo šalims (kreditoriui ar skolininkui) taisykles.*

1.3 Bendrieji ir specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai

Šiame poskyryje bankroto bylos pagrindai yra suskirstomi į bendruosius bei specialiuosius, siekiant išsiaiškinti minėtų pagrindų bei bankroto modelių santykį. Bendraisiais pagrindais laikomi įprastai būdingi valstybėms pagrindai, dažniausiai apibrėžiami kaip nemokumas arba tokie, kurie bendrai būdingi iškeliant bankroto procesą esant kitiems pagrindams. Specialiaisiais laikytini tokie, kurie nepatenka tarp bendrųjų pagrindų, arba kurie taikomi esant specialiems kriterijams, lyginant su bendraisiais, iškeliant bankroto bylą. Papildomai pagrindai gali būti sugrupuoti į savarankiškus ir nesavarankiškus. Iškeliant bankroto bylą savarankišku pagrindu laikytinas nuo kitų pagrindų nepriklausantis, o nesavarankišku – priklausomas pagrindas.

[102] Apžvalga Nr. (8.11)-A4-500, *supra* note 101, p. 9.
[103] Įmonių bankroto valdymo departamentas. Vilnius, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-10]. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_01_31.pdf>.

1.3.1 Vokietijos Federacinės Respublikos bankroto teisinis reguliavimas

Vokietijoje bankroto procesas yra reguliuojamas nemokumo įstatymu (vok. *Insolvenzordnung (InsO)*), įžanginiu draudimo sutarčių įstatymu (vok. *Einführungsgesetz zum Versicherungsvertragsgesetz* (EGVVG)) bei Vokietijos civilinio proceso kodeksu (vok. *Zivilprozessordnung*). Bankroto procesą gali pradėti tiek kreditorius, tiek skolininkas rašytiniu prašymu šį įteikiant teismui (nemokumo įstatymo 13 straipsnis). Bankroto proceso inicijavimas galimas tik esant pagrindui bankroto bylai pradėti (16 straipsnis). Nemokumas – vienintelis pagrindas bankroto procedūroms pradėti (17 straipsnio 1 dalis), apibrėžiamas kaip skolininko negalėjimas vykdyti įsipareigojimų suėjus mokėjimo terminui. Nemokumas preziumuojamas, jeigu skolininkas nustojo atlikti mokėjimus (17 straipsnio 2 dalis). Nemokumo rūšys detalizuojamos 18 bei 19 straipsniuose. Pagal 18 straipsnio 1 dalį, bankroto bylą galima iškelti gresiant nemokumui, jei to prašo pats skolininkas. Nemokumas laikomas gresiančiu, jei skolininkas negalės vykdyti skolų, suėjus jų mokėjimo terminui (18 straipsnio 2 dalis). Prašymą dėl bankroto bylos iškėlimo pagal 17 bei 18 straipsnius gali paduoti tik kreditorius (-iai). Kita nemokumo rūšis – įsiskolinimų viršijimas (vok. *überschuldung*), nustatomas, kai skolininko turtas nebegali padengti esančių įsipareigojimų mokėti, nebent yra didelė tikimybė, jog įmonė pajėgs tęsti savo veiklą (19 straipsnio 2 dalis) ir taikomas tik paties skolininko iniciatyva pradėti bankroto procedūrą. Nemokumo įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog teismas prieš priimdamas sprendimą dėl bankroto bylos iškėlimo privalo imtis visų reikiamų priemonių siekiant išvengti bet kokios skolininko turto žalos, o pagal 21 straipsnio 2 dalį teismas, gavęs prašymą (dėl kreditoriaus prašymo priimtinumo žiūrėti nemokumo įstatymo 14 straipsnį, dėl skolininko – 15 bei 15 a straipsnius) gali skirti laikiną administratorių (1 punktas) ar laikiną kreditorių komitetą (1 a punktas), uždrausti arba skirti laikinąją apsaugos priemonę – absoliutų draudimą skolininkui realizuoti turtą, arba draudimą skolininkui realizuoti turtą be laikino administratoriaus sutikimo (2 punktas); uždrausti išsiieškoti iš skolininko turto arba pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones vykdymo procese prieš skolininką iki bus tinkamai apskaitytas skolininko turimas nekilnojamasis turtas (3 punktas). Be to, teismas gali pritaikyti laikinąją apsaugos priemonę – perimti skolininko korespondencijos gavimą. Jei prieš tai taikytos laikinosios apsaugos priemonės buvo neveiksmingos, teismas šaukia skolininką į teismą išklausyti jo (skolininko) paaiškinimų ir išklausęs skolininko pozicijos, skolininką gali suimti (juridiniam asmeniui esant skolininku, nuostata *mutatis mutandis* taikytina ir įmonės vadovams). Taigi „teismas remdamasis diskrecijos teise sprendžia, ar įmonė yra nemoki ir ar turi pakankamai turto, arba šį darbą gali pavesti atlikti ekspertui ar laikinajam bankroto administratoriui, *inter alia*, įpareigodamas prižiūrėti skolininką, saugoti jo turtą bei nustatyti

reikšmingus faktus prieš teismui nusprendžiant iškelti bankroto bylą“[104] bei nustatyti, kokios yra skolininko veiklos tęstinumo perspektyvos. Nustačius, jog skolininko turto nepakaks padengti bankroto procedūroms, teismas prašymą iškelti bankroto bylą atmes ir priešingai, – nustačius nors vieną bankroto bylos pagrindą bei faktą, jog turto pakanka – bankroto bylą iškels kartu paskirdamas nuolatinį bankroto administratorių (27 straipsnio 1 dalis). Ši bankroto bylos iškėlimo procedūra – galutinė, kadangi praėjus 3 mėnesiams po bankroto bylos iškėlimo, kreditorių susirinkimas spręs įmonę likviduoti ar reorganizuoti (157 straipsnis).

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog Vokietijoje yra dvi bankroto bylos iškėlimo sąlygos: pirmoji – bankroto bylos iškėlimo pagrindas (nemokumas, skirstomas į porūšius – negalėjimą mokėti skolų (faktinį nemokumą), gresiantį nemokumą arba įsiskolinimų viršijimą) bei antroji – faktas, jog turto pakanka padengti bankroto procedūroms. Bankroto procesas gali būti inicijuotas tik esant abiejų aukščiau paminėtų sąlygų visumai.

1.3.2 Jungtinės Karalystės bankroto teisinis reguliavimas

Jungtinėje Karalystėje bankroto procedūros bei likvidavimas reguliuojamas \ 2006 m. bendrovių įstatymu (angl. *2006 Company's Act*), 1986 m. nemokumo įstatymu (angl. *Insolvency Act 1986*), 1986 m. bankroto taisyklėmis (angl. *Insolvency Rules 1986*), Tarybos reglamentu Nr. 1346/2000 (angl. *Council regulation (EC) No 1346/2000*), 2013 m. įmonių ir reguliavimo reformos įstatymu (angl. *Enterprise and Regulatory Reform Act 2013*). JK 1986 m. nemokumo įstatymo[105] 84 straipsnyje reglamentuojamas savanoriškas neteisminis įmonės bankroto procesas, tačiau šiam darbui yra aktualūs 122 straipsnio 1 dalyje pateikti pareiškimo dėl likvidavimo procedūros iškėlimo pagrindai, dėl kurių įmonė teismo gali būti likviduota, jei –

(a) įmonė specialia rezoliucija (angl. *special resolution*)[106] pati nusprendžia, jog turėtų būti likviduota teismo;

(b) įmonei, įregistruotai kaip atvirajai bendrovei (angl. *public company*)[107], nebuvo suteiktas verslo sertifikatas pagal 2006 m. bendrovių įstatymo 761 straipsnį (minimalaus kapitalo reikalavimai) ir daugiau kaip metus nuo jos įregistravimo įmonė nefunkcionavo;

(c) tai sena atviroji bendrovė pagal 2006 m. bendrovių įstatymo 3 priedo prasmę;

(d) įmonė nepradeda savo verslo per metus nuo įmonės įregistravimo arba sustabdo savo verslą visiems metams;

(e) –

[104] Paterson, S., (ed.). *The international comparative legal guide to: corporate recovery and insolvency* 2012. London: Global legal group, 2012, p. 118.
[105] Insolvency Act 1986 (c 45).
[106] Tai įmonės narių daugumos sprendimas – ne mažiau nei 75 %. The Company Act 2006 article 283 part 1.
[107] Pagal 2006 m. Bendrovių įstatymo 4 straipsnį, kol bendrovė nėra įregistruota kaip atviroji (angl. – public company), ji laikoma uždaraja bendrove (angl. – private company). Bitė, V. Uždarosios bendrovės samprata ir požymiai. *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(1): 219.

(f) įmonė nepajėgi vykdyti savo finansinių įsipareigojimų;

(g) įmonę likviduoti yra teisinga bei pagrįsta[108].

Taigi, jei įmonė turi finansinių įsipareigojimų ir suėjus šių finansinių įsipareigojimų mokėjimų terminams atsisako juos vykdyti, kreditorius gali teismui pateikti pareiškimą dėl įmonės likvidavimo, pavyzdžiui, nurodydamas 122 straipsnio 1 dalies f punktą, tačiau tai kreditorius turės įrodyti teismui. Teismas pareiškimo pagrindą laiko pagrįstu, jei kreditorius įrodo bent vieną aplinkybę, esančią 123 straipsnyje. Taigi pagal 123 straipsnio 1 dalį įmonė laikoma nepajėgia vykdyti savo finansinius įsipareigojimus (nemokia), jeigu –

(a) „kreditorius (pavedimu ar kitokiu būdu), kuriam skolininkas turi pareigą grąžinti atitinkamo dydžio sumą, viršijančią 750 svarų sterlingų, ir kurios mokėjimo terminas yra suėjęs, įteikė skolininkui rašytinį reikalavimą dėl finansinio įsipareigojimo įvykdymo per protingą terminą, palikdamas jį įmonės registruotoje buveinėje. Kreditoriaus rašytinis reikalavimas turi atitikti įstatymo keliamus formos reikalavimus. Skolininkas, gavęs kreditoriaus tinkamai įformintą rašytinį reikalavimą dėl finansinių įsipareigojimų kreditoriui nevykdymo, turi trijų savaičių terminą finansinio įsipareigojimo įvykdymui. Skolininkas taip pat per šį trijų savaičių terminą gali užtikrinti skolos grąžinimą pasinaudodamas prievolės įvykdymo užtikrinimo institutu, taip pat turi teisę susitarti dėl protingo apmokėjimo termino atidėjimo;

(b) kreditorius bet kurio teismo sprendimu įgijo teisę į teismo sprendimo (ar kitokį) vykdymą, nukreiptą prieš skolininką ir palankų kreditoriui, tačiau skolininkas atsisako jį vykdyti visą ar iš dalies;

(c) –

(d) –

(e) teismas neabejotinai įsitikina, jog įmonė negali vykdyti finansinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs.

123 straipsnio 2 dalis: „įmonė taip pat laikoma nemokia, teismui neabejotinai įsitikinus, jog įmonės turto vertė yra mažesnė nei jos įsipareigojimų suma, atsižvelgiant į jos esamas bei tikėtinas prievoles“.

123 straipsnio 3 dalis: „pinigų sumos, buvusios tuo metu, kaip konstatuota 1 dalies (a) punkte, padidėjimas ar sumažėjimas priklauso nuo teismo įsakymo pagal įstatymo XV skyriaus 416 straipsnį“.

---

[108] Šiuo pagrindą bankroto byla iškeliama: pakitus įmonės pirminei paskirčiai, įmonės akcininkų santykiams tapus panašiems į jungtinės veiklos sutarties, o įmonė reikalinga tik ribotai akcininkų atsakomybei garantuoti bei kuomet įmonės balsų teises po lygiai turi dvi oponuojančios dalyvių grupės ir vienintele tokios situacijos išeitimi tampa likvidavimas. Kelly, S. *Winding-up on 'just and equitable' grounds – recent commentary from the High Court*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-16]. <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=74b2c364-e2d7-4033-ac52-645c77fa4e1f>.

Nors pareiškimo dėl likvidavimo iškėlimo pagrindai numatyti 122 straipsnyje, o šio straipsnio f punkto pagrindas detalizuojamas 123 straipsnyje, bet koks 123 straipsnio pagrindas visuomet reiškia įmonės nemokumą ir yra pareiškimo dėl likvidavimo iškėlimo pagrindas.

Inter alia, JK reguliavime galima rasti ir daugiau pareiškimo dėl įmonės likvidavimo pagrindų: 124A straipsnis skirtas pareiškimui dėl likvidavimo iškėlimo ginant viešąjį interesą. Pavyzdžiui, Valstybės sekretorius gali pareikšti pareiškimą dėl įmonės likvidavimo siekiant apsaugoti viešąjį interesą (ir jeigu teismas mano, jog toks pareiškimas yra teisingas ir protingas jį tenkina) (124 A straipsnio 1 dalis). Taip pat 124B straipsnis, skirtas atskirai reguliuoti pareiškimams dėl Europos bendrovės (angl. *European Company (SE)*) likvidavimo iškėlimo bei 124C straipsnis, skirtas pareiškimams dėl Europos Kooperatinės Bendrovės (angl. *European Cooperative Society (SCE)*) likvidavimo iškėlimo.

Būtent teismas sprendžia iškelti likvidavimo bylą ar ne (125 straipsnis), tačiau, jei įmonė, prieš teismui iškeliant likvidavimo bylą, specialia rezoliucija nusprendžia likviduoti įmonę, laikoma, jog šis procesas prasidėjo nuo rezoliucijos priėmimo (nebent teismas turėdamas suklydimo ar sukčiavimo įrodymų nurodo kitaip) (129 straipsnio 1 dalis), o visais kitais atvejais, teismas įmonės likvidavimo procedūrą laiko pradėtą nuo pareiškimo dėl įmonės likvidavimo įteikimo skolininkui momento(129 straipsnio 2 dalis). Taigi galima daryti išvadą, jog pareiškimo dėl likvidavimo iškėlimo pagrindai kartu yra ir likvidavimo iškėlimo pagrindai, kas pagal Lietuvos ĮBĮ reguliavimą atitiktų bankroto bylos iškėlimo pagrindus.

Apibendrinant Jungtinės Karalystės nemokumo įstatymo reguliavimą, galima teigti, jog nemokumas yra vienintelis bendrasis ir kartu savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, o visi likusieji – savarankiški specialūs.

1.3.3 Jungtinių Amerikos Valstijų bankroto teisinis reguliavimas

Jungtinėse Amerikos Valstijose bankroto samprata bei procedūros yra įtvirtintos federalinio kodekso 11 skyriuje[109], dar vadinamu bankroto kodeksu (angl. *Bankrupcy code*). JAV bankroto teisinis reguliavimas yra federalinio lygmens, kadangi JAV „Konstitucijos 1 straipsnio 8 dalyje numatė, jog bankrotas turi būti reguliuojamas tolygiai visose Jungtinėse Amerikos Valstijose“[110]. „Nors atskiroms valstijoms nėra leidžiama reguliuoti bankroto santykių, tačiau jos gali leisti taisykles, kurios nustato kitokius skolininkų ir kreditorių santykius[111], pavyzdžiui,

[109] U.S. Code Title 11 – Bankruptcy.
[110] US Constitution Title 11 Article 1 Section 8.
[111] *Bankruptcy: an overview*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://www.law.cornell.edu/wex/bankruptcy>.

kreditoriaus teisės gali skirtis nuo konkrečios valstijos teisės[112]. Dauguma Valstijų normų yra inkorporuotos į bankroto kodeksą iš atskirose valstijose esančio teisinio reguliavimo“[113].

Bankroto kodekso 11 skyriaus 101 poskyrio 32 straipsnyje pateikta įstatyminė termino „nemokus“ (angl. *insolvent*) samprata –

A dalyje tai – „subjektų, išskyrus subjektus, veikiančius pagal partnerystės[114] susitarimus bei viešosios teisės subjekto (angl. *municipality*)[115], finansinė padėtis, kai subjekto finansiniai įsipareigojimai viršija visą sąžiningai įvertintą subjekto turtą, išskyrus:

(i) perleistą, nuslėptą, pašalintą turtą su tikslu kliudyti, vilkinti arba apgauti skolininko kreditorius;

(ii) turtą, išskirtą iš nuosavybės pagal šio kodekso 5 skyriaus 2 poskyrio 522 straipsnį.

B dalies termino „nemokus“ samprata – skolininkai, veikiantys pagal partnerystės susitarimą ir kurių finansinė padėtis viršija sąžiningai įvertintą bendrą –

(i) visą tokios partnerystės nuosavybę, išskyrus turtą, paminėtą A dalies (i) punkte;

(ii) sumą, viršijančią kiekvieno partnerio turto, kuris nėra pagal partnerystės susitarimą, vertę.

C dalies termino „nemokus“ prasme – tai viešosios teisės subjekto (angl. *municipality*) finansinė padėtis, kai

(i) viešosios teisės subjektas iš esmės[116] nebevykdo savo finansinių įsipareigojimų, kuomet sueina jų mokėjimo terminas, nebent tokie finansiniai įsipareigojimai yra ginčijami teisme; arba

(ii) viešosios teisės subjektas negali mokėti skolų, suėjus jų mokėjimo terminui.

Apibendrinant aukščiau esantį JAV bankroto teisinį reguliavimą darytina išvada, jog JAV bankroto kodekse įtvirtinta sąvoka „nemokus“ (angl. insolvent), apibrėžta bankroto kodekso 1 skyriaus 101 poskyrio 32 straipsnio A, B ir C dalyse, iš esmės įtvirtina 3 savarankiškus bankroto bylos iškėlimo pagrindus, kadangi skirtingos dalys yra taikomos skirtingiems subjektams.

---

[112] Altman, E. I.; Hotchkiss E. *Corporate financial distress and bankruptcy: predict and avoid bankruptcy, analyze and invest in distressed debt*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006, p. 58.

[113] *Bankruptcy: an overview*, *supra* note 111.

[114] Partnerystė – tai dviejų ir daugiau verslo subjektų susijungimas siekiant tęsti veiklą kaip bendrasavininkiams su tikslu gauti pelno. *Working group on small business, partnerships, and single asset real estate proposal #3: effect of general partner's or LLC member's bankruptcy filing*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://www.abiworld.org/AM/Template.cfm?Section=Working_Group_Proposals&Template=/CM/ContentDisplay.cfm&ContentID=36476>.

[115] Tai apima valstybinius teritorinius vienetus, viešąsias įstaigas bei Valstijų vykdomąją valdžią. bankroto kodekso 101 straipsnio 40 d.

[116] Teismas apytikriai apskaičiuoja skolininko mokėtinų sumų bei pradelstų įsipareigojimų, kurie egzistavimo pareiškimo padavimo dėl bankroto bylos iškėlimo dieną, skaičių bei sumą. Atlikęs analizę ir išvedęs vidurkį teismas konstatuoja, ar subjektas iš esmės nebevykdo savo finansinių įsipareigojimų. Frey, M. A.; Frey, Ph. H..; Swinson, S. K. *Introduction to bankruptcy law*. Cengage learning, 2006, p. 558.

1.3.4 Lietuvos Respublikos bankroto teisinis reguliavimas

Lietuvos Respublikos bankroto bylos iškėlimo pagrindai yra įtvirtinti ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte – „įmonė yra nemoki arba įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas“ bei ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte – „įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų“. Gramatiniu įstatymo požiūriu, minėti pagrindai – alternatyvūs bei savarankiški, kadangi bankroto byla iškeliama, teismui nustačius bent vieną iš aukščiau minėtų sąlygų. Tačiau analizuojant teismų praktiką visgi kyla ne tik pagrindų savarankiškumo, bet ir jų tarpusavio santykio klausimas.

Nemokumas kaip pagrindas iškelti bankroto bylai apibrėžiamas kaip „įmonės būsena, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės“ (ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalis). Taigi siekiant iškelti bankroto bylą šiuo pagrindu, reikia įrodyti abiejų sąlygų visumą. Kadangi šis pagrindas nepriklauso nuo kitų įstatyme įtvirtintų pagrindų, galima teigti, jog nemokumas – savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas. Tokiu jį pripažino ir Lietuvos apeliacinis teismas[117].

Antrasis pagrindas iškelti bankroto bylai – faktas, jog įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas. Teismų praktika šio pagrindo požiūriu prieštaringa. Pavyzdžiui, Lietuvos apygardos teismas nutartimi remdamasis faktais, jog bendrovė nemoka darbuotojams darbo užmokesčio, darbuotojai priversti nutraukti darbo sutartis, nemoka priteistų sumų, įmonei iškėlė bankroto bylą[118]. Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas[119], sutikdamas su nustatytais faktais bei patvirtindamas, jog vėlavimas atsiskaityti su darbuotojais – savarankiškas pagrindas bankroto bylai iškelti, konstatavo, jog vėlavimas išmokėti darbuotojams darbo užmokestį teismų praktikoje yra taikomas atsargiai, o bankroto teisės doktrinoje – apskritai kritikuojamas ir kad nesugebėjimas atsiskaityti su darbuotojais turi būti vertinamas įmonės nemokumo analizės kontekste. Tačiau 2014 m. byloje Lietuvos apeliacinis teismas priėjo kardinaliai priešingą išvadą, teigdamas, jog „ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte įtvirtintų bankroto bylos iškėlimo sąlygų aiškinimu, vėlavimo išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą faktas yra savarankiška sąlyga, kurią nustatęs, teismas turi iškelti įmonei bankroto bylą, nepriklausomai nuo įmonės mokumo ar nemokumo“[120]. Darbo autorė mano, jog tai, kad ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto pagrindas, įtvirtintas kaip savarankiškas bei atsižvelgiant į darbuotojų kaip silpnesnės sutartinių teisinių santykių šalies

[117] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-400/2012.
[118] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-671/2012.
[119] *Ibid*.
[120] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1735/2014.

padėtį bei į konkrečios bylos aplinkybes bei faktus, turėtų būti taikomas nesusiejant jo su nemokumo faktu. Tačiau detalesnė analizuojamo straipsnio analizė bus pateikta trečiajame šio darbo skyriuje.

Trečiasis įmonių bankroto iškėlimo pagrindas – *kai įmonė viešai paskelbia arba kitaip praneša kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų*. Šis bankroto bylos iškėlimo pagrindas įstatyme įtvirtintas kaip savarankiškas, tačiau kartais teismų praktika paneigia jo savarankiškumą teigdama, jog „vien tik formalus fakto konstatavimas, jog įmonė negali atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir dėl šios priežasties neketina vykdyti įsipareigojimų, bei apie tai viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), negali būti pakankamas bankroto bylos iškėlimo pagrindas. Būtina įvertinti ir aplinkybes, ar tokiam viešam paskelbimui ar pranešimui buvo atitinkamas pagrindas. Minėtas bankroto bylos iškėlimo pagrindas taikytinas tuo atveju, kai įmonė iš tiesų yra nemoki“[121]. Galima daryti išvadą, jog nors *de iure* šis bankroto bylos iškėlimo pagrindas ĮBĮ įtvirtintas kaip savarankiškas, tačiau *de facto* egzistuoja teismų sprendimų, kai teismai atmeta gramatinį įstatymo aiškinimą ir nelaiko analizuojamo bankroto bylos iškėlimo pagrindo savarankišku. Šio tyrimo autorė informuoja, jog detali mokslinė ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto analizė pateikiama trečiame šio tyrimo skyriuje, todėl šiame poskyryje plačiau neanalizuotinas.

Apibendrinant aukščiau išdėstytus argumentus, galima prieiti išvadą, jog nemokumas yra bendrasis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, kadangi jis nepriklauso nuo kitų bankroto bylos iškėlimo pagrindų. Tuo tarpu pagrindas, kai įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas yra savarankiškas specialus bei neturėtų būti susietas su nemokumo faktu ir taikomas retai. Trečiasis bankroto bylos iškėlimo pagrindas, kai įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų de facto yra nesavarankiškas specialus, kadangi priklausomas nuo nemokumo fakto ir taikomas retais atvejais.

Apibendrinant skyrių bankroto bylos iškėlimo pagrindų reikšmė ir klasifikacija, daroma išvada, jog bankroto bylos iškėlimo pagrindai yra formuojami atsižvelgiant į įvairius veiksnius: ekonominius (ekonominė situacija valstybėje), socialinius-kultūrinius (kultūra, religija, įsitikinimai), taip pat politinius (politiniai sprendimai, užsienio valstybių politikos įtaka) ir net istorinius (teisinių tradicijų susiformavimas, valstybės istorija) ir, žinoma, teisinius veiksnius. Visi išvardinti veiksniai tarpusavyje neatsiejamai susiję, persipynę bei vienas kitą formuojantis, papildantys ar keičiantys. Šie veiksniai, in corpore, neatsiejamai veikia ir valstybės formuojamus teisinius bankroto modelius bei valstybės teisinį reguliavimą. Pastebima, jog tiesioginė

[121] Kauno apygardos teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-1163-153/2013.

koreliacija egzistuoja tik tarp konkretaus bankroto modelio ir pagrindinio bankroto proceso tikslo konkrečioje valstybėje – dėl kreditoriui palankiame modelyje vyraujančio likvidacinio tikslo yra lengviau iškelti bankroto bylą ir sudėtingiau iškelti restruktūrizavimo bylą, o skolininkui palankiame modelyje, priešingai, vyraujant reabilitaciniam tikslui lengviau iškeliamos restruktūrizavimo bylos ir sunkiau iškeliamos bankroto bylos. Dar daugiau, savarankiški bankroto bylos iškėlimo pagrindai nekoreliuoja su vyraujančiu bankroto modeliu valstybėje tarp jų nustatomas tik netiesioginis ryšys – vertinant kiekvieno konkretaus savarankiško bankroto bylos iškėlimo pagrindo įrodinėjimo standartą bei įrodinėjimo naštos paskirstymo šalims (kreditoriui ar skolininkui) taisykles.

Tačiau, nepaisant įvairių veiksnių reikšmingos įtakos bankroto reguliavimui, pastebima, jog tiek kontinentinės tradicijos, tiek bendrosios teisės tradicijos valstybėse, nemokumas yra bendrasis bankroto bylų iškėlimo pagrindas, kadangi šis iš principo yra viso bankroto proceso esminis pagrindas, kuriuo remiantis nustatoma įmonės finansinė būsena. Priešingai, specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai kiekvienoje valstybėje reikšmingai skiriasi arba tokių valstybės sistemoje nėra aptinkama, todėl galima daryti išvadą, jog jų įtvirtinimas yra nulemtas aukščiau aptartų veiksnių.

2. NEMOKUMO KAIP BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDO SĄVOKA, KILMĖ IR RAIDA

2.1 Įmonės nemokumo, kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo, sąvokos raida

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, pirmasis ĮBĮ buvo priimtas 1992 m., tačiau, buvo labai netobulas – pasižymėjo neišbaigtumu, trūko įstatyminio aiškumo, įstatymas „nepateikė vartojamų terminų apibrėžimų“[122], įskaitant ir nemokumo definicijos. „1992 m. ĮBĮ 3 straipsnio 1 punkte buvo nurodyta, jog įmonės bankroto bylą teismas iškelia pagal kreditorių pareiškimus *dėl pernelyg didelio įmonės įsiskolinimo“*[123]. Nenuostabu, jog tokia vertinamoji kategorija lėmė, jog „pirmasis ĮBĮ teikė bene daugiausiai galimybių įmonėms išvengti likvidavimo“[124].

Antrasis ĮBĮ buvo priimtas 1997 m.[125], kuriame buvo įtvirtinti pirmieji sąvokų apibrėžimai, tarp kurių pirmą kartą pavartotas terminas „įmonės nemokumas“ apibrėžtas kaip „įmonės būsena, kai jos finansiniai įsipareigojimai lygūs jos turtui arba jį viršija“ (2 straipsnis 8 dalis). Ši norma lėmė, jog bankroto procesas būdavo iškeliamas įmonei jau esant labai sunkioje finansinėje būsenoje, kadangi nemokumas buvo nustatomas ganėtinai vėlyvoje stadijoje. Šiuo metu galiojančiame ĮBĮ reikalavimas konstatuoti įmonės nemokumui yra sumažintas du kartus (2 straipsnio 8 dalis). Pagal 1997 m. ĮBĮ 13 straipsnio 3 dalį teismas galėjo iškelti įmonei bankroto bylą, jeigu buvo pagrindo teigti, jog įmonė yra nemoki. „Įstatymas nereikalavo, kad bankroto bylos iškėlimo momentu teismas iš esmės išspręstų įmonės mokumo ar nemokumo klausimą“[126]. *Inter alia*, nemokumas buvo nustatomas atsižvelgiant į visų įmonės įsipareigojimų dydį (įvykdymo terminui tiek pasibaigus, tiek nepasibaigus)[127]. Dėl to teismas galėdavo iškelti bankroto bylą, jei pagal ieškovo (ieškovų) pateiktus ar teismo išreikalautus dokumentus preliminariai būdavo pakankamas pagrindas manyti, jog įmonės finansiniai įsipareigojimai yra lygūs įmonės turtui ar jį viršija[128]. Buvo nustatyta, jog bankroto procedūrų metu atgaunama tik apie trečdalis buvusios turto balansinės vertės, o turtą pardavus rinkos kaina ir išskaičiavus administravimo išlaidas, atgaunama dar mažiau. Kadangi bankrotą buvo galima skelbti tik tada, kai skolos viršijo įmonės turtą, pajamos, gautos pardavus įmonės turtą, padengdavo vos nežymią kreditorinių reikalavimų dalį“[129].

---

[122] Kavalnė, S., *et al*., *supra* note 10, p. 190.
[123] *Ibid*.
[124] Narvilas, V. Nemokumo sistemos formavimasis Lietuvoje – faktai, problemos ir prioritetai. *Ekonominės reformos ir prioritetai*. 2(13): 53.
[125] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 64-1500.
[126] *Bankrotas (3): bylos iškėlimas*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. <http://www.verslobanga.lt/lt/patark.printer/3d6b760eaa5bf>.
[127] *Ibid*.
[128] *Ibid*.
[129] Purlys, Č. Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje. *Ekonomika*. 2001, 53: 81.

„Įvertinus bankroto procesų vykdymo praktiką Lietuvoje ir atsižvelgusi į <...> ekspertų pasiūlymus, Europos Komisijos pastabas, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija 2001 m. sausio 25 d. pateikė Lietuvos Respublikos Seimui (toliau - Seimui) naujo ĮBĮ projektą. Juo buvo siekiama sudaryti galimybes kuo labiau patenkinti kreditorių reikalavimus ir bankroto proceso metu išsaugoti bent dalį įmonių gamybos potencialo ir darbo vietų, bankroto procesą pradedant gerokai anksčiau“. Seimui projektui pritarus 2001 m. kovo 20 d. (Žin., 2001 m., Nr. 31-1010) buvo priimtas trečiasis ĮBĮ, kuris su atliktomis pataisomis galioja iki šiol. Šio įstatymo redakcijoje įmonės nemokumas apibrėžiamas kaip „įmonės būsena, kai ji neatsiskaito su kreditoriumi (kreditoriais) praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse įmonės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus (kreditorių) reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas, ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės“ (ĮBĮ 2 straipsnio 8 d.). „Įsipareigojimais laikomi bet kokie įsipareigojimai, nustatyti tiek teisės aktuose, tiek sutartyse, įskaitant baudas, palūkanas, delspinigius“[130]. Numatytas riboto termino įtvirtinimas geriau patenkino kreditorių reikalavimus bei užtikrino jų teises.

2008 m. gegužės 22 d. buvo atlikti paskutiniai ĮBĮ pakeitimai, palietę nemokumo sąvoką. Teisės departamentas išvadoje[131] konstatavo, jog „projekto 2 straipsnyje siūlomas ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalies pakeitimas išplečia nemokių ūkio subjektų ratą, nes iš nemokios įmonės sąvokos eliminavus konkretų laikotarpį, nurodantį prisiimtų įsipareigojimų nevykdymo terminą, nemokiu tampa bet kuris ūkio subjektas, bent kiek vėluojantis vykdyti įsipareigojimus, jei tik šie viršija pusę į jo balanso įrašyto turto vertės. Šis trijų mėnesių termino atsisakymas suteikė galimybę anksčiau pastebėti bei įvertinti įmonių, turinčių finansinių problemų, būseną bei anksčiau pradėti bankroto procedūras, kas savo ruožtu lemia didesnę kreditorių apsaugą.

Apibendrinant nemokumo sąvokos raidą, dažnai atliekamas ĮBĮ pataisas bei tai, jog dabartinio ĮBĮ reglamentuojama nemokumo sąvoka ženkliai skiriasi nuo pirmųjų bandymų ją įtvirtinti, galima daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas atsižvelgia į įstatymo spragas, institucijų siūlomus pakeitimus bei siekia tobulinti bankroto reguliavimą griežtindamas nemokumo teisinį apibrėžimą, taip užtikrinant galimybę laiku įvertinti įmonių perspektyvumą.

[130] *Bankrotas (3): bylos iškėlimas*, *supra* note 126.
[131] Teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13^1, 18, 20, 21, 22, 23, 29,30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. XP – 2850.

2.2 Įmonės nemokumas kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindas

Nemokumas skirstomas į faktinį (teorinė, ekonominė kategorija) bei teisinį (teisinė kategorija). Faktinis nemokumas suprantamas kaip objektyvus negalėjimas vykdyti turtinių prievolių, kurių vykdymo terminai yra suėję, o teisinis (kvalifikuotas) – kaip pagrindas iškelti bankroto bylą[132]. Faktinis nemokumas egzistuoja iki įmonei iškeliant bankroto bylą, t. y. iki konstatuojant teisinį (kvalifikuotą) nemokumą[133]. Bankroto bylos iškėlimas, esant ekonominio nemokumo padėčiai, yra teisinis nemokumo būklės pripažinimas ir atitinkamų procedūrų vykdymas, kuris nustatomas įvertinus įmonės atsiskaitymų vykdymą ir jos balanse nurodytą turto ir įsipareigojimų santykį[134].

Taigi „Lietuvoje, siekiant iškelti ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte nustatytą bankroto bylos iškėlimo pagrindą, nepakanka konstatuoti įmonės nemokumo bendriausiu, teoriniu požiūriu“[135]. Įstatyminis (teisinis) įmonės nemokumas apibrėžiamas ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje kaip įmonės būsena, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Ši įstatyminė nemokumo apibrėžimo formuluotė reiškia, jog teisiniam nemokumui konstatuoti reikia abiejų sąlygų (pirma, negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais bei, antra, pradelstų įsipareigojimų viršijimą pusės į įmonės balansą įrašyto turto vertės) visumos. Todėl, „jei įmonė nevykdo įsipareigojimų, tačiau jos įsipareigojimai yra lygūs ar mažesni nei pusė į įmonės balansą įrašyto turto vertės[136], net ir nustačius, jog įsipareigojimai, nors ir nežymiai, tačiau neviršija pusės į balansą įrašyto turto vertės, bankroto byla jai negali būti keliama[137]. Taigi, egzistuojant tik pirmajai ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalies sąlygai, kreditoriui derėtų savo pažeistas teises ginti pasinaudojant kitais civilinių teisinių santykių gynimo būdais, o ne siekiant iškelti bankroto bylą.

Pirmoji bankroto bylos iškėlimo sąlyga – faktas, jog įmonė nevykdo įsipareigojimų. Kadangi įstatyme nėra plačiau apibrėžta, kaip nemokumo sąlygos turėtų būti interpretuojamos, šią nemokumo sąlygų vertinimo spragą užpildo teismai formuodami teismų praktiką. Sprendžiant iš įstatymo formuluotės, nėra aišku, kokiais kriterijais remiantis yra konstatuojamas įsipareigojimų nevykdymas bei kiek laiko šie veiksmai turėtų trukti, kad tenkintų pirmąją teisinio nemokumo sąlygą. Analizuojant įstatymo formuluotę „būtų galima teigti, kad nemokumui konstatuoti yra pakankamas vien objektyvus įsipareigojimų nevykdymo faktas. Tačiau priežastys, dėl kurių įmonė nevykdo įsipareigojimų, gali būti įvairiausios. Skolininkas gali

[132] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1094/2012.
[133] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-421/2012.
[134] *Ibid*.
[135] Kavalnė, S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 75.
[136] *Ibid*., p. 76.
[137] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2341/2013.

neatsiskaityti su kreditoriumi, nes nepripažįsta jo reikalavimo pagrįstumo, taip pat aplaidumas, kuomet įmonė nepastebi neapmokėtos sąskaitos, kurią privalo apmokėti. Tačiau šiais atvejais nemokumo nėra, jeigu skolininkas išlieka pajėgus įvykdyti prievolę“[138]. „Sprendžiant dėl įmonės mokumo ar nemokumo, teismas privalo ne tik formaliai taikyti ĮBĮ nuostatas, reglamentuojančias atvejus, kuomet įmonei turi būti keliama bankroto byla, bet ir atsižvelgti į tai, ar įmonė tęsia veiklą, dengia skolas ir turi realių galimybių atsiskaityti su kreditoriais“[139], nes kitu atveju, nepagrįstai būtų prarandama pajėgios veikti įmonės, darbo vietos bei daroma žala ekonomikai. Todėl bankroto procedūros turėtų būti pradedamos tik įmonėms, akivaizdžiai negalinčioms vykdyti įsipareigojimų, o ne formaliai taikant ĮBĮ įtvirtintus nemokumo nustatymo kriterijus[140]. Objektyvūs negalėjimo vykdyti įsipareigojimų požymiai galėtų būti gamybos sustabdymas, biuro uždarymas, nevykdymas prievolių daugeliui kreditorių ir pan.[141].

Teismų praktikoje „pradelstais įsipareigojimais“ laikomi įsipareigojimai, kuriems įvykdyti yra suėjęs terminas, todėl svarbu nustatyti, ar įsipareigojimai iš tiesų yra pradelsti ir ar pradelstų įsipareigojimų dalis viršija pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės. Taigi teismas įmonei gali iškelti bankroto bylą dėl jos nemokumo, jeigu egzistuoja teisinės prielaidos, sudarančios pakankamą pagrindą manyti, jog įmonė yra nemoki. Tačiau teismų praktika – nevieninga. Pavyzdžiui, pirmosios instancijos teismas, iškėlė įmonei bankroto bylą nenustatęs nei bendrovės turimo turto vertės, nei pradelstų jos įsipareigojimų (skolų) dydžio[142]. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas susiaurino teisinį nemokumo apibrėžimą nustatęs tik vieną iš įstatyme nurodytų sąlygų: „jeigu įmonė neatsiskaito su kreditoriais arba neturi turto, kurio verte pakankamai būtų padengtas įsipareigojimų vykdymas, tai jo ekonominė padėtis gali būti vertinama kaip nemokumas“[143]. Dar daugiau, Lietuvos apeliacinis teismas[144] aiškino, jog faktinio mokumo nustatymui ypač svarbios objektyvaus turinio aplinkybės, iš kurių galima būtų spręsti apie faktinį įmonės mokumą, nes nustačius, kad įmonė eilę metų nesugeba bent iš dalies atsiskaityti su tais pačiais kreditoriais, įmonė galėtų būti pripažinta nemokia balansinei turto vertei net ir viršijant pradelstų įsipareigojimų dydį. Nepaisant kai kurių teismų klaidingo aiškinimo, „įmonės nemokumas turėtų būti nustatomas tik išanalizavus jos ūkinės finansinės veiklos rezultatus, atspindėtus finansinės atskaitomybės ir kituose dokumentuose, turinčiuose reikšmės įvertinant realią įmonės finansinę būklę“[145], kadangi priešingu atveju mokiai įmonei būtų iškeliama bankroto byla, sukeliant neigiamų pasekmių ne tik jos savininkams, bet ir

[138] Kavalnė, S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 76.
[139] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-268/2014.
[140] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1992/2010.
[141] Kavalnė, S.; Norkus, R., *op. cit.*, p. 76.
[142] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1083/2010.
[143] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013.
[144] Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-990/2011.
[145] Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-984/2011.

darbuotojams bei visai visuomenei. Kiti dokumentai suprantami, pavyzdžiui kaip įmonės balansas, pelno (nuostolių) ataskaita, kapitalo pokyčių ataskaita, pinigų srautų ataskaita bei aiškinamajame rašte ir kituose įmonės finansinės veiklos rezultatus atspindintys dokumentai[146].

Analizuojant įmonės finansinius dokumentus bei apskaičiuojant bendrą įmonės pradelstų įsipareigojimų dydį bei jų santykį su įmonės balanse įrašyto turto verte svarbu tai, jog gali būti įtraukiami ne visi pradelsti įsipareigojimai. „Atsakovui ginčijant ieškovo ieškinyje dėl bankroto bylos iškėlimo nurodytą skolą, ši skola neįskaičiuojama į bendrą pradelstų įsipareigojimų masę, o apie įmonės (ne)mokumą sprendžiama pagal kitus byloje esančius duomenis. Tai reiškia, kad atsakovui ginčijant ieškovo ieškinyje dėl bankroto bylos iškėlimo nurodytą atsakovo skolą ieškovui, reikia nustatyti, ar įmonės skolos, neįskaitant ginčijamos skolos dydžio, viršija pusę į įmonės balansą įrašyto turto vertės“[147].

Svarbu nustatyti laikotarpį, už kurį būtų tikrinami pradelsti įmonės įsipareigojimai, kadangi įstatymas jokio termino nenustato. Teismas konstatavo, jog „siekiant tinkamai įvertinti įmonės (ne)mokumą, atsižvelgiant į tikėtinus įmonės turto vertės pokyčius, šis klausimas turi būti analizuojamas pagal naujausius įmonės buhalterinės apskaitos duomenis“. Autorės nuomone, „naujausi įmonės buhalterinės apskaitos duomenys“ suprantami kaip laikotarpis už vienerius metus, kadangi teismų praktikoje pasisakyta, jog „siekiant nustatyti įmonės pradelstus įsipareigojimus, yra atsižvelgiama į balansą įrašytą per vienerius metus mokėtinų sumų ir trumpalaikių įsipareigojimų sumą, iš šios išskaičiuojant pradelstus įmonės įsipareigojimus“[148]. Be to, sprendžiant iš formuluotės „įsipareigojimai, kuriems įvykdyti yra suėjęs terminas“ galima daryti išvadą, jog pradelsimas konstatuotinas vėluojant apmokėti net ir vieną dieną.

Minėta, jog nemokumui konstatuoti neužtenka faktinio nemokumo, būtina sąlyga, jog įsipareigojimai viršija pusę į jos balansą įrašytos turto vertės. Siekiant konstatuoti šį faktą, iš pradžių, reikia nustatyti įmonės pradelstų įsipareigojimų vertę ir palyginti su į įmonės balansą įrašyto turto verte. Tačiau tiriant duomenis, neretai susiduriama su balanse nurodytos bei tikrosios turto vertės neatitikimu. „Tikroji įmonės turto vertė gali gerokai skirtis nuo tos, kuri rodoma jos balanse – įmonės neretai savo turtą apskaito jo įsigijimo savikaina, todėl bendrovių kreditoriams, klientams ir kitiems, besidomintiems jų ataskaitomis, neretai sunku suvokti, kiek iš tikrųjų turto turi bendrovė“[149]. Tokie neatitikimai iškreipia duomenis, dėl kurių susidaro įspūdis, jog įmonė yra moki. Taigi kyla klausimas, kaip turėtų būti išspręsta balanse nurodyto bei tikrosios turto vertės neatitikimo problema.

[146] 2014 m. vasario 6 d. nutartis Nr. 2-268/2014, *supra* note 139.
[147] Lietuvos apylinkės teismo 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-199/2011.
[148] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1072/2012.
[149] *Tikroji vertė: paprasčiau buhalteriui – sunkiau analitikui*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-05]. <http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1056&id=723299#ixzz3IDAcPvZn>.

Anot, Lietuvos apeliacinio teismo[150], siekiant nustatyti į įmonės balansą įrašyto turto vertę, turėtų būti vertinama ne įmonės balanse nurodyta turto vertė, bet į įmonės balansą įrašyta reali turto vertė, o įmonės balanso duomenimis nustatant įmonės turto vertę galima remtis tik nesant abejonių dėl balanso duomenų patikimumo bei duomenų ir realios finansinės padėties atitikimo. Kilus ginčui, ar balanse įrašyta įmonės turto vertė yra reali, turi būti vertinama faktinė įmonės turto rinkos vertė[151].

Nepaisant to, jog balansas laikytinas pagrindiniu įrodymu[152], teismų praktika neapsiriboja vien tik įmonės balanso tyrimu, kadangi įmonėms neretai klastojant duomenis, balansas tampa nepatikimu dokumentu. Kylant pagrįstoms abejonėms dėl įmonės nemokumo apsprendžiančių finansinių rodiklių dydžio, kurie turėtų lemiamą reikšmę įmonės mokumo ar nemokumo nustatymui, galima remtis ir kitų įmonės finansinę būklę patvirtinančiais įmonės veiklos rodikliais[153]. „Finansinę būklę visa apimtimi parodo finansinės atskaitomybės dokumentų rinkinys, į kurį įeina balansas, pelno (nuostolių) ataskaita, kapitalo pokyčių ataskaita, pinigų srautų ataskaita bei aiškinamasis raštas“[154]. Be to, „esant dideliems prieštaravimams dėl įmonės turto vertės, bankroto bylą nagrinėjantis teismas privalo imtis įstatymo nustatytų priemonių tam, kad būtų išsiaiškinta tikroji turto vertė, reikalauti, kad būtų pateikti papildomi įrodymai apie balanse nurodyto turto vertę, o prireikus, kad įmonės turtas būtų įvertintas teisės aktų nustatyta tvarka“[155].

Taip pat „teismų praktikoje pripažįstama, kad sprendžiant bankroto bylos iškėlimo įmonei klausimą, svarbu nustatyti bendrą įmonės pradelstų įsipareigojimų dydį ir jų santykį su įmonės balanse įrašyto turto verte, o ne tikslius visų įmonės įsiskolinimų dydžius. Tikslesnį pradelstų įsipareigojimų dydį svarbu nustatyti tik tada, kai tokių įsipareigojimų suma pagal bylos duomenis yra tik nežymiai didesnė arba nežymiai mažesnė negu pusė įmonės turto vertės. Tuo tarpu kiekvieno kreditoriaus finansinio reikalavimo pagrįstumo ir dydžio klausimai yra sprendžiami bankroto bylos nagrinėjimo metu, tokius reikalavimus teismo nutartimi tvirtinant, juos tikslinant“[156], kadangi teismas keldamas bankroto bylą dar neturi galimybės įvertinti realios įmonės finansinės būklės. *Inter alia*, „teismas gali vertinti ir „įmonės iniciatyva prieš kitus asmenis pradėtus teisminius procesus, taip pat jos atžvilgiu vykdomus teisminius procesus, kuriems pasibaigus įmonės turtinė padėtis gali pagerėti ar pablogėti, turi būti įvertinti kaip papildomi duomenys, kurie gali būti reikšmingi tik tuo atveju, jeigu iš įmonės finansinėje

[150] Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1486/2012.
[156] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-50/2014.
[152] 2012 m. rugpjūčio 2 d. nutartis Nr. 2-1486/2012, *op. cit.*
[153] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2491/2013.
[154] 2012 m. rugpjūčio 2 d. nutartis Nr. 2-1486/2012, *op. cit.*
[155] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-151/2013.
[156] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1323/2010

atsakomybėje esančių duomenų nėra aišku, ar įmonė yra moki, ar ji vis dėl to nemoki“[157]. Dar daugiau, „pažymėtina, kad pagal galiojančias įstatymų nuostatas į atsakovo turimą bendrą turto masę turi būti įskaičiuotas visas turtas, neatsižvelgiant į šio turto naudojimui, valdymui, disponavimui nustatytus apsunkinimus. Tačiau nagrinėjamu atveju, kuomet atsakovas įrodinėja, jog iš tiesų atsiskaitė su ieškovu, perleisdamas jo nuosavybėn įkeistus daiktus, šie daiktai taip pat neturėtų būti įtraukiami į atsakovui nuosavybės teise priklausančio turto masę“[158].

Apibendrinant įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo institutą, darbo autorė prieina išvadą, jog Lietuvos teismų praktika nėra vienalytė: vienose bylose teismai formuodami teismų praktika nemokumo teisinį apibrėžimą išplečia, o kitose – susiaurina, nesilaiko įstatyme suformuotų nemokumo kriterijų bei ankstesnės teismų praktikos išaiškinimų. Kita problema ta, jog teismai vertindami į balansą įrašytą turtą remiasi vien tik skolininko pateiktais dokumentais, kuriuose dažnai nurodomi įmonei palankūs, teisingos informacijos neatspindintys duomenys.

2.2.1 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Vokietijos Federacinėje Respublikoje

„Įmonei turi būti iškeltos bankroto procedūros, jeigu ši yra nemoki (angl. *insolvent*) arba jos įsiskolinimai yra viršyti (angl. *overindebted*). Įmonės vadovybė turi parašyti pareiškimą iškelti įmonei bankroto bylą, jei ateityje gresia nemokumas:

a) įmonė laikoma nemokia, jeigu ši per ateinantį laikotarpį nuo dviejų iki keturių savaičių negalės įvykdyti įsipareigojimų, kuriems sueis mokėjimo terminas. Nedideli vėlavimai apmokėti, neviršijantys 10 % skolos, kurios mokėjimo terminas yra suėjęs, nebūtinai reiškia nemokumą, tačiau tai priklauso nuo aplinkybių. Nemokumas laikomas gresiančiu, jei egzistuoja didesnė galimybė skolų neapmokėti nei jas apmokėti iš anksto numatytu laikotarpiu“[159]. „Vėlavimams viršijant 10 % ribą, nemokumas preziumuojamas, nebent egzistuoja didelė tikimybė, jog įmonė padengs ar bent didžiąja dalimi padengs įsipareigojimus, o kreditoriai galės apmokėjimų palaukti“[160].

b) „Įmonė laikoma viršijusia įsiskolinimus, įmonės įsipareigojimams viršijus jos turtą, nebent labiau tikėtina, jog įmonė galės tęsti savo veiklą, o tam įsitikinti, reikia atlikti pagrįstą bei kruopštų įvertinimą, kuris susideda iš: realaus verslo plano, realaus gautinų grynųjų pinigų plano bei analizės, patvirtinančios, jog verslo planas bei realus gautinų grynųjų pinigų planas yra

[157] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2086/2010.
[158] Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-859/2009.
[159] Paterson, S., (ed.), *supra* note 104, p. 117.
[160] Leonard, B., (ed.). *Restructuring & insolvency in 45 jurisdictions worldwide*. Getting the Deal Through: 2014, p. 164.

svarūs įrodymai, jog įmonė pajėgs tęsti veiklą per einamus bei ateinančius fiskalinius metus“[161]. „Jei labiau tikėtina, jog įmonė nepajėgs tęsti veiklos, skolininkė laikoma viršijusia įsiskolinimus ir dėl to jai keliama bankroto byla“[162].

Apibendrinant, darbo autorė mano, jog šios valstybės gresiančio nemokumo įtvirtinimas yra pažangus, kadangi tai leidžia nustatyti pirmuosius nemokumo požymius ganėtinai ankstyvoje fazėje, o tai įgalina imtis priemonių skolininko veiklą reorganizuoti bei atkurti buvusį mokumą.

2.2.2 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Jungtinėje Karalystėje

„Nemokumas nėra apibrėžtas Jungtinės Karalystės nemokumo įstatyme. Jam apibūdinti taikoma sąvoka „negali vykdyti įsipareigojimų“ (angl. *unable to pay its debts*)“[163], pagal kurią ir yra konstruojam visa Jungtinės Karalystės bankroto teisė[164]. Nemokumas tampa teisine kategorija tik pateikus pareiškimą dėl likvidavimo bylos iškėlimo[165].

Nemokumo nustatymas skirstomas į dvi grupes: pirmajai priklauso nemokumo įstatymo 123 straipsnio a ir b punktų normos: a) nesugebėjimas apmokėti sumos, viršijančios 750 svarų 3 savaičių laikotarpiu bei b) skolininko atsisakymas vykdyti sprendimą apmokėti skolą visą ar iš dalies, antrajai – įmonė negali vykdyti finansinių įsipareigojimų, kurių mokėjimo terminas yra suėjęs (123 straipsnio 1 dalies e punktas) bei įmonės turto vertė yra mažesnė nei jos įsipareigojimų suma, atsižvelgiant į jos tikėtinas (angl. *contingent*) bei būsimas (angl. *prospective*) prievoles (123 straipsnio 2 dalis)“[166]. Kadangi antrosios grupės normos nemokumą apibrėžia abstrakčiai, joms taikomi du testai: 123 straipsnio 1 dalies e punktui – grynųjų pinigų srauto (angl. *cash flow*), o 123 straipsnio 2 dalies normai – balanso (angl. *balance sheet*)[167].

Grynųjų pinigų srauto (toliau – ir GPS) testas nustatomas teismui ištyrus įmonės sąskaitas ir patvirtinant arba paneigiant faktą, jog, įmonė nemoka skolų suėjus jų mokėjimo terminui (išskaičiuojamos teisme ginčijamos skolos, o tai, ar įmonės turtas viršija įmonės įsipareigojimus – nereikšminga)[168]. Taikymas būtų paprastas, tačiau Aukščiausiasis Teismas 2007 m. priėmė šiuo metu kritikuojamą sprendimą *Cheyne*[169] byloje nustatydamas, jog vertinant GPS testą, turi būti atsižvelgiama į tikėtinus bei būsimus įsipareigojimus[170] (bus aptariami

[161] Paterson, S., (ed.), *supra* note 114, p. 117.
[162] *Ibid*.
[163] Leonard, B., (ed.). *supra* note 160, p. 107.
[164] Goode, R. *Principles of insolvency law*. Student edition. London: Sweet & Maxwell, 2005, p. 84.
[165] *Ibid*., p. 83.
[166] *Ibid*., p. 86.
[167] *Ibid*., p. 86.
[168] *Ibid*., p. 87.
[169] Cheyne Finance Plc (In Receivership), Re [2007] EWHC 2402 (Ch); [2008] 2 All E.R. 987 (Ch D (Companies Ct)).
[170] Leonard, B., (ed.), *op. cit.*, p. 107.

vėliau), tačiau, kurie skirtingai nuo balanso testo, vertinami kaip įmonės galimybė mokėti netolimoje ateityje (angl. *near future*)[171]. Dėl minėto sprendimo riba tarp GPS bei balanso testų nustatant nemokumą tapo siaura.

Nustatant nemokumą pagal GPS testą kyla klausimas, kas yra „netolima ateitis“. Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas „*Eurosail*[172] byloje konstatavo, jog šis terminas suprantamas kaip protingas būsimas laikas, kuris priklauso nuo visų aplinkybių, ypač nuo įmonės komercinės veiklos prigimties, t. y. sąvoka „netolima ateitis“ skirsis kiekvienos konkrečios bylos atveju.

Skola, GPS „testo prasme, reiškia likvidų (lengvai apskaičiuojamą) reikalavimą (angl. *liquidated claim*), pavyzdžiui, dėl iš anksto sutartų nuostolių, ir kuris turi būti skiriamas nuo nelikvidaus reikalavimo (angl. *unliquidate claim*), pavyzdžiui, dėl iš anksto nesutartų nuostolių, kylančių iš sutarties pažeidimo ar delikto, kuriuose reikia nustatyti atsakomybę bei žalos dydį (pvz. sutarties šalis tyčia atsisako jai sutartas priimti prekes)“[173]. „Teismas vertindamas „negalėjimą apmokėti skolų“ atsižvelgia į faktą, jog kartais kreditoriai sutinka su pavėluotu apmokėjimu. Taigi tarp šalių susiklosčius praktikai, jog skolos apmokamos per protingą laiką, teismas tokius atvejus vertins palankiau“[174]. Be to, įmonei įrodžius, jog ši per reikiamą laiką gali surinkti pakankamai lėšų skoloms padengti“[175], ši nebus laikoma nemokia net jei ir atitiks GPS kriterijus.

Įdomu tai, jog „po kreditoriaus kreipimosi į įmonę su reikalavimu vykdyti įsipareigojimus (kai skola nėra ginčijama teisme) ir įmonei tokį reikalavimą ignoruojant, laikoma, jog įmonė nesugeba vykdyti reikalavimų (apmokėti bent vienos skolos), nepaisant to, jog faktiškai ji yra moki. Tokia norma yra pamokomojo pobūdžio – tai sankcija įmonei už piktybišką vengimą atsiskaityti su kreditoriumi, kadangi už tokį teisėtą kreditoriaus reikalavimo nepaisymą ši nusipelno bausmės. Pavyzdžiui, „*Cornhill Insurance plc v Improvement Services Ltd* byloje įmonė, dėl kurios kaltės kilo gaisras, susitarė su ieškovais šiems atlyginsianti 1,154 svarų žalą. Tačiau nepaisant raginimų padengti žalą, šiuos klestinti įmonė kaskart ignoruodavo ir dėl to jai buvo iškelta bankroto byla. Teismas laikėsi nuomonės, jog įmonė savo veiksmais suteikė ieškovams teisę iškelti įmonei bankroto bylą ir tokiu būdu šią įbauginti.“[176] „Esant tapačiai situacijai, tačiau skolininkui pagrįstai skolą ginčijant teisme (angl. *bona fide dispute*), pareiškimas dėl likvidavimo bylos iškėlimo būtų laikomas civilinio proceso piktnaudžiavimu“[177].

[171] Walton, P. Inability to pay debts: beyond the point of no return. *Journal of Business Law*. 2013, Vol. 2: 212-236.
[172] BNY Corporate Trustee Services Ltd v Eurosail-UK 2007-3BL Plc.
[173] Goode, R., *supra* note 164, p. 96–97.
[174] *Ibid*., p. 98.
[175] *Ibid*., p. 99.
[176] *Ibid*., p. 100.
[177] *Ibid*., p. 101.

Tačiau testas nėra tobulas – „vertinant nemokumą, neretai susikoncentruojama į įsipareigojimų nevykdymą reikšminga data ir nepastebima, jog tai tėra trumpalaikis nemokumas arba teismas nepastebi, jog yra susidaręs bendro kapitalo stygius, nors įmonė ir toliau pajėgi mokėti savo skolas[178]. Be to, „tik nedaugelis kreditorių turi galimybę gauti informacijos, liečiančios įmonės įsiskolinimus netolimoje ateityje ar įmonės galimybę juos apmokėti“[179]. Net ir esant tokiai galimybei, kreditoriui siekiant įrodyti nemokumą pagal 123 straipsnio 1 dalies e dalį, šis turės skirti daugiau išlaidų bei laiko negu iki *Cheyne* bylos priėmimo“[180].

Priešingas, GPS testui, yra balanso testas, pagal kurį įmonė nemoki, jeigu jos turto nepakanka padengti jos įsipareigojimams. Laikoma, kad įmonė turto turi nepakankamai, jeigu visi įmonės įsipareigojimai galėtų būti patenkinti tik jį realizavus, tačiau kurio vis tiek nepakaks šiam tikslui pasiekti[181]. „Balanso testui nustatyti vertinami įmonės tikėtini bei būsimi įsipareigojimai. „Įsipareigojimai“ yra platesnė kategorija nei „skola“, kadangi apskaičiuojant įsipareigojimus, įtraukiamos likvidžios ir nelikvidžios prievolės, kylančios tiek iš sutarties, tiek iš deliktų, dėl restitucijos ar dėl įstatymo pareigos pažeidimo [182].

Siekiant nustatyti nemokumą remiantis šiuo testu „kyla klausimas, kuo skiriasi tikėtini bei būsimi (ateities) įsipareigojimai. „Jeigu įsipareigojimai yra aiškūs, skola laikoma būsima (ateities), jeigu neaiškūs – tikėtina“[183]. Taigi „skola, kuri yra likvidi bei mokama konkrečiu metu ateityje, dažniausiai laikoma būsima bei turi kilti iš esamo sandorio ar įsipareigojimo[184]. Tai, pavyzdžiui, turto vertė, priklausanti nuo lizingo gavėjo mokamo nuomos mokesčio pagal finansinio lizingo sutartį. [185] Priešingai, skola tikėtina, jeigu ši nelikvidi, tiksli jos suma sunkai apskaičiuojama, arba skolos suma priklauso nuo įvykio ateityje[186]. Tai, pavyzdžiui, įsipareigojimas pagal laidavimą, kylantis skolininkui pažeidus susitarimą[187].

Vis dėl to, „balanso testas labai netikslus. Jo įvertinimas priklauso nuo prieinamų įrodymų atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Balanso testas įpareigoja teismą įvertinti įmonės turtą bei įsipareigojimus, sprendžiant pagal tikėtinumo taisyklę (atsižvelgiant į tikėtinus ir būsimus įsipareigojimus), ar galima pagrįstai manyti, jog įmonė nepajėgs įvykdyti įsipareigojimų“[188]. Jeigu nepajėgs, įmonė laikoma nemokia, nors ir gali vykdyti įsipareigojimus,

[178] Shearman & Sterling. United Kingdom: corporate insolvency – tests of insolvency. *Journal of International Banking Law and Regulation*. 2014, Vol. 28(9).
[179] Wee, M. S. Misconceptions about the "unable to pay its debts" ground of winding up. *The Law Quarterly Review*, 2014: 648–677.
[180] *Ibid*.
[181] Goode, R., *supra* note 164, p. 88.
[182] *Ibid*., p. 102.
[183] Walton, P., *supra* note 171.
[184] *Ibid*.
[185] Goode, R., *op. cit.*, p. 107
[186] Walton, P., *op. cit.*
[187] Goode, R., *op. cit.*, p. 105.
[188] Leonard, B., (ed.), *supra* note 160, p. 107.

suėjus jų mokėjimo terminams[189]. *Inter alia*, „įmonei atitinkant šio testo kriterijus, tačiau sugebant mokėti savo skolas, suėjus šių mokėjimo terminui, teismas išlaiko diskreciją neiškelti įmonei likvidavimo bylos, jei mano, jog įmonės likviduoti nederėtų“[190]. Kadangi, Jungtinėje Karalystėje priėmus nutartis *Cheyn* bei *Eurosail* bylose nemokumo nustatymas tapo aršiai kritikuojamas, riba tarp testų tapo siaura, o teisės taikymas – sudėtingas[191], manoma, jog siekiant nustatyti įmonės nemokumą, reikia taikyti abu testus[192].

Apibendrinant Jungtinės Karalystės nemokumo nustatymą, darbo autorė mano, jog abu testai turi trūkumų bei yra netikslūs: taikant kiekvieną atskirai gaunamas skirtingas to paties skolininko nemokumo vertinimas.

2.2.3 Įmonės nemokumo kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo lyginamoji analizė Jungtinėse Amerikos Valstijose

Jungtinėse Amerikos Valstijose kaip ir JK nemokumui nustatyti yra taikomi „du pirminiai testai, tačiau nemokumo nustatymas nėra privalomas teikiant savanorišką peticiją bankroto procesams pradėti, naudojami: balanso testas (angl. *balance sheet*) arba pagrįstumo testas (angl. *equitable*)“[193], dar vadinamas grynųjų pinigų srauto testu (angl. *cash flow*)[194]. Pirmasis apibūdinamas kaip skolininko finansinė būsena, kai skolininko įsipareigojimai viršija skolininko turtą, o antrasis - „kaip skolininko finansinė padėtis, kuomet skolininkas negali mokti skolų suėjus jų mokėjimo terminui“[195].

Bankroto procesas dėl privalomų bankroto procedūrų iškėlimo (angl. *involuntary case*) tiek dėl bankroto, tiek dėl restruktūrizavimo pagal 7 ar 11 skyrių gali būti inicijuojamas asmenims[196], išskyrus ūkininkus, ūkininko šeimą[197] bei ne *moneyed*[198] korporacijas[199], subjektus neužsiimančias verslu[200] ir nekomercines korporacijas (bankroto kodekso 303 straipsnio a dalis). „Privalomame pareiškime turi būti nurodomas preliminarus pagrindas, jog skolininkas iš esmės

[189] Shearman & Sterling, *supra* note 178.
[190] Walton, P., *supra* note 171.
[191] Wee, M., S., *supra* note 179.
[192] Leonard, B., (ed.), *supra* note 160, p. 107.
[193] *Ibid*., p. 483.
[194] Hopkins, Ch.; Saavedra, A. The statutory definition of „insolvent“. *Pratt's journal of bankruptcy law*. 2014, Vol. 10(2): 123.
[195] Leonard, B., (ed.), *op. cit*., p. 483.
[196] Sąvoka „asmuo“ apima fizinius asmenis, partnerystes, korporacijas, tačiau neapima vyriausybės padalinių, nebent yra toliau esant išvardintoms išimtims. JAV bankroto kodekso 41 straipsnis.
[197] Pavyzdžiui, asmuo arba asmuo ir jo žmona ir kiti atvejai išvardyti JAV bankroto kodekso 18 straipsnyje.
[198] Tai korporacijos (kaip ir bankai), įgalioti užsiimti piniginio kapitalo investavimu, valiutos keitimu bei skolinimu. Lawyers.com. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://research.lawyers.com/glossary/moneyed-corporation.html>.
[199] Korporacija – juridinis asmuo, sukurtas įstatymo pagrindu jį įregistruojant <...> bei kurio turtas yra atskirtas nuo jo dalyvių turto. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://www.law.cornell.edu/wex/corporations>.
[200] Verslu užsiimantis subjektas suprantamas plačiąja prasme, o komercinė korporacija tik kaip perkanti-parduodanti korporacija, t.y. pirmosios sąvoka platesnė. Black, C. H. *A law dictionary*. New Jersey: The law book exchange, 1995, p. 275.

nemoka skolų suėjus jų mokėjimo terminui ir dėl to yra pagrįstai nemokus (angl. *equitably insolvent*) 303 (h)“[201]. Taigi čia pirmą kartą pritaikomas pagrįstumo testas. Priešingu atveju, nenurodžius minėto pagrindo ar esant 303 straipsnio h dalies punkto išimtims, teismas pareiškimą atmestų[202] bei nesustabdytų vykdytinų prievolių mokėjimo (angl. *order for relief*)[203].

Priėmus pareiškimą tiriama įmonės finansinė padėtis bei nustatomas nemokumas pagal tai normai taikomą testą. Kaip jau minėta JAV „Bankroto kodeksas1 skyriaus 101 poskyrio 32 straipsnio A dalyje pateikia terminą „nemokus“ – tai „subjektų, išskyrus subjektus, veikiančius pagal partnerystės susitarimus bei viešosios teisės subjekto (angl. *municipality*), finansinė padėtis, kai subjekto finansiniai įsipareigojimai viršija visą sąžiningai įvertintą subjekto turtą, išskyrus tam tikras išimtis. Apskaičiuojant minėtą finansinių įsipareigojimų bei subjekto turto santykį, nurodoma išskaičiuoti apgaulingu būdu perduotą turtą ar kitaip išskirtą turtą remiantis to pateis kodekso 522 straipsniu“[204].

B dalies terminą „nemokus“ taiko skolininkams, veikiantiems pagal partnerystės susitarimą ir kurių finansinė padėtis viršija sąžiningai įvertintą bendrą visą tokios partnerystės nuosavybę, išskyrus išimtis[205].

Taigi A ir B dalims taikomas balanso testas (angl. *balance sheet test*), nes abiejų nemokumui nustatyti reikia palyginti santykį tarp skolininko turto bei įsipareigojimų.

Kaip jau minėta, 101 straipsnio C dalies sąvoka „nemokus“ taikomas viešosios teisės subjektams, normai taikomas pagrįstumo testas. Kadangi bankroto kodeksas išskiria du skirtingus testus, skirtingai taikomus privatiems juridiniams bei viešosios teisės subjektams, o darbo temai aktualūs būtent privačių juridinių asmenų nemokumas, todėl toliau bus analizuojamas tik balanso testas.

„Balanso testas geriausiai suvokiamas paaiškinat jo taikymą“[206]. „Teismai, analizuodami, ar įmonė yra nemoki balanso testo prasme siekia nustatyti du veiksnius: pirma, ar skolininko turtą reikia tirti veikiančios įmonės ar likviduojamos prasme[207]. Antruoju atveju, vertinama, kokią sumą sugeneruotų turtas jį skubiai pardavus arba priverstinio turto pardavimo atveju. Antrąjį atvejį teismai taiko, jei pareiškimo pateikimo dėl bankroto procedūrų iškėlimo metu skolininkui grėsė nemokumas. Tačiau, jei pareiškimo padavimo dieną nemokumo grėsmė skolininkui nebuvo kilusi, teismas siekia nustatyti „sąžiningą turto vertę“ veikiančios įmonės

[201] Wood, Ph. R. *Principles of international insolvency*. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 203.
[202] Leonard, B., (ed.), *supra* note 160, p. 483.
[203] Miller, R.; Cross, B. *The legal environment today: business in its ethical, regulatory, e-commerce*. Mason: South-Western Thomson Learning, 2013, p. 358.
[204] Hopkins, Ch.; Saavedra, A., *supra* note 194, p. 122.
[205] *Ibid*., p. 122.
[206] *Ibid*., p. 123.
[207] Bolton, J. C. What is a „fair valuation”? *ABI Bankruptcy litigation committee.newsletter*, 2007, Vol. 4 (1). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. <http://www.abiworld.org/committees/newsletters/litigation/vol4num1/FairValuation.html>.

pagrindu“. Veikiančios įmonės kontekste turto vertė bus didesnė nei likvidavimo atveju. Paprastai, sąžininga turto vertė nustatoma pagal rinkos kainą, kuri būtų mokama pardavus turtą laikantis protingumo standartų bei per protingą terminą. „Termino protingumas“ – tai optimaliausias skolininko kreditoriams laikas: ne per trumpas, kad turto vertė nesmuktų dėl priverstinio pardavimo, bet ir ne per ilgas, kad neužtęstų kreditoriaus skolų grąžinimo, t. y., toks, kuriuo būtų patiriama mažiausiai nuostolių[208].

„Pagal bylos faktus ir aplinkybes“[209], siekiant nustatyti „tinkamą sąžiningo turto kainą bei įsipareigojimų dydį, taikomi įvairūs skaičiavimo metodai[210], kurių metu atsižvelgiama ir į tikėtinas (angl. *contingent*), būsimas (angl. *prospective*) skolas bei kitus veiksnius“[211]. „Apskaičiavus skolininko turto vertę pagal tinkamiausią metodą, yra lyginama apskaičiuota turto vertė bei skolininko įsipareigojimai ir taip nustatoma, ar skolininkas yra mokus, ar ne“[212]. Kadangi „bankroto procesas yra nagrinėjamos rungimosi (angl. *adversarial*) principu, oponuojančios šalys samdo ekspertus, kad šie pateiktų nuomonę vertinant skolininko mokumo ar nemokumo būseną“[213]. Tačiau išsiskyrus ekspertų išvadoms, teismas *ex officio* apsvarstęs surinktus įrodymus sprendžia dėl išvadų tikrumo“[214] arba atlieka savo duomenų tyrimo versiją vertinant skolininko nemokumą[215].

Apibendrinant Jungtinių Amerikos Valstijų nemokumo nustatymą, darbo autorė mano, jog balanso testo tikslumas itin priklauso nuo pasirinkto skolininko vertinimo metodo, o tai gali lemti skirtingas išvadas – vieno metodo atveju, įmonė yra moki, o kito – nemoki.

Apibendrinant visą antrą skyrių nemokumas kaip bankroto bylos iškėlimo pagrindo sąvoka, kilmė ir raida, yra pastebima keletas dalykų. Visų pirma, apžvelgus teisinio nemokumo sąvokos raidos pokyčius, darytina išvada, jog įstatymų leidėjas siekdamas tobulinti bankroto reguliavimą sugriežtino nemokumo teisinį apibrėžimą, taip užtikrinant galimybę laiku įvertinti įmonių perspektyvumą. Ir nors įstatymas aiškiai įvardija nemokumo sąvokos nustatymo kriterijus, tačiau teismams nevisuomet pavyksta tinkamai nustatyti nemokumą. Šio reiškinio priežastys gali būti dvejopos – tiek teisinės, tiek techninės. Teisinė spraga laikytina tai, jog teismai, formuodami praktiką ***nesilaiko įstatyme suformuotų nemokumo kriterijų****, t. y. pernelyg išplečia ar pernelyg susiaurina teisinio nemokumo* sąvoką*, neišnaudoja visų teismui suteiktų*

[208] Hopkins, Ch.; Saavedra, A., *supra* note 194, p. 123.
[209] *Ibid*., p. 124.
[210] Pavyzdžiui, Bolton, J. C. vartoja išlaidų (angl. *cost*), rinkos (angl. *market*) arba pajamų (angl. *income*) pavadinimus. Bolton, J. C., *supra* note 207.
[211] *Ibid*.
[212] Hopkins, Ch.; Saavedra, A., *op. cit.*, p.124.
[213] *Ibid*., p. 123.
[214] *Ibid*., p. 124.
[215] *Ibid*., p. 125.

procesinių teisių bei pareigų įrodymams surinkti. Techninе kliūtimi įvardijama tai, kad teismai neretai vertindami skolininko į balansą įrašytą (išviešintą) turtą remiasi išimtinai skolininko pateiktais dokumentais, kuriuose dažnai nurodomi įmonei palankūs, teisingos informacijos neatspindintys duomenys, taip pat kartais pasitaiko matematiškai blogai apskaičiuotų pradelstų įsipareigojimų.

Antra, kiekvienoje iš lyginamų valstybių teisinis nemokumo nustatymas yra specifiškas, t. y. būdingas tik tai valstybei. Specifiškumą lemia skirtingose valstybėse įtvirtinti skirtingi bankroto pagrindai, tačiau visas valstybes vienija tai, jog vienas iš pagrindinių teisinio nemokumo nustatymo kriterijų yra faktas, kad skolininkas nevykdo savo įsipareigojimų suėjus jų mokėjimo terminui arba kai pradelsti įsipareigojimai viršija į balansą įrašyto turto vertę. Inter alia, pastebima, jog nemokumo nustatymas reikšmingai skiriasi kiekvienoje iš tirtų valstybių – net tarp tos pačios (bendrosios) teisės tradicijos valstybių (priklausomai nuo parinktų testų ar metodikos įmonė vienu metu gali būti ir moki, ir nemoki). Be to, atkreipiamas dėmesys į tai, jog nemokumas net nevisuomet yra būtina sąlyga bankroto bylai iškelti (Jungtinės Karalystės pavyzdys).

3. SPECIALIEJI ĮMONIŲ BANKROTO BYLOS IŠKĖLIMO PAGRINDAI

3.1. Įmonės vėlavimas išmokėti darbuotojui (-ams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas

Šio tyrimo atlikimo metu galiojančio ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis nurodo, jog teismas iškelia bankroto bylą, jeigu „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*". Tai yra vienas iš trijų savarankiškų bankroto bylos iškėlimų pagrindų Lietuvoje. Lietuviškoje teisės doktrinoje[216] šis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas yra itin kritikuojamas – teigiama, jog nagrinėjamas bankroto bylos iškėlimo pagrindas visiškai nedera su ĮBĮ reguliavimo logika. Taip pat doktrina pažymi[217], jog šis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas yra unikalus bankroto teisės istorijoje. Tačiau, deja, doktrina nesukonkretina, ar minimas bankroto bylos pagrindas yra unikalus tik Lietuvos, ar apskritai – globaliame bankroto teisės reguliavime. Manytina, jog šią nuostatą būtina panagrinėti išsamiau.

3.1.1. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto istorija

Pirmoji ĮBĮ redakcija[218] tenumatė du savarankiškus bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus – įmonės nemokumą ir įmonės viešą paskelbimą apie negalėjimą mokėti finansinius įsipareigojimus. Pirmosios redakcijos ĮBĮ nemokumą apibūdino kaip „*įmonės būseną, kai ji neatsiskaito su kreditoriumi (kreditoriais) praėjus trims mėnesiams po termino, nustatyto įstatymų, kitų teisės aktų, taip pat kreditoriaus ir įmonės sutartyse įmonės įsipareigojimams įvykdyti, arba praėjus tokiam pat terminui po kreditoriaus (kreditorių) reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus, jeigu sutartyse terminas nebuvo nustatytas, ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės*". Pažymėtina, jog įmonės finansinių įsipareigojimų nevykdymas, kildinamas iš darbo teisinių santykių, 2001 m. ĮBĮ 4 straipsnio 1 punkte buvo numatytas tik kaip pagrindas pareiškimui dėl bankroto bylos iškėlimo pateikti. Šio tyrimo autorė atkreipia dėmesį, kad pirmosios ĮBĮ redakcijos mokslinės analizės[219] jokios ypatingos reikšmės darbuotojų interesams neskyrė, tik pažymėjo, jog pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pateikimo teismui pagrindai skirstytini pagal nevykdomų įsipareigojimų pobūdį (analizuojamas pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas) bei „kitas" svarbias aplinkybes, kurios įrodo nepajėgumą vykdyti įmonės turtinius įsipareigojimus. Tačiau, nors darbo teisinius santykius ir susijusias išmokas bei mokėjimus reglamentavo bent keliolika atskirų

[216] Kavalė, S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 83–85; Kavalnė, S., *et. al., supra* note 10, p. 74–75.
[217] Kavalnė, S.; Norkus, R., *ibid*., p. 84.
[218] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *supra* note 1.
[219] Įmonių bankroto įstatymo komentaras. *Verslo & komercinė teisė*. Vilnius: AB „Standartų spaustuvė, 2002, Nr. (2-3), p. 54–55.

teisės aktų, tačiau koks šių teisės aktų santykis su 2001 m. redakcijos ĮBĮ ir kodėl jie yra aktualūs nagrinėjamu atveju doktrina nedetalizavo[220].

Tačiau 2002 m. lapkričio 19 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju[1]skirsniu ir 13[1] straipsniu įstatymą[221] (įsigaliojo 2003 m. sausio 1 dieną) (toliau – I pakeitimas), kuriuo galiojusį 2001 m. redakcijos ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punktą papildė savarankišku bankroto bylos iškėlimo pagrindu – „*įmonė daugiau kaip tris mėnesius vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą*“. Dar daugiau, po I pakeitimo 2008 m. gegužės 22 d. įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13[1], 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymu (įsigaliojo 2008 m. liepos 1 d.) (toliau – II pakeitimas) ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto dalį patikslino „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą*“. Galiausiai, ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punktas 2011 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo, įstatymo papildymo 11[1] ir trečiuoju[1] skirsniu įstatymu (įsigaliojo (2012 m. kovo 1 d.) (toliau – III pakeitimas) buvo patikslintas paskutinįjį kartą, nurodant, jog savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas nuo šiol skambės taip –„*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“. Taigi kyla pagrįstas klausimas, koks yra šių pakeitimų *ratio legis*, t. y. dėl ko reikėjo papildyti ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punktą nauju bankroto bylos iškėlimo pagrindu ir vėliau net du kartus jį keisti? Siekiant atsakyti į šį klausimą, būtina atlikti išsamesnę šios nuostatos atsiradimo bei pakeitimų analizę.

Apibendrinus šio skyriaus argumentus matyti, jog savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas” ĮBĮ buvo įtvirtintas 2002 m. lapkričio 19 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus pirmąją 2001 m. ĮBĮ įstatymo pakeitimą. Iki 2002 m. lapkričio 19 d. pakeitimo nei 1992 m., nei 2001 m. ĮBĮ redakcijos tokio savarankiško bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo nenumatė.

[220] Įmonių bankroto įstatymo komentaras, *supra* note 219.
[221] Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju (1) skirsniu ir 13(1) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 116-5193.

3.1.2. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto *travaux preparetoires*

Keičiant ĮBĮ pirmąjį kartą buvo pateikta net keletas I pakeitimo projektų variantų: 2002 m. rugsėjo 26 d. I pakeitimo projektas Nr. IXP-1911[222] (toliau – pirmas projektas), spalio 17 d. I pakeitimo projektas Nr. IXP-1911(2)[223] (toliau – antras projektas) ir spalio 24 d. I pakeitimo projektas Nr. IXP-1911(3SP)[224] (toliau – trečias projektas). Įdomu tai, jog pirmajame I pakeitimo projekte ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies apskritai nebuvo numatyta keisti. Akcentuotina, jog pirmasis projektas turėjo itin svarbų lydintį dokumentą – aiškinamąjį raštą[225], kuriame teigiama, jog ĮBĮ iš esmės yra keičiamas dėl siekio ĮBĮ suderinti su naujomis CPK nuostatomis, ketinimo sugriežtinti reikalavimus bankrutuojančių įmonių administratoriams bei **siekiant supaprastinti turto neturinčių įmonių bankroto procesą**. Aiškinamajame rašte *expressis verbis* atskleistos 2001 m. ĮBĮ ydos. Taikant 2001 m. ĮBĮ susiklostė tokia faktinė situacija, kuomet „*teismai kelia bankroto bylas visiškai turto neturinčioms įmonėms* <...>“, dėl to tapo sudėtinga, jeigu iš viso įmanoma, surasti bankroto administratorių, kuris administruotų „tuščią“ įmonę. Aiškinamasis raštas pažymi, jog problema iš dalies išsisprendė tuomet, kai teismai prie turto turinčios įmonės prijungdavo kelias absoliučiai „tuščias“ įmonės. Tačiau I projekto pakeitimu šią situaciją buvo norima sureglamentuoti įstatymu, t. y. sunorminti atvejus, kai įprasta bankroto byla įmonei negali būti keliama. Taigi tam, kad nebūtų keliamos bankroto bylos jokio turto neturinčioms įmonėms (įmonėms, kurių turto nepakanka padengti net teismo ir administravimo išlaidoms) įstatymo leidėjas įvedė iki 10000 Lt dydžio užstato reikalavimą (atsirado nauja ĮBĮ 10 straipsnio 10 dalis). Tačiau aiškinamojo rašto rengėjai pastebėjo pavojų – kai įmonės kreditorius (iai) yra darbuotojas (ai), laiku negaunantis mokamo darbo užmokesčio, kuris, vargu, ar turės finansinių galimybių sumokėti nemenko dydžio užstatą tam, kad įmonei būtų iškelta bankroto byla su abejotina galimybe atgauti bent dalį teisėtai uždirbtų lėšų. Šiuo tikslu aiškinamajame rašte įstatymo pakeitimo projekto rengėjai *expressis verbis* pasisako, kad „*jei dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei pareiškimą pateikia kreditorius – šios įmonės darbuotojas, bankroto byla turėtų būti keliama*“ nepaisant to, jog įmonė yra visiškai „tuščia“. Taigi aiškinamajame rašte *de facto* buvo įtvirtintas naujas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, kurio pagrindinė priežastis –

[222] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju[1] skirsniu ir 13[1] straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911.

[223] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju[1] skirsniu ir 13[1] straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911(2).

[224] Lietuvos respublikos Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju[1] skirsniu ir 13[1] straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911(3SP).

[225]Teikiamo Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo Ketvirtuoju[1] skirsniu ir 13[1] straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2002, Nr. IXP-1911.

apsaugoti darbuotoją, kuris yra įmonės kreditorius, nuo reikalavimo sumokėti užstatą, tuo atveju, jei tokie specifiniai kreditoriai nori iškelti bankroto bylą įmonei, neturinčiai turto padengti net teismo ir administravimo išlaidų. Pažymėtina, jog kitų dviejų alternatyvių I pakeitimo projektų, kuriuose ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 5 punktas buvo *expressis verbis* papildytas naujuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu – „*įmonė daugiau nei tris mėnesius vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą*“, *travaux preparatoires* jokių paaiškinimų, argumentų dėl naujojo bankroto bylos iškėlimo pagrindo nepateikė. Šio tyrimo autorė mano, jog antrojo bei trečiojo projekto rengėjai, susipažinę su pirmojo projekto aiškinamuoju raštu bei pateiktomis pastabomis, aiškinamajame rašte pateiktą nuostatą „*jei dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei pareiškimą pateikia kreditorius – šios įmonės darbuotojas, bankroto byla turėtų būti keliama*“ įtvirtino *de iure* ĮBĮ, t. y. nepaisant to, kad įmonė yra visiškai „tuščia“, bankroto byla privalo būti iškeliama bet kuriuo atveju, jeigu įmonės kreditorius yra darbuotojas. Taigi tiek antrasis, tiek trečiasis projektai *expressis verbis* įtvirtino pirmojo projekto aiškinamojo rašto teiginius ir dėl šios priežasties nuo 2003 m. Lietuvos bankroto teisiniame reguliavimo atsirado naujas bei savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas.

Šis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas be pakeitimų egzistavo iki 2008 m. kuomet II pakeitimu ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto nuostata buvo patikslinta, nurodant, kad „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą*“. Iš esmės tai korekcinio pobūdžio pakeitimas, nes analizuojamo naujojo savarankiško bankroto bylos pagrindo nepakeitė, o tik išbraukė perteklines sąvokas. Tačiau, pažymėtina, jog II pakeitimo *travaux preparatoires*, 2008 m. pakeitimuose yra kur kas išsamesni nei 2002 m. pakeitimuose.

II pakeitimo pirminis projektas Nr. XP-2850 buvo pateiktas 2008 m. vasario 14 d.[226] ir turėjęs itin išsamų aiškinamąjį raštą[227], padedantį geriau suvokti ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies savarankišką bankroto bylos iškėlimo pagrindą, kuriame akcentuota, jog dažnai „*negalima iškelti įmonėms bankroto bylų, nes nėra lėšų, kad būtų galima apmokėti administravimo išlaidas*“. Taigi iš esmės aiškinamojo rašto nuostatos kalba apie *de facto* nemokias ir visiškai jokio turto neturinčias įmones. Taip pat pažymima, jog, „*<...> įmonės darbuotojai negali gauti jiems reikalingų pensijos ar socialinės pašalpos dydžio nustatymo pažymų. Svarbiausia, kad tokios įmonės (de facto nemokios, tačiau nesant įsiteisėjusios teismo nutarties iškelti bankroto bylą –* aut. past.*) darbuotojams iš Garantinio fondo negali būti sumokamos išmokos, kurios yra nustatytos mokėti įmonės bankroto atveju. <...> teismai <...> iškeldami bankroto bylas įmonei, vadovaujasi Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų*

[226] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13^1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. Valstybės žinios. 2008, Nr. XP-2850.
[227] *Ibid*.

ministerijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktais kelerių metų senumo tos įmonės balansais. Labai dažnai šiuose balansuose būna apskaitytas turtas, kurio faktiškai nėra, tačiau tai išryškėja, kai paskirtasis administratorius pradeda ieškoti šio neegzistuojančio turto. Tokiu atveju administratorius ne tik negauna atlygio už savo darbą, bet yra priverstas savomis lėšomis apmokėti būtiniausias administravimo išlaidas“. Taigi aiškinamajame rašte aprašyta tokia situacija – teismas, nagrinėjantis kreditorių pateiktą prašymą dėl bankroto bylos iškėlimo nustato, jog įmonė neturi jokio turto teismo ir administratoriaus išlaidoms apmokėti. Kreditoriai praranda suinteresuotumą tęsti brangiai kainuojančias ir perspektyvos neturinčias bankroto procedūras, todėl nesumoka ĮBĮ 10 dalies 10 straipsnyje numatyto dydžio depozito ir dėl šios priežasties bankroto byla nėra iškeliama. Tačiau *de facto* nemokios įmonės darbuotojai negali gauti pažymų ar kitų dokumentų, patvirtinančių juridinius faktus ir dėl to lieka be socialinių išmokų. Taigi kad taip neatsitiktų, naujieji ĮBĮ pakeitimai taip pat numato pakeitimus ĮBĮ 10 straipsnio 10 bei 12 dalyse, kurie iš principo teigia, jog esant kreditorių, kurie yra įmonės darbuotojai, pareiškimui dėl bankroto bylos iškėlimo, bankroto byla keliama neatsižvelgiant į tai, ar įmonė turi turto teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, ar ne.

Atsižvelgus į šio aiškinamojo rašto pastabas, akcentuotina, 2008 m. balandžio 29 d. buvo pateiktas antrasis II pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-2850 (2)[228], kuriame ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punktą siūlyta pakeisti taip – „*įmonė yra nemoki*“, t. y. atsisakant užmokesčio darbuotojams nemokėjimo, kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo pagrindo. Tiesa, kiek nežymiai buvo pakoreguota ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta nemokumo samprata, nurodant, kad „*įmonės nemokumas – įmonės būsena, kai įmonė nevykdo savo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų,* ***neišmoka darbuotojams darbo užmokesčio*** *ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės*“. Šio tyrimo autorės nuomone, tai buvo geriausiais pasiūlytas ĮBĮ pakeitimo projektas. Tačiau, deja, 2008 m. gegužės 6 d. buvo pateiktas vienasmenis įstatymo leidėjo pasiūlymas Nr. XP-2850(2)(ES)[229], ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalį bei 9 straipsnio 7 dalies 1 dalies punktą grąžinęs *į status quo ante*. Pasiūlymas sutiktas teigiamai, pateikiant 2008 m. gegužės 10 d. II pakeitimo projektą Nr. XP-2850(3)[230], kuris ir vėl įtvirtino darbo užmokesčio nemokėjimą kaip savarankišką bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą. Deja, nei prie vienasmenio įstatymo

[228] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13^1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. Valstybės žinios. 2008, Nr. XP-2850(2).

[229] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13^1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projektui (XP-2850(2)ES). 2008, Nr. XP-2850(2).

[230] Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13^1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. 2008, Nr. XP-2850(3).

leidėjo pasiūlymo, nei prie trečiojo II pakeitimo projekto nėra pridėta jokių aiškinamųjų raštų ar argumentų, kurie paaiškintų tokią logiką.

III pakeitimu ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalies bei 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis dar kartą patikslinta, numatant, jog „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“. Iš 2011 m. gruodžio 9 d. Seimo Ekonomikos komiteto posėdžio protokolo matyti[231], jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punktas buvo patikslintas dėl vienos techninio pobūdžio priežasties – dėl įstatymo leidėjo siekio normą suderinti su ĮBĮ 4 straipsniu.

Apibendrinant 3.1.2. poskyrį pažymėtina, jog įstatymų leidėjas pirmąjį kartą keisdamas ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punktą pateikė net tris šio pakeitimo redakcijas. Pirmojoje ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto redakcijoje savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas expressis verbis įstatymo normoje nebuvo numatytas, tačiau de facto naująjį bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą įtvirtinto pirmojo pakeitimo pirmojo projekto aiškinamasis raštas. Pirmojo pakeitimo pirmasis projektas buvo tobulintas net du kartus. Paskutiniajame, t. y. trečiajame ĮBĮ I pakeitimo projekte, atsižvelgus į aiškinamojo rašto motyvus, ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkte galiausiai buvo įtvirtintas naujas savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas – „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas”. Tokia įstatyminė ĮBĮ redakcija galiojo iki pat 2008 m. ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto pakeitimų. Keičiant ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punktą taip pat buvo pateikti net trys pakeitimų projektai. Pirmasis antrojo pakeitimo projektas ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto apskritai nekeitė, tačiau pažymėtina, jog antrojo ĮBĮ pakeitimo pirmasis projektas turėjo išsamų aiškinamąjį raštą. Antruoju antrojo ĮBĮ pakeitimo projekte teisiniu požiūriu buvo numatyta pati idealiausia ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto redakcija, kurioje nuostatos dėl vėlavimo išmokėti darbuotojams atlyginimą, kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, buvo atsisakyta. Deja, II pakeitimo trečiuoju projektu įstatymų leidėjas visgi nusprendė savarankišką bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą, susijusį su vėlavimu išmokėti darbuotojams atlyginimą, palikti. Trečiuoju ĮBĮ pakeitimu 9 straipsnio 5 straipsnio 1 dalis nustumta į ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punktą ir pakoreguota tik lingvistiniu – gramatiniu požiūriu derinant šią nuostatą su kitomis ĮBĮ nuostatomis, t. y. buvo atliktas tik techninis normos pakeitimas.

[231] Įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju (1) skirsniu įstatymo projekto Komiteto posėdžio protokolo išrašas. 2008, Nr. XIP-1516(6).

3.1.3. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto *ratio legis*

ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkte įtvirtintą specialųjį savarankišką bankroto bylos iškėlimo pagrindo *ratio legis* analizuotinas tiek teisės doktrinos, tiek teismų praktikos, tiek *travaux preparatoires* aspektu.

Teisės doktrina[232] teigia, kad analizuojama nuostata yra socialinio – politinio pobūdžio, kurios tikslas – ginti darbuotojų interesus, taip pat ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis turi ir prevencinį pobūdį, nes neva grasinant įmonei bankrotu darbdaviai bus paskatinti mokėti laiku darbuotojams atlyginimą. Teismų praktika kiek plačiau aiškina analizuojamos normos *ratio legis*, tačiau, šio tyrimo autorė atkreipia dėmesį, jog teisminė jurisprudencija tik papildo aukščiau cituotą teisės doktriną, nes teigia, kad ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies „*tikslas – apsaugoti darbuotoją, kaip silpnesniąją darbo sutarties šalį, sustiprinti įmonėse finansinę drausmę, užkirsti kelią piktybiškam pajamas gaunančių įmonių vengimui laiku išmokėti darbuotojams darbo užmokesčius ir su darbo santykiais susijusias išmokas bei sumažinti pavėluotų bankroto bylų iškėlimo atvejų skaičių, kai įmonėms neinicijuojamas bankroto bylų iškėlimas, nors realiai jos yra nemokios. <...> Minėtose ĮBĮ normose įtvirtintas savarankiškas darbuotojo pažeistos teisės į darbo užmokestį gynybos būdas, kadangi tol, kol darbdavys neturi bankrutuojančios įmonės statuso, t. y. jam neiškelta bankroto byla, tol darbuotojas neturi galimybių pasinaudoti Garantinio fondo lėšomis, gaudamas įstatyme nustatyto dydžio išmokas, skirtas bankrutuojančios įmonės įsiskolinimams, susijusiems su darbo santykiais, padengti*“[233]. Kiek sudėtingiau su ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies *travaux preparatoires*, nes iš principo parengiamoji įstatymo medžiaga aiškaus atsakymo dėl analizuojamos normos tikslo nepateikia. Tačiau naujojo savarankiško pagrindo papildymas buvo analizuotas 2002 m. rugsėjo 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo Ketvirtojo (280) posėdyje[234], kuriame buvo kilęs ginčas dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto normos, kurioje įtvirtintas naujas savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, nesiejamas su nemokumo samprata, tikslų. Šio tyrimo autorė akcentuoja, jog žemiau cituojamais teiginiais buvo svarstomas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies prieš įsigaliojant pirmajam ĮBĮ 9 straipsnio pakeitimui, t. y. nagrinėjamas pirminis šaltinis dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies, kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo pagrindo, principinio įtvirtinimo. 2002 m. rugsėjo 12 d. eiliniame Seimo posėdyje buvo teigiama, kad „*<...> teikiamu įstatymo projektu siekiama apsaugoti darbuotojų interesus užkertant kelią piktybiškam atlyginimų darbuotojams išmokėjimo vilkinimui <...> jeigu rastume būdų priimti šį ar panašų įstatymą, galėtume padėti tūkstančiams Lietuvos žmonių, kurie šiandien dirba*

[232] Kavalnė, S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 84; Kavalnė, S., *et. al*., *supra* note 10, p. 74.
[233] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. 2-1173/2010.
[234] Lietuvos Respublikos Seimo Ketvirtojo (280) posėdžio stenogramos, 2002-09-23, Nr. 156. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=182989>.

įmonėse, daugelis gaudami tik minimalią algą, kurios negali atsiimti mėnesiais, pusmečiais ar metais. Valstybė turi ginti visus piliečius, pirmiausia tuos, kurie patys menkai gali apsiginti. Keistai atrodo tokia padėtis, kai tūkstančiai žmonių dirba ir negali realiai atgauti uždirbtų lėšų. <...> teikiamos įstatymo pataisos padėtų išspręsti tą klaidą, kuri yra Bankroto įstatyme, ir ateina, nežinau, iš kurių metų, ar 1990, ar 1992, ar 1994 metų, kai įstatymo leidėjas padarė didžiulę klaidą. ***Tai yra nemokumą susiejo ne su likvidumu ir turėjimu galimybių sumokėti už prekes arba suteiktas paslaugas, o nemokumą prilygino balansiniam santykiui tarp įsipareigojimų ir turimo turto****. Kitaip tariant, jeigu šiandien yra bendrovė, kuri turi gražius balansinius duomenis ir jos įsipareigojimai neviršija pusės turimo turto, kurio realiai ji gali ir net neturėti, jokio bankroto teismas negali iškelti. <...> Vakarų valstybėse bankroto procedūra yra siejama su realiu mokumu. Tai yra, ne su tuo, ar įsipareigojimai prilygsta turimam turtui, ar neprilygsta. <...> Bankroto byla yra keliama tada, kai, tarkim, įmonė, bendrovė per nustatytą laiką nesugeba išmokėti teismo priteistos sumos arba kreditorių pateikto ieškinio. <...> negali įvykdyti to reikalavimo, arba pati įmonė skelbia bankrotą <...> arba teismas paskelbia bankrotą. <...> tūkstančiai žmonių paprasčiausiai negali gyventi, negali dirbti, negali išmaitinti savo šeimų vien todėl, kad jiems yra nemokamos algos.* ***O bankroto procedūromis faktiškai netgi pagrasinti nėra galimybių*** *<...>*“. Tačiau pastebėtina, jog įstatymų leidėjas išsyk pastebėjo ir tokio naujojo pagrindo trūkumus bei grėsmes – „*<...> noras padėti darbuotojams atgauti atlyginimą yra geras tikslas, tačiau <...>.* ***Ar mes tokiu būdu siekdami atgauti atlyginimą nepaskatinsime, kad tiesiog masiškai įmonės įgautų bankrutuojančios įmonės statusą? Ar šiuo įstatymu nebus pasiektas priešingas tikslas, kad įmonės bankrutuos ir dar daugiau žmonių negaus atlyginimų dėl to?*** *<...>*“. Tačiau į šiuos argumentus buvo atsakyta, jog „*<...> Jeigu pusę metų negauna atlyginimų, valstybės institucijos turi suprasti, kad tuo atveju geriau, kad tokių įmonių nebūtų, nes nieko nėra baisiau, kaip versti, skatinti žmogų dirbti pusę metų ar metus be atlyginimo ir po to ieškoti, iš kokių fondų kompensuoti tiems žmonėms, nes vis tiek ta problema išlieka. <...>* ***Dabar teismas turi teisę skelbti bankrotą tik tada, kai įsipareigojimai viršija turtą arba sudaro pusę to turto. Tik tuo atveju. Mes siūlome, kad, be šito atvejo, būtų realūs atvejai****. <...>* ***Antras atvejis, kai įmonė daugiau kaip tris mėnesius neišmoka algų. Irgi teisė paskelbti bankrotą****. O teismas dar gali duoti, jeigu reikia, du ar tris mėnesius. Jokių problemų dėl to nekiltų. Tai, manau, yra tik principinis klausimas, ar mes norime pabandyti kaip nors pradėti kovoti su tuo negatyviu reiškiniu, kuris susijęs ne tiktai su darbuotojais, bet ir su daugeliu įmonių, kurios tiekia produkciją ir niekaip negali išsireikalauti atlyginimų, apmokėjimo.* ***Tai yra dėl apmokėjimo tvarkos skatinimo****. <...> Bet principinis dalykas yra tas, kad net jeigu jūs, sakykim, ir darbuotojų organizacijos kreipėsi į teismą dėl to, kad pusę metų nemokami atlyginimai, šiandien teismas neturi teisės iškelti bankroto bylą. Pagal dabar*

galiojantį Bankroto įstatymą teismas turi teisę tik priimti pareiškimą. ***Pagal 3 straipsnį jis turi teisę priimti pareiškimą, bet bylos iškelti neturi teisės, jeigu įsipareigojimai neviršija to turto dalies****. <...> Šiuo atveju, tarkim, yra bendrovė, kuri finansiniuose, balansiniuose popieriukuose parodo didelį turtą, kurį įsigijo prieš penkiasdešimt metų, ir jis gražiai atrodo popieriuose, bet realiai ji neturi jokio turto, faktiškai yra aklavietė, iš kurios negali padėti išeiti nei darbuotojų organizacijos, nei teismas. Todėl aš siūlau tokį sprendimą,* ***kuris bent jau kritiniais atvejais suteiktų teismui galimybę ne tik priimti pareiškimą, bet ir iškelti bylą*** *<...>*“. Baigiamosiose kalbose, prieš priimant įstatymo pakeitimus, įstatymo leidėjas apibendrino išsakytus argumentus dėl naujojo savarankiško bankroto bylos iškėlimo pagrindo, kuris nėra siejamas su įmonės mokumu „*<...> įmones, piktybiškai nemokančias atlyginimų,* ***priversti*** *pradėti mokėti atlyginimus ir vienodomis sąlygomis konkuruoti su kitomis įmonėmis. <...> yra įmonėlių, kuriose dirba po keliasdešimt žmonių. Jiems algos iš tikro yra nemokamos ir žmonės neturi pragyvenimo šaltinio. <...> yra tokia problema ir ypač piktnaudžiauja būdami mokūs darbdaviai, tikrai likvidumo problema įmonei dar nekyla, bet jie piktybiškai vengia mokėti laiku atlyginimus darbuotojams*“. Apibendrinant cituotus argumentus, darytina išvada, kad naujasis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, kuris nėra siejamas su įmonės mokumo būsena, turėjo būti taikytinas tik išimtinais atvejais, kaip sankcija darbdaviui už tai, jog šis piktybiškai vengia atsiskaityti su darbuotojais. Įstatymų leidėjas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies bankroto bylos iškėlimo pagrindą kaip savarankišką, nesietiną su mokumu, šio tyrimo autorės subjektyvia nuomone, įtvirtino tiems atvejams, kai darbdaviai darbuotojų darbo užmokesčio sąskaita pasigerindavo įmonės balansinius rodiklius, pavyzdžiui, neišmokėtus atlyginimus panaudodami dengti tiems sutartiniams įsipareigojimams, kurių terminai jau suėję, tačiau tokiu būdu „nuskriausdami“ darbuotojus. Autorės nuomonė, įstatymų leidėjo ketinimai buvo suteikti teisinį instrumentą, kuriuo darbuotojai galėtų įbauginti laiku atlyginimo nemokančias įmones.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, su doktrinos ir teismų praktikos pozicija dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto ratio legis sutiktina. Atsižvelgiant į įstatymo leidėjo travaux preparatoires, naujuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu ir buvo siekiama įbauginti (prevencinis tikslas) laiku darbo užmokesčio nemokančius darbdavius (socialinis tikslas), kurie piktybiškai, t. y. darbuotojų atlyginimų sąskaita pagerindavo įmonės balansinius rodiklius iki formalius ĮBĮ reikalavimus atitinkančio lygmens.

3.1.4. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies taikymas Lietuvos teismų praktikoje

Išanalizavus ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalimi „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“ įstatymų

leidėjo siekiamus tikslus, manytina, jog yra būtina apžvelgti kaip analizuojama ĮBĮ nuostata yra įgyvendinama teisminėje praktikoje teisės taikymo aspektu.

Pirma, teismų praktika vieningai sutaria, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies pagrindas „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“ yra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, kuris nėra sietinas su įmonės nemokumo būsena, t. y. bankroto byla gali būti keliama įmonei esant ir mokiai[235].

Antra, pasitaiko bylų, kuriose savarankišku bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu remiasi kreditoriai, kurie nors ir nėra įmonės darbuotojai, tačiau disponuoja informacija apie tai, jog įmonė nėra išmokėjusi darbo užmokesčio darbuotojams[236]. Nors cituojamas bylas nagrinėję teismai *expressis verbis* ir nepasisakė dėl to, ar gali ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalimi remtis kreditoriai, nesantys įmonės darbuotojais, tačiau buvo aiškiai nurodyta, jog šiuo pagrindu remiasi asmenys, nesantys įmonės darbuotojai, kuriems neišmokamas darbo užmokestis. Be kita ko, šiose nutartyse specialusis savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas detaliau nebuvo analizuotas. Tyrimo autorė mano, jog atsižvelgus į 3.1.3. poskyrio išdėstytą ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies *ratio legis*, būtų logiška ir teisinga, jog analizuojama įstatymo norma negalėtų remtis tie asmenys, kurie savo reikalavimų nekildina iš santykių, susijusių su darbo teise. Vėlavimas išmokėti darbuotojams lėšas, susijusias su darbo teisiniais santykiais kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, net pirminiuose įstatymų leidėjo *travaux preparatoires* buvo skirtas išimtinai tik vienai tikslinei grupei – darbuotojams. Todėl nederėtų išplėsti analizuojamos normos taikymo apimties. Nors anot tokių kreditorių, teismas bankroto bylose yra aktyvus ir turi vertinti visas susijusias su bankroto bylos iškėlimu aplinkybes, tačiau šio tyrimo autorės nuomone, teismas tokiu atveju turi pareigą būti aktyvus tik toje apimtyje, kuri yra susijusi su atitinkamo kreditoriaus teisėmis ir, jeigu kreditorius nėra subjektas, kuris gali remtis specialiuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu – vėlavimu išmokėti darbo užmokestį – teismas tokio kreditoriaus argumento turėtų nevertinti apskritai dėl tos priežasties, jog šis bankroto bylos iškėlimo pagrindas yra skirtas būtent aiškiai apibrėžtam siauram subjektų ratui.

Trečia, praktikoje pasitaiko bylų, kuomet analizuojamas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas yra aiškiai susiejamas su nemokumo kriterijumi, t. y. teismas iš pradžių įvertina skolininko mokumo būklę ir tik tuomet pateikia išvadą, ar skolininkui keltina bankroto

[235] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1735/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247/2014.
[236] Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-606/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-561/2009.

byla, ar ne[237]. Šiuo atveju bylą nagrinėjantys teismai argumentuoja, jog vėlavimas išmokėti darbuotojui atlyginimą *per se* nėra pagrindas skolininkui kelti bankroto bylą, neatsižvelgus į debitoriaus mokumą, be kita ko, šio – ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies – bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo negalima vertinti formaliai. Tačiau šio tyrimo autorė su tokia praktika sutinka tik iš dalies. Pritartina pozicijai, jog savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, sietinas su vėlavimu išmokėti darbuotojams atlyginimą, negali būti taikomas formaliai ir teismas turi atsižvelgti į tam tikras bylos aplinkybes. Tačiau autorė nepritaria pozicijai, jog „tam tikros bylos aplinkybės“ tokiu atveju turėtų būti a) įmonės mokumo būklės vertinimas; b) tolimesnės finansinės būklės kitimo perspektyvos vertinimas. Įstatymų leidėjas *travaux preparatoires* aiškiai išreiškė pozicija, jog analizuojama norma skirta išimtiniams atvejams, kurie nėra ir negali būti siejami su įmonės mokumu. Priešingai, toks pagrindas, pagal ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies *ratio legis*, ir yra skirtas tiems atvejams, kai įmonė yra **moki**, tačiau piktybiškai neatsiskaito su darbuotojais, t. y. įmonės balansinius rodiklius savo naudai koreguoja būtent darbuotojų atlyginimo sąskaita. Taigi akivaizdu, jog objektyvūs kriterijai turi būti vertinami realiam specialiojo bankroto bylos iškėlimo teisiniam pagrindui, tačiau šie kriterijai neturėtų koreliuoti su įmonės nemokumo / mokumo nustatinėjimu, dėl visiškai kitokių šios normos tikslų.

Ketvirta, pastebėtina, jog iš esmės ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis, t. y. savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas – vėlavimas išmokėti atlyginimą darbuotojams – teismų praktikoje yra vertinamas itin atidžiai, išsamiai, atisžvelgiant į kiekvienos konkrečios bylos individualias aplinkybes. Pažymėtina ir tai, kad didelė dalis tokio pobūdžio bylų yra nagrinėjamos ne vienasmeniškai, o kolegialiai[238]. Šio tyrimo autorė norėtų išskirti kaip pavyzdinę ir kaip sektiną precedentą Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. teisėjų kolegijos nutartį, priimtą civilinėje byloje Nr. 2-467/2009. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas atmetė kreditorių prašymą iškelti bankroto bylą skolininkui dėl nemokumo ir *expressis verbis* nustatė, jog įmonė yra moki. Tą patį patvirtino ir apeliacinės instancijos teisėjų kolegija. Tačiau pirmosios instancijos teismas bankroto bylą iškėlė analizuojamu specialiuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu – dėl vėlavimo išmokėti darbuotojams atlyginimą. Bylą išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, jog „*civilinėje teisėje egzistuoja dispozityvumo principas, leidžiantis suinteresuotoms šalims pasirinkti savo teisių gynimo būdą. Darbuotojai gali ginti savo teises ne tik reikšdami ieškinį bendra ginčo teisenos tvarka dėl darbo*

[237] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247/2014; Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 6 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-671/2012.

[238] 2012 m. kovo 6 d. nutartis Nr. 2-671/2012, *supra* note 237; Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1173/2010; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-606/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-561/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-517/2009; Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-467/2009.

užmokesčio išieškojimo, bet ir inicijuodami bankroto procedūrą. <...> ĮBĮ įtvirtinta darbuotojų teisė, neatsižvelgiant į darbdavio mokumą, pareikšti ieškinį darbdaviui, kai šis vėluoja mokėti atlyginimus, tačiau teismas, nagrinėdamas įmonės darbuotojų ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo, turėdamas pareigą būti aktyviu bankroto byloje, turėtų atidžiai patikrinti ir įvertinti, ar ***tuo atveju, kai įmonė yra moki, nėra galimybės pasiekti teisinę taiką byloje****. Tam, kad įmonė būtų įsteigta ir sėkmingai veiktų, reikalingos didelės ir intelektinio, ir fizinio darbo sąnaudos, todėl greitas verslo subjekto pašalinimas iš rinkos neužtikrina teisinio stabilumo kitiems rinkos dalyviams, savaime nepagerina jų finansinės padėties*“. Džiugina tai, jog šioje apeliacinės instancijos teismo nutartyje nėra jokių užuominų apie įmonės mokumo vertinimą pateikus ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo specialiuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu, numatytu ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalyje. Kita Lietuvos apeliacinio teismo nutartis taip pat, šio tyrimo autorės nuomone, verta precedentinės nutarties vardo[239]. Šioje byloje tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas sutiko, kad pagal į bylą pateiktus duomenis skolininkas yra mokus, tačiau, *inter alia,* bankroto bylą iškėlė būtent analizuojamu specialiuoju ir savarankišku bankroto bylos iškėlimo pagrindu. Teisėjų kolegija išaiškino, jog „*<...> atsakovas yra moki įmonė <...>*“ tačiau „*pirmosios instancijos teismas, įvertinęs minėtas su byla susijusias aplinkybes <...>* ***turėjo teisinį pagrindą, nepriklausomai nuo atsakovo mokumo, iškelti atsakovui <...> bankroto bylą, remiantis ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 1 punkte įtvirtintu pagrindu, kai įmonė vėluoja atsiskaityti su buvusiais darbuotojais.*** *Todėl atmestini kaip nepagrįsti apeliantų argumentai, jog įmonės nemokumas yra būtina bankroto bylos iškėlimo sąlyga*“. Dar daugiau, Lietuvos apeliacinis teismas pasisakė, kad „*bankroto bylos iškėlimas įmonei, jeigu teismas nustato, kad ji vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) atlyginimą,* ***nepažeidžia bankroto bylos iškėlimo stadijoje keliamų įmonės reabilitacijos tikslų****, kadangi ĮBĮ numatytos priemonės, suteikiančios galimybę atsakovui atkurti teisinę taiką, patenkinant kreditoriaus (kreditorių), kuris (kurie) ketina kreiptis ar kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, reikalavimus, tokiu būdu įrodant, kad įmonė yra pajėgi tęsti savo veiklą, kurios neatsiejama dalis yra tinkamas įsipareigojimų vykdymas*“. Šio tyrimo autorės nuomone, nors šioje cituojamojoje byloje ir buvo, ko gero, paskubomis pacituotos ankstesnės Lietuvos apeliacinio teismo nutartys, tačiau bylos motyvai paneigė įmonės mokumo vertinimo būtinumą, keliant bankroto bylą specialiuoju bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu. Manytina, jog šios apeliacinės instancijos teismo nutartys iš esmės atitinka įstatymo leidėjo siekį ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“ įtvirtinti nors ir išimtinį, tik tam tikromis aplinkybėmis bei tam tikram subjektų ratui taikomą, savarankišką bankroto bylos iškėlimo pagrindą įtvirtinti, t. y.

[239] 2010 m. liepos 29 d. nutartis Nr. 2-1173/2010, *supra* note 238.

suteikti darbuotojams „atsakomąjį“ teisinį instrumentą tuo atveju, kai įmonė mokumo problemas sprendžia darbuotojų sąskaita.

Apibendrinant 3.1.4. poskyrio argumentus darytina išvada, jog nacionalinių teismų praktikoje pasitaiko bylų, kuriuose vėlavimas išmokėti darbuotojams atlyginimą ir su darbo santykiais susijusias išmokas susiejamas su nemokumo kategorija. Tačiau vyraujanti pozicija yra ta, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies pagrindas yra savarankiškas ir su nemokumo kategorija nesietinas. Nors teisminė jurisprudencija expressis verbis nepasisako dėl subjektų rato, kurie gali remtis ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalimi kaip savarankišku bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu, tačiau iš analizuotų nutarčių motyvų matyti, kad nagrinėjamu pagrindu gali remtis tik specialus, t. y. aiškiai apibrėžtas ratas subjektų – asmenys, kurie savo reikalavimus kildina iš darbo teisinių santykių. Iš esmės, galima teigti, jog teismai itin atidžiai ir išsamiai nagrinėja bylas, kuriose kreditoriai ketina iškelti įmonei bankroto bylą specialiuoju, ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalyje numatytu, bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu: bylos dažniausiai nagrinėjamos trijų teisėjų kolegijos, nutarčių motyvai išsamūs bei argumentuoti. Kaip precedentinės nutartys, kurios dera tiek su doktrinos, tiek su įstatymo leidėjo pozicija, paminėtinos Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. teisėjų kolegijos nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-467/2009 bei Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. 2-1173/2010.

3.1.5. Ar ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalis – unikali?

Lietuviškoje teisės doktrinoje teigiama, kad ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 dalies nuostata – „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“ – „apskritai yra unikalus reiškinys bankroto teisės istorijoje[240]“. Tačiau nėra aišku, ar teisės doktrina turi omenyje tik lietuviškąją bankroto teisės istoriją, ar analizuojama nuostata yra unikali ir užsienio teisės sistemose? Šio tyrimo autorė mano, kad šiam klausimui reikia skirti šiek tiek detalesnę analizę.

Analizuojamos nuostatos nebuvo nei 1992 m. ĮBĮ, nei 1997 m. ĮBĮ. Dar daugiau, 2008 m. balandžio 29 d. antrojo II pakeitimo įstatymo projekte Nr. XP-2850 (2) delsimą darbuotojams išmokėti atlyginimą, kaip savarankišką bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą, buvo siūloma išbraukti. Taigi Lietuvos bankroto teisės istorijos kontekste iki 2001 m., kuomet vienintelių bankroto bylos iškėlimo pagrindu pagal galiojantį ĮBĮ buvo laikomas tik nemokumas, analizuojama norma iš tiesų yra unikali. Tačiau ar įmonės delsimas mokėti atlyginimus darbuotojams yra unikalus taip pat ir užsienio teisėje?

[240] Kavalnė, S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 84.

Vokietijos nemokumo kodekso 17 straipsnyje numatyta, kad vienintelis bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas yra nemokumas (angl. *insolvency*), kuris pagal 18 bei 19 nemokumo kodekso straipsnius suprantamas kaip: a) negalėjimas įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų, suėjus tokių įsipareigojimų terminams (angl. *imminent insolvency*). Pažymėtina, jog *imminent insolvency* gali būti dviejų rūšių: a) gresiantis arba neišvengiamas nemokumas (angl. *imminent illiquidity*) bei faktinis arba esamas (angl. *actual illiquidity*)[241]; b) kai įmonės finansinių įsipareigojimų suminė vertinė išraiška yra didesnė už viso įmonės turimo turto vertę. Tiek Vokietijos nemokumo kodeksas, tiek užsienio teisės doktrina[242] daugiau jokių savarankiškų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų nenumato. Taigi Vokietijos bankroto teisės požiūriu Lietuviškasis ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies pagrindas yra originalus.

Anglijos 1986 m. nemokumo įstatymas numato eilę savarankiškų bankroto bylos iškėlimo pagrindų (šio tyrimo autorė suskaičiavo net 8)[243]. Vėlavimas mokėti darbuotojams atlyginimus, kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, *expressis verbis* nėra numatytas. Bet Anglijos teisė turi labai išimtinį, tačiau, visgi savarankišką bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą, numatytą 1986 m. nemokumo įstatymo 122 (1) (g) dalyje – kai teismas mano, kad bankroto byla keltina vadovaujantis protingumo ir teisingumo kriterijais (angl. *the court is of the opinion that it is* ***just and equitable*** *that the company should be wound up*). Tai reiškia, kad įmonės bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, numatytas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalyje, Anglijos teisei taip pat būtų naujas, iki šiol negirdėtas pagrindas. Tačiau šio tyrimo autorė nedrįsta teigti, jog analizuojamas lietuviškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas būtų unikalus Anglijos teisėje, nes 1986 m. Anglijos nemokumo įstatymo 122 (1) (g) norma iš principo įtvirtina nebaigtinį sąrašą bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų, kuriais pasirėmęs Anglijos teismas gali iškelti bankroto bylą. Tai reiškia, kad 122 (1) (g) norma yra vertinamojo pobūdžio ir, teoriniame lygmenyje, jeigu įmonė savo nemokumo problemas spręstų darbuotojų atlyginimo sąskaita, šio tyrimo autorės nuomone, Anglijos teismas turėtų visas galimybes iškelti tokiai įmonei bankroto bylą, pagal 1986 m. nemokumo įstatymo 122 (1) (g) pagrindą, jį detalizuodamas ir motyvuodamas teismo sprendime.

JAV bankroto kodekso 11 skyriaus 303 straipsnis taip pat nenumato jokių specialių bankroto pagrindų, išskyrus nemokumą. Be kita ko, JAV bankroto teisė neišskiria darbuotojų, kaip specialios ar ypatingos kreditorių rūšies. Taigi dėl šios priežasties analizuojamas lietuviškasis ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies pagrindas JAV bankroto teisės sistemoje būtų naujas ir unikalus reiškinys.

[241] Mallon, E., (ed.). *The restrucuring review*. London: Law business research, 2013, p. 151.
[242] Leonard, B., (ed.), *supra* note 160, p. 164–166.
[243] Taip pat. Žr. Mallon, E., (ed.), *op. cit*., p. 102.

Tačiau šio tyrimo autorė atkreipia dėmesį, jog Latvijos nemokumo įstatymo[244] 57 straipsnio 4 punkte yra įtvirtinta beveik analogiška nuostata ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto daliai. Tokia situacija, kai gretimų valstybių, kurias vienija panaši istorija bei ekonominė padėtis, įstatymai būna panašūs ar net identiški – nestebina. Deja, teisės doktrina Latvijos bankroto procedūrų lyginamuoju aspektu beveik neanalizuoja, o oficialaus Latvijos nemokumo įstatymo vertimo į anglų kalba taip pat nėra, todėl detalesnė Latvijos Respublikos bankroto bylos iškėlimo pagrindų analizė nėra įmanoma.

Šio tyrimo autorė pažymi, jog išanalizavus teisės doktriną[245], kurioje, be kita ko, pateikta ir Slovėnijos, Ukrainos, Lenkijos, Rusijos, Švedijos lyginamoji bankroto teisės analizė, panašių ar identiškų į ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies, neaptiko.

Apibendrinant šiame poskyryje atliktą lyginamąją bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų analizę, galima daryti išvadą, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies nuostata „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas“ kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas yra iš tiesų unikalus tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio bankroto teisės kontekste.

3.2. Įmonės viešas paskelbimas ar kitas pareiškimas kreditoriui (-iams) dėl negalėjimo ar neketinimo vykdyti prievolinių įsipareigojimų kaip bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas

3.2.1. Trumpa teisinio reguliavimo apžvalga

Šio tyrimo metu galiojančio ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas nurodo, jog teismas bankroto bylą iškelia, jeigu „*įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų*“. Tačiau pažymėtina, jog tiek 1992 m., tiek 1997 m. ĮBĮ tokios nuostatos, t. y. tokio bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo nenumatė.

1992 m. ĮBĮ[246] 4 straipsnis (neteisminės bankroto procedūros taikymas), numatė, jog „*skolininkas ar kreditoriai gali nesikreipti į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo, jeigu skolininkas viešai pasiskelbia apie nesugebėjimą įvykdyti finansinius įsipareigojimus ir raštu apie tai praneša kiekvienam kreditoriui*“. Pažymėtina, jog 1994 m. gegužės 19 d. pakeitimu Nr. I-466 ĮBĮ 4 straipsnis buvo koreguotas ir po korekcijų nurodyta, kad pagal ĮBĮ 4 straipsnio 3 punktą „*skolininkas arba kreditoriai gali nesikreipti į teismą dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo,*

[244] Insolvency law of the Republic of Latvia. 2010.
[245] Leonard, B., (ed.), *supra* note 160, p. 395–402; 475–453, 351–358, 359–l373; Mallon, E., (ed.), *supra* note 241, p. 232–241.
[246] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 29-843.

jeigu: viešai pasiskelbia apie nesugebėjimą įvykdyti finansinius įsipareigojimus ir raštu apie tai praneša kiekvienam kreditoriui, nurodydamas įmonės pavadinimą, pirmojo kreditorių susirinkimo datą ir vietą“. Kaip matyti iš analizuojamos normos turinio, skolininkui viešai pasiskelbus visiems kreditoriams apie nesugebėjimą vykdyti finansinius įsipareigojimus galima buvo pradėti tik neteisminę bankroto procedūrą. Vadinasi, viešas pasiskelbimas apie nesugebėjimą vykdyti finansinius įsipareigojimus buvo neteisminės bankroto procedūros iškėlimo teisinis pagrindas. Pažymėtina, jog analizuojant 1992 m. ĮBĮ 4 straipsnį sistemiškai su visu ĮBĮ, kiek dviprasmiška atrodo ĮBĮ 3 straipsnio (įmonės bankroto bylos iškėlimo sąlygos) 3 punktas, kuris teigė, kad įmonės bankroto bylą teismas iškelia pagal kreditorių pareiškimus dėl įmonės „*kitų veiksmų, dėl kurių kreditoriai turi pagrindo manyti, kad iš skolininko turto nebus patenkinti jų reikalavimai*“. „Kiti veiksmai“ – itin plati, vertinamojo pobūdžio sąvoka, po kuria, be jokios abejonės, galėjo pakliūti ir viešas įmonės pasiskelbimas dėl finansinių įsipareigojimų nevykdymo. Tuomet logiškai atrodo 1992 m. ĮBĮ 4 straipsnio nuostata, kad skolininkui ir kreditoriui nesutarus dėl neteisminės bankroto procedūros, tuo atveju, kai įmonė viešai pasiskelbė apie negalėjimą vykdyti finansinius įsipareigojimus, bankroto bylos iškėlimo klausimas perduodamas nagrinėti teismui.

1997 m. ĮBĮ[247] 4 straipsnis numatė net 8 pagrindus, kuriems egzistuojant galima buvo pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, to paties straipsnio 6 punkte buvo numatyta, kad kreditorius turi teisę pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, jeigu „*įmonė pranešė raštu kreditoriams arba teismui (teismo antstoliui), kad negali arba neketina vykdyti finansinių įsipareigojimų, išskyrus atvejį, numatytą šio įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje*“. Pažymėtina, kad ĮBĮ 13 straipsnio 3 dalyje buvo teigiama, kad „*bankroto byla iškeliama, jeigu teismas turi pagrindo teigti, kad įmonė yra nemoki*“. Teismų praktikoje[248] buvo kilęs klausimas, koks yra ĮBĮ 4 bei 13 straipsnio 3 dalies santykis, t. y. ar bankroto byla yra iškeliama tik nustačius įmonės nemokumo faktą, ar gali egzistuoti ir kiti pagrindai, nesusiję su įmonės mokumu, kuomet teismas iškels bankroto bylą? Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsakė, jog „*ĮBĮ 4 straipsnyje išvardintos 8 sąlygos ir, esant bent vienai iš jų, gali būti paduodamas pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo.* ***Pareiškimo padavimas dar nereiškia, kad besąlygiškai bus iškelta bankroto byla****. Šios sąlygos tik suteikia teisę įstatymo 5 straipsnyje išvardintiems asmenims pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo. Bankroto byla iškeliama, jeigu teismas, pasirengęs bylos teisminiam nagrinėjimui,* ***turi pagrindo teigti, kad įmonė yra nemoki***“. Taigi atsižvelgus į šį kasacinio teismo išaiškinimą, galima daryti išvadą, jog 1997 m. ĮBĮ buvo įtvirtintas tik vienas vienintelis bankroto bylos iškėlimo pagrindas – nemokumas (1997 m.

[247] Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, *supra* note 246.
[248] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. vasario 13 d. konsultacija Nr. A3-25 „*Dėl kai kurių Įmonių bankroto įstatymo (1997 m. birželio 17 d., Nr. VIII - 270) normų taikymo klausimų*“.

straipsnio 2 dalies 8 punktas). Tai reiškia, jog kreditoriui pateikus prašymą dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo 1997 m. ĮBĮ 4 straipsnio 6 punkto pagrindu – įmonė viešai pranešė kreditoriams arba teismui apie tai, kad negali arba neketina vykdyti savo finansinių įsipareigojimų – pagal galiojusį 1997 m. ĮBĮ įstatymą bei šio įstatymo teisminę praktiką bet kuriuo atveju būtų vertinamas įmonės nemokumo faktas. Šios tyrimo autorės nuomone, nustačius, jog įmonė yra moki, pagal 1997 m. ĮBĮ 4 straipsnio 6 punktą bankroto byla negalėtų būti iškeliama.

1997 m. ĮBĮ, minėta, buvo pakeistas 2001 m. ĮBĮ įstatymu, kurio 9 straipsnio 5 dalies 2 punktas (dabar – 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas) numatė, jog „*bankroto byla iškeliama, jeigu teismas nustatė, kad įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali atsiskaityti su kreditoriumi (kreditoriais) ir (arba) neketina vykdyti savo įsipareigojimų*“. Taigi kaip matyti, naujasis 2001 m. ĮBĮ įtvirtino naują iki tol neegzistavusį bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą. Todėl kyla klausimas, ar šis bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas yra savarankiškas, ar jis visgi koreliuoja su įmonės (ne)mokumu nustatymu, t. y. ar teismas, gali iškelti bankroto bylą įmonei šiuo savarankišku pagrindu, net jeigu nustatė, kad įmonė yra moki? Tyrimo autorė mano, jog šį klausimą būtina paanalizuoti plačiau, kaip ir pačią ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto gramatinę konstrukciją.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta 3.2.1. poskyryje, nei 1992 m., nei 1997 m. ĮBĮ redakcijos nuostatos apie įmonės viešą paskelbimą ar kitą pranešimą kreditoriui(-iams) dėl negalėjimo arba neketinimo vykdyti prievolinių įsipareigojimų, kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas nebuvo įtvirtintas. Tokia nuostata, kaip savarankiška ir nauja vienas iš kelių bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų, atsirado tik 2001 m. ĮBĮ redakcijos 9 straipsnio 5 dalies 2 punkte.

3.2.2. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto gramatinė analizė

Dėl priežasties, jog lingvistiniu (gramatiniu) požiūriu dabar galiojantis ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas yra ganėtinai sudėtingos konstrukcijos sakinys, manytina, jog reikalinga detalesnė šio nuostatos gramatinė analizė.

Teisės teorijoje teigiama, jog analizuojant bet kokį įstatymą ar jo nuostatą lingvistinis (gramatinis) teisės aiškinimo metodas taikytinas pirmiausiai[249]. Aiškinat įstatymą ar jo nuostatą, visų pirma, būtina išsiaiškinti teisės akto tekste vartojamų žodžių prasmę[250]. Siekiant nustatyti, kurie analizuojamos normos žodžiai turi esminę reikšmę, manytina, ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktą reikalinga išskaidyti į smulkesnes dalis. Taigi lingvistiniu (gramatiniu) požiūriu analizuojama įstatymo straipsnio dalis gali būti skaidytina net į keturis elementus:

[249] Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V., s*upra* note 7, p. 170.
[250] *Ibid*., p. 171.

– *pirma*, įmonė **viešai paskelbė** kreditoriams, kad **negali** vykdyti įsipareigojimų;
– *antra*, įmonė **kitaip pranešė** kreditoriams, kad **negali** vykdyti įsipareigojimų;
– *trečia*, įmonė **viešai paskelbė**, kad **neketina** vykdyti įsipareigojimų;
– *ketvirta*, įmonė **kitaip pranešė**, kad **neketina** vykdyti įsipareigojimų.

Šis išskaidymas atkreipia dėmesį, jog ĮBĮ 9 straipsnio 2 dalies punktas susideda iš dviejų stambių dalių, t. y.:

– įmonė **viešai paskelbė / kitaip pranešė**, kad **negali** vykdyti įsipareigojimų;
– įmonė **viešai paskelbė / kitaip pranešė**, kad **neketina** vykdyti įsipareigojimų.

Taigi tiriamo straipsnio reikšminiai žodžiai, kurių prasmę reikalinga aiškintis, yra šie: „*viešai paskelbė*“, „*kitaip pranešė*“, „*negali*“ bei „*neketina*“.

3.2.2.1. Termino įmonė „viešai paskelbė“ analizė

Terminas „viešai paskelbė“ Lietuvos teisėje yra pakankamai gerai žinomas. Štai CK 1.65 straipsnis kalba apie valios pareiškimą viešu skelbimu, o CPK numato eilę straipsnių, kuriuose vartojamas žodis „viešai“, pavyzdžiui, viešas kuratoriaus paskyrimas (CPK 39 straipsnis), procesinių dokumentų įteikimas viešo paskelbimo būdu (CPK 130 straipsnis). Doktrina teigia[251], kad viešas paskelbimas savyje implikuoja du savarankiškus elementus, t. y. asmuo paskelbia tam tikro pobūdžio informaciją neapibrėžtam subjektų ratui ir; asmuo (viešą) informaciją paskelbia tokiu būdu, kad su šia informacija neapibrėžtas subjektų ratas galėtų bet kada laisvai prieiti, susipažinti bei tokia informacija disponuoti. Techninės priemonės, kurios padeda tam tikrai informacijai išlikti bei būti prieinamai neapibrėžtam subjektų ratui įvairios – tai spauda, specialūs registrai, elektroninė erdvė. Pavyzdžiui, šio tyrimo atlikimo metu viena iš turizmo paslaugas teikiančių kompanijų viename populiariausiame šalies dienraštyje išplatino skelbimą, kuriame teigia, sustabdo savo veiklą[252]. Be kita ko, viena iš tokių techninių priemonių yra numatyta ir ĮBĮ 4 straipsnio 4 punktas, numatantis standartizuotą viešą paskelbimą. Pavyzdžiui, vadovaujantis 2012 m. kovo 6 d. įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-22 „*Dėl viešo skelbimo apie įmonės įsipareigojimų nevykdymą įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje taisyklių patvirtinimo*[253]“ viešai paskelbti atitinkamo turinio informaciją galima bankroto departamento puslapyje[254].

[251] Mikelėnas, V. (red.). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga: Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 161.
[252] *Dar vienas kelionių organizatorius stabdo veiklą*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www.delfi.lt/verslas/verslas/dar-vienas-kelioniu-organizatorius-stabdo-veikla.d?id=66399042>.
[253] Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. V-22 „Dėl viešo skelbimo apie įmonės įsipareigojimų nevykdymą įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos

Apibendrinant tai, kas išdėstyta aukščiau, manytina, jog terminas viešai paskelbė nesudaro jokių teisės aiškinimo sunkumų. Viešu informacijos paskelbimu laikomas veiksmas, kurio rezultatas yra tas, kad neribotas subjektų ratas bet kuriuo metu gali neribotai prieiti, susipažinti ir disponuoti su paskelbta informacija – tiek per spaudą, tiek per radiją, televiziją, tiek, greičiausiai, per internetą ar galinės ryšio priemones, pavyzdžiui, elektroninį paštą, trumpąsias žinutes ir pan.

3.2.2.2. Termino įmonė „kitaip pranešė“ analizė

Terminas „kitaip pranešė“ ĮBĮ prasme yra itin plataus pobūdžio sąvoka, o tyrimo autorės nuomone – ir vertinamojo pobūdžio nuostata. Tačiau analizuojamą nuostatą tiriant sisteminės analizės metodu[255], manytina, jog terminas „kitaip pranešė“ turi būti suvokiamas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto prasme, t. y. kaip alternatyvus būdas viešam paskelbimui, dėl jungtuko „arba“, leidžiančio daryti prielaidą apie analizuojamame straipsnyje pateiktas pasirinkimo alternatyvas. Taigi skolininkas gali ne tik viešai paskelbti informaciją, bet pasirinkti alternatyvų būdą – „kitaip pranešti“. Tai reiškia, kad skolininkas pranešti kreditoriams gali ir neviešai, pavyzdžiui, asmeniškai išsiųsdamas kreditoriams pranešimus, arba kreditorius informuodamas tam tikrame renginyje, pavyzdžiui, susitikime. Tačiau „kitaip pranešė“ terminas turi ir tam tikrų pavojų – kyla klausimas, ar terminas „kitaip pranešė“ reiškia kreditoriaus tiesioginį, aiškų, konkretų ir identifikuojamą informacijos paskelbimą kreditoriui, ar terminą „kitaip pranešė“ galima taikyti ir tiems atvejams, kai jokių tiesioginių (aktyvių) skolininko veiksmų nėra, tačiau yra tam tikros, netiesioginės aplinkybės? Turimas omenyje toks atvejis, kai skolininkas apie neketinimą arba negalėjimą vykdyti savo įpareigojimų pranešė netiesiogiai, pavyzdžiui, konkrečioje byloje gindamasis nuo pareikštų ieškininių reikalavimų ar kokioje nors pokalbių laidoje užsimindamas apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti tam tikrų įsipareigojimų. Vienareikšmiškai į šį klausimą sudėtinga atsakyti.

Pirma, teisės doktrina teigia, kad pranešimai apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti įsipareigojimus turi būti aiškūs ir nedviprasmiai, t. y. tokiais pranešimais nėra laikomi įvairūs įmonių tarpusavio susirašinėjimai, prašymai atidėti skolos mokėjimus, publikacijas spaudoje apie problemas ir panašiai[256].

---

interneto svetainėje taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 31-1482. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=419827&p_query=&p_tr2=2>.

[254] Įmonių bankroto valdymo departamentas. *Įmonių skelbimas apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti įsipareigojimus*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-16]. <http://www.bankrotodep.lt/Nemokios.php>.

[255] Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V., s*upra* note 7, p. 194–202.

[256] *Ibid*., p. 87.

Antra, teismų praktikoje taip pat yra nutarčių, kuriose teigiama, kad atsikirtimai, pareikšti vienoje civilinėje byloje, ***negali būti prilyginami*** viešam pareiškimui apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti finansinius įsipareigojimus ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto prasme[257].

Trečia, tačiau yra ir *vice versa* nuomonė, pavyzdžiui, jog pareiškimas viešo teismo posėdžio metu, nagrinėjant restruktūrizavimo bylos tęstinumo klausimą, jog įmonė yra faktiškai nemoki yra tinkamas viešas paskelbimas ar kitoks pranešimas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto prasme[258]. Taigi šioje byloje „kitokiu pranešimu“ buvo laikyta aplinkybė vienos bylos teismo posėdyje įrašytas skolininko pareiškimas, kuris pripažintas kaip tinkamas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, pagal ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktą, kitoje, t. y. bankroto byloje.

Ketvirta, išanalizavus teismų praktiką pastebėta, kad tam tikrais atvejais kreditoriai tyčia patalpina viešus skelbimus skolininko vardu tam, kad būtų galima iškelti bankroto bylą[259]. Tokia situacija gali susiklostyti tuomet, kai į skelbimus spaudoje ar internete yra patalpinami anoniminių pranešėjų skelbimai.

Apibendrinant aukščiau išdėstytus argumentus manytina, jog tam, kad skolininko „kitokį pranešimą“ laikyti tinkamu pagrindu bankroto bylos iškėlimo pagrindu reikėtų laikytis kelių taisyklių. Visų pirma skolininko „kitoks pranešimas“ turi būti patalpintas ne anonimiško pranešėjo, o asmens, t. y. skolininko, kurio tapatybę galima būtų identifikuoti. Tokia taisyklė reikalinga siekiant išvengti kreditorių piktnaudžiavimo talpinant anonimiškus pranešimus viešojoje erdvėje. Antra, sutiktina su doktrinos pozicija, jog „kitoks pranešimas“ neturėtų būti interpretuojamas iš netiesioginių aplinkybių ar pranešimų. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į kelis motyvus. Logiškas yra teismų praktikos argumentas, jog „kitoks pranešimas“ turi būti išreikštas aktyviai, t. y. skolininko pasyvus elgesys negali būti traktuojamas nei kaip viešas paskelbimas[260], nei, šio tyrimo autorės nuomone, kaip „kitoks paskelbimas“. Tai reiškia, kad „kitoks pranešimas“ negali būti siejamas su netiesioginėmis aplinkybėms, nes net ir „kitoks pranešimas“ turi būti skolininko išreikštas aktyviai, o ne pasyviai. Paskutinis argumentas, kuris papildo tiek pirmąjį, tiek antrąjį, šio tyrimo autorės nuomonė, yra skolininko valia. Nesant skolininko valios, „kitoks pranešimas“ negalėtų būti laikytinas kaip pagrindas bankroto bylai iškelti. Taip yra todėl, jog tam tikrais atvejais asmuo gali neturėti įgaliojimų „kitaip pranešti“ atitinkamo turinio pranešimo juridinio asmens vardu.

[257] Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 6 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-823/2008.
[258] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1080/2013.
[259] Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 10 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-564/2013.
[260] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1324/2014.

3.2.2.3. Termino įmonė „negali vykdyti įsipareigojimų“ analizė

Teisės doktrinoje teigiama, kad ĮBĮ *expressis verbis* nenumato reikalavimo, jog įmonė iš tiesų, t. y. *de facto* negalėtų atsiskaityti su kreditoriumi[261]. Taigi kyla pagrįstas klausimas, ar „negalėjimas vykdyti įsipareigojimų“ siejamas su nemokumu, t. y. skolininkas negali vykdyti įsipareigojimų, nes yra nemokus? O gal negalėjimas nagrinėjamu atveju nėra siejamas su nemokumu ir skolininkas gali negalėti vykdyti savo įsipareigojimų dėl kitų priežasčių, kurie nėra susiję su įmonės (ne)mokumu.

Paprastai teismams nagrinėjant bankroto bylos iškėlimo klausimą negalėjimas vykdyti finansinius įsipareigojimus yra traktuojamas kaip nemokumo išdava, t. y. skolininkas negali laiku įvykdyti savo prievolių, nes yra nemokus[262]. Tačiau šio tyrimo autorė pastebi, jog gali egzistuoti aplinkybių, kuomet skolininko negalėjimas vykdyti pradelstus įsipareigojimus nebūtinai priklauso nuo mokumo – skolininkas gali būti mokus, tačiau dėl tam tikrų priežasčių negalėti vykdyti įsipareigojimų. Pavyzdžiui, dėmesio vertos CK 6.212 straipsnio (*force majeure*) bei 1996 m. liepos 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 840 „*Dėl atleidimo nuo atsakomybės esant nenugalimos jėgos (force majeure) aplinkybėms taisyklių patvirtinimo*[263]“ (toliau – nutarimas Nr. 840) nuostatos. Tiek CK 6.212 straipsnio 3 dalis, tiek nutarimo Nr. 840 5 punktas numato pareigą skolininkui pateikti pranešimą kreditoriui arba kreditoriams, jeigu skolininkas remiasi *force majeure* aplinkybėmis. Lietuvos teismų praktikoje[264] išaiškinta, kad „*sutarties šalies turtinės padėties pokyčiai (pavyzdžiui, asmens nemokumas) negali būti laikomi force majeure. <...> ekonominės sutarties neįvykdymo priežastys nelaikomos force majeure, kadangi jos nei teisiškai, nei fiziškai neužkerta kelio sutarties įvykdymui ir yra skolininko kontroliuojamos rizikos pasekmė*“. Tačiau pažymėtina, kad toje pačioje apeliacinio teismo nutartyje, apibendrinusiai visą iki tol buvusią kasacinio teismo jurisprudenciją, pabrėžiama, kad „*teisės doktrinoje nurodoma, kad išimtimi iš nurodytos taisyklės galėtų būti laikomos situacijos, kai skolininko ekonominį negalėjimą (nemokumą) įvykdyti sutartį sukelia valstybės veiksmai, pavyzdžiui, skolininko atžvilgiu taikomas turto konfiskavimas ar kita analogiška priemonė (žr., pvz., Kessedjian C. Competing Approaches to Force Majeure and Hardship. International Review of Law and Economics, Volume 25, 2005. P. 418; Tallon D. in Bianca-Bonell Commentary on the International Sales Law, Giuffr?: Milan, 1987. P. 582-583). Teisėjų kolegija iš esmės pritaria tokiam traktavimui*“. Tokia teismų praktikos pozicija perša kelias išvadas. Pirmoji išvada yra ta, jog ĮBĮ 9 straipsnyje 7 dalyje 2 punkte paminėta sąvoka „negalėjimas

[261] Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V., *supra* note 7, p. 86.
[262] Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-222/2007.
[263] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 196-07-15 d. nutarimas Nr. 840 „Dėl Atleidimo nuo atsakomybės esant nenugalimos jėgos (*force majeure*) aplinkybėms taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės Žinios*. 1996, Nr. 68-1652.
[264] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 16 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1053/2014.

vykdyti įsipareigojimus“, kaip bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, visų pirma, turėtų būti suprantamas, kaip negalėjimas vykdyti įsipareigojimų dėl skolininko kaltės. Priešingu atveju, esant objektyviai pateisinamoms aplinkybėms (nesant skolininko kaltės), pavyzdžiui, *force majeure*, toks negalėjimas vykdyti finansinių įsipareigojimų turėtų būti pateisinamas ir bankroto byla minėtu pagrindu nekeliama. Antroji išvada yra ta, kad skolininkas gali būti mokus, tačiau vis tiek pranešti apie negalėjimą vykdyti savo prievolių ne dėl savo kaltės. Paanalizuokime situaciją: pavyzdžiui, valstybė visuomenės poreikiams paima žemės sklypą, ant kurio turėjo būti pastatytas pastatas. Skolininkas praneša, kad nesugebės vykdyti savo įsipareigojimų, t. y. pastatyti pastato ant gretimo žemės sklypo, nors yra visiškai mokus. Skolininkas teigia, kad yra pažeisti jo teisėti lūkesčiai, todėl įsipareigojimų vykdymas šiuo atveju yra negalimas. Taigi ar tokiu atveju kreditoriai šiam skolininkui galėtų iškelti bankroto bylą? Šios tyrimo autorės nuomone, kreditoriai tokiam skolininkui negalėtų kelti bankroto bylos, nes, kaip teisingai teigia teismų praktika, nėra skolininko kaltės. Todėl nagrinėjamu atveju skolininko pareikštas viešas pareiškimas dėl negalėjimo vykdyti savo priemones negalėtų būti laikytinas kaip bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas. Tačiau taip pat gali egzistuoti situacija, kuomet įmonei esant mokiai dėl skolininko kaltės, pavyzdžiui, nesugebėjimo laiku gauti valstybės institucijų leidimų statyti pastatą, skolininkas taip pat pareiškia viešą paskelbimą dėl negalėjimo vykdyti savo prievoles. Ar tokiu atveju ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas galėtų būt taikytinas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, nesiejant jo su mokumu? Šio tyrimo autorės nuomone, atsakymas gali būti tiek teigiamas, tiek neigiamas: jei įmonės kreditoriai savo reikalavimų patenkinimą, šiuo atveju nuostolius, galėtų gauti alternatyviais būdais, pavyzdžiui, pareiškiant ieškinį, tuomet būtų racionalu bankroto bylos įmonei nekelti ir visgi negalėjimą įvykdyti prievoles vertinti per nemokumo prizmę. Tačiau galimas atvejis, kad įstatymų leidėjas, kaip ir piktybiško atlyginimų darbuotojams nemokėjimo atveju, išimtinėmis aplinkybėmis negalėjimą įvykdyti prievolės dėl skolininko kaltės, net ir esant skolininkui mokiam, laikytų kaip savarankišką bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą, kuris atliktų nesąžiningo skolininko nubaudimo funkciją. Deja, tačiau jokių įstatymo leidėjo *travaux preparatoires* dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto, kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, nėra, tad šis klausimas – atviras. Tačiau minėta, jog esant itin išimtinėms aplinkybėms, skolininko pareiškimas dėl negalėjimo vykdyti savo prievolių dėl skolininko kaltės, net ir jam esant mokiam, galėtų būti taikomas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, kuris atliktų nubaudimo funkciją.

Apibendrinat tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog skolininko pareiškimas dėl negalėjimo vykdyti finansinių įpareigojimų parastai nelaikytinas savarankišku bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu, nes visais atvejais skolininko negalėjimas vertinamas per nemokumo

prizmę. Tačiau esant itin išimtinėms aplinkybėms, manytina, jog skolininko pareiškimas dėl negalėjimo įvykdyti savo įsipareigojimų, esant skolininkui mokiam, tačiau nustačius jo kaltę, galėtų būti taikomas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, atliekantis nubaudimo (arba prevencinę) funkciją.

3.2.2.4. Termino įmonė „neketina vykdyti įsipareigojimų“ analizė

ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte yra pavartota įdomi sąvoka – skolininkas pareiškė, kad „*neketina*“ vykdyti savo įsipareigojimų. Deja, nei doktrininės analizės, nei teismų praktikos šiuo aspektu šio tyrimo autorei nepavyko aptikti. Veiksmažodis „neketina“ iš principo suponuoja padėtį, kai skolininkas paskelbė apie savo įsipareigojimų nevykdymą tik dėl jam žinomų priežasčių, kurios nebūtinai yra susietos su nemokumu. Be kita ko, tai, kad tam tikrais atvejais net ir mokūs skolininkai norėtų, kad jiems kreditoriai iškeltų bankroto bylas yra paminėta ir teisės doktrinoje[265]. Sąvoka „*neketina*“ į anglų kalba verčiasi „*does not intend to*“, į rusų – „*не намерен*“, į vokiečių – „*es ist weder beabsichtigt*“. Tačiau šio tyrimo autorei panašių sąvokų Anglijos, Vokietijos ar JAV bankroto (nemokumo) įstatymuose nepavyko aptikti. Anglijos 1986 m. nemokumo įstatyme 122 straipsnio (1) (f) dalyje minima sąvoka „*unable*“ (liet. *negali*) arba 123 straipsnio pavadinime minimas terminas „*inability*“ (liet. *nesugebėjimas*); Vokietijos nemokumo įstatymo 7 bei 8 straipsniuose taip pat minimas tik terminas „*unable*“; JAV bankroto kodeksas analogiškas britų bei vokiečių pozicijai – įrašytas tik terminas „*unable*“. Tai reiškia, jog Lietuvoje gali egzistuoti dar vienas unikalus bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas – įmonės paskelbimas apie *neketinimą* vykdyti skolinių įsipareigojimų, nesusietas su (ne)mokumo samprata. Tačiau manytina, kad toks savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas galėtų egzistuoti tik tuo atveju, jeigu įstatymų leidėjas tokį pagrindą numatė kaip sankciją (baudą) už neketinimą vykdyti skolinių įsipareigojimų. Priešingu atveju, arba terminas „neketina“ turėtų būti aiškintinas kaip sąvokos „negali“ sinonimas (su tuo šio tyrimo autorė nesutinka), arba sąvoka „neketina“ yra perteklinė.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta aukščiau, šio tyrimo autorė mano, jog terminas „neketina“, kuris numatytas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte galėtų būti savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas tik tuo atveju, jeigu įstatymų leidėjas šį pagrindą numatė kaip sankciją skolininkui, kuris tik dėl subjektyvių priežasčių neketina vykdyti prisiimtų įsipareigojimų.

[265] Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V., *supra* note 7, p. 86.

3.2.3. Ar ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas yra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas: doktrinos ir teismų praktikos tendencijos

Lietuviška teisės doktrina, ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktu klausimu nėra vienoda. Antai S. Kavalnė ir R. Norkus teigia, jog įmonės viešas paskelbimas apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti savo finansinių įsipareigojimų nėra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, nes teismas, svarstydamas klausimą, ar kelti bankroto bylą viešą paskelbimą pateikusiai įmonei turi įvertinti tai, ar viešam paskelbimui, numatytam ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte, buvo atitinkamas teisinis pagrindas, t. y. nemokumas[266]. Tačiau yra nuomonių, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto nevertėtų sieti su nemokumo samprata, nes iš principo tai yra vienas iš netiesioginių bankroto bylos iškėlimo pagrindų „*nereikalaujantis konstatuoti, kad įmonė yra nemoki pagal ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalį*“[267]. Taigi doktrinoje yra dvi alternatyvios nuomonės: vienu atveju laikoma, kad ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalis nėra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, kitu gi atveju priešingai – teigiama, kad tai yra nors ir netiesioginis, tačiau su įmonės nemokumu nebūtinai susijęs teisinis pagrindas.

Teismų praktikoje egzistuoja nutartis, kurioje gana įdomiai išaiškinta ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto teisminė taikymo praktika: apeliacine tvarka nagrinėtoje byloje teigiama, kad „*įstatymas iš esmės nustato dvi sudėtines šios sąlygos dalis: įmonė turi pranešti kreditoriams apie negalėjimą atsiskaityti dabartiniu metu ir taip pat informuoti, jog negalės savo įsipareigojimų vykdyti ir ateityje, tai yra, jog bendrovės finansinė būklė leidžia manyti, kad įmonė nepajėgs įvykdyti savo įsipareigojimų*“[268]. Kaip matyti iš cituojamos nutarties motyvų, šioje byloje ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas teisėjų kolegijos nebuvo įvertintas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas – teismas analizuojamą ĮBĮ straipsnio dalį susiejo su nemokumo samprata ir byloje esančius įrodymus vertinimo per nemokumo teisės kontekstą. Šio tyrimo autorė iš esmės pritaria šios nutarties motyvams, nes byloje, buvo analizuojamas klausimas, kuomet įmonė viešai paskelbia apie *negalėjimą* vykdyti savo finansinių įsipareigojimų. Kaip šio tyrimo autorė nurodė aukščiau, manytina, jog viešas paskelbimas apie *negalėjimą* vykdyti savo finansinių įsipareigojimų nėra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas ir turėtų būti vertinamas per nemokumo prizmę. Iš principo tokią poziciją palaikė 2010 m. apeliacinė instancija nagrinėtoje byloje, kurioje teismas pažymėjo, kad „*teisinis pagrindas iškelti bankroto bylą yra tada, kai įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (- iams), kad negali atsiskaityti su juo (jais) ir (arba) kad neketina vykdyti savo įsipareigojimų,* ***o ne tada, kai įmonė neketina vykdyti savo įsipareigojimų****. Net jeigu*

[266] Kavalnė S.; Norkus, R., *supra* note 2, p. 86–87.
[267] Nacionalinės verslo administratorių asociacijos parengtas taikomojo mokslinio tyrimo darbas, *supra* note 3, p. 64.
[268] Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 5 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-37/2006.

skolininkas iš tikrųjų neketina vykdyti savo prievolių, kreditoriai gali siekti atgauti skolą pasitelkęs valstybės prievartos mechanizmą (pvz., teismą, antstolius). Priešingas ĮBĮ 9 straipsnio 5 dalies 2 punkto traktavimas reikštų, kad bankroto bylos iškėlimo institutas gali būti panaudotas kaip priemonė nubausti skolininką už tai, jog jis neketina vykdyti savo įsipareigojimų kreditoriams, kas nebūdinga civilinei teisei“[269]. Be kita ko, ši, 2010 m. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, pagrindžia ir šio tyrimo autorės poziciją, jog bankroto bylos iškėlimo institutas gali būti panaudotas kaip priemonė nubausti skolininką. Kaip teisingai pastebėta minėtoje teismo nutartyje, nubaudimas nėra būdingas civilinei teisei, tačiau šio tyrimo autorė mano, kad tiksliai nustačius tikrąją įstatymų leidėjo valią (minėta, jog šio tyrimo autorei nepavyko rasti jokių įstatymų leidėjo *travaux preparatoires* dėl šios ĮBĮ straipsnio dalies pagrindinio tikslo) bei rinkos ekonomikos sąlygas ir skolininkų mentalitetą Lietuvoje, šio tyrimo autorė palaiko poziciją, jog tam tikrais, išimtiniais atvejais, ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto terminas „*neketinimas*“ galėtų būti taikomas kaip sankcija skolininkui už itin nesąžiningą elgesį su kreditoriais. Tačiau Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje yra nutarčių, kuriose teigiama, kad „***įmonės nemokumas apskritai nėra vienintelis bankroto bylos iškėlimo pagrindas ir sąlyga***“ ir teigia, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte numatytas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas yra savarankiškas[270]. Bendriausia prasme, su šios nutarties motyvais taip pat galima sutikti, nes šiuo individualiu atveju buvo nagrinėtas *kitoks* įmonės pranešimas apie *negalėjimą* vykdyti savo finansinius įsipareigojimus (apskritai, šioje byloje daugiau analizuotas *kitokio* pranešimo kreditoriams faktas, o ne negalėjimas ar neketinimas vykdyti finansinius įsipareigojimus) ir teismas atkreipė dėmesį, kad „*nemokumo fakto nustatymas yra tam tikra prasme reikšmingas ir kitų bankroto bylai iškelti numatytų pagrindų kontekste*“. Taigi manytina, jog jeigu šioje byloje būtų buvęs nagrinėtas kitoks įmonės pranešimas būtent apie skolininko *neketinimą* vykdyti savo finansinius įsipareigojimus, nutarties motyvai dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto savarankiškumo išimtiniu (ypatingu atveju) būtų ir logiškas, ir sveikintinas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta šiame poskyryje, darytina išvada, jog teisės doktrina ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto atžvilgiu, kaip vieno iš galimo bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, nėra vieninga – yra kardinaliai skirtingų pozicijų. Teismų praktika, manytina, eina teisinga linkme, tačiau iš principo ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto pagrindu teisminė jurisprudencija iki šiol nėra galutinai susiformavusi, tam tikrai atvejais nėra vieninga inter alia itin negausi. Tai leidžia daryti išvadą, jog iš esmės ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje tam tikra prasme vis dar yra terra incognito, kuri, šio tyrimo

[269] Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-853/2010.
[270] 2013 m. kovo 21 d. nutartis Nr. 2-1080/2013, *supra* note 258.

autorės nuomonė, reikalauja didesnio ir išsamesnio tiek teisės teoretikų, tiek teisės praktikų dėmesio.

Apibendrinant visą trečiąjį skyrių „specialieji įmonių bankroto bylos iškėlimo pagrindai“, darytina išvada, jog bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas”, kaip naujas ir savarankiškas, ĮBĮ buvo įtvirtintas tik 2001 m. ĮBĮ įstatymo redakcijos 9 straipsnio 5 dalies 1 punkto dalyje, kuri keista net tris kartus – 2008 m., o 2011 m., „nustumtas“ į ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punktą. Dėl šios ĮBĮ nuostatos, kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, tikslingumo bei ratio legis pakeitimo projektuose bei aiškinamojoje medžiagoje buvo įvairių diskusijų, tačiau 2008 m. atliktais pakeitimas galutinai apsispręsta specialų ir savarankišką įmonių bankroto bylos iškėlimo pagrindą, susijusį su iš darbo teisinių santykių kylančiais finansiniais įsipareigojimais darbuotojams, Lietuvos bankroto teisiniame reguliavime palikti. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto ratio legis siekiama preventyviai įbauginti laiku darbo užmokesčio nemokančių darbdavių, kurie piktybiškai, t. y. darbuotojų atlyginimų sąskaita gerina įmonės balansinius rodiklius. Teismų praktika dėl ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies nuostata, kai „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas“ nėra visiškai nusistovėjusi: vienose bylose teigiama, jog pagrindas yra savarankiškas, tačiau čia pat „įjungia“ nemokumo apibrėžimą, teigdami, jog negalima mokiai įmonei iškelti bankroto bylos. Kitose gi bylose teismai iškelia bankroto bylą remiantis vien tik šiuo pagrindu, argumentuodami, jog gina socialiai jautrią sutartinių santykių šalį – darbuotojus. Visgi bankroto bylas nagrinėjančiuose teismuose vyrauja pozicija, kad ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalies pagrindas yra savarankiškas, todėl nevalia dar atsižvelgti ir į įmonės mokumo būseną. Taip pat matyti, jog teismai linkę ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalyje numatytu pagrindu leisti pasinaudoti tik labai siauram subjektų ratui – įmonės kreditoriams, kurie savo reikalavimus kildina iš darbo teisinių santykių. Teismų praktika šiuo pagrindu keliamas bankroto bylas nagrinėja itin atidžiai bei kruopščiai, dažniausiai šioms byloms išnagrinėti sudaro trijų teisėjų kolegijas. Atlikus lyginamąją bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų analizę, nustatyta, jog ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis „įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas“ yra unikalus savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas įvairių valstybių bankroto teisinio reguliavimo kontekste.

Apibendrinant ĮBĮ 9 straipsnio 7 punkto 2 dalyje įtvirtintą bankroto bylos iškėlimo teisinį pagrindą – ***įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų*** *– pažymėtina, jog tokia nuostata, kaip naujas*

bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, atsirado tik 2001 m. ĮBĮ redakcijos 9 straipsnio 5 dalies 2 punkte. ***Teisės doktrina ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto atžvilgiu****, kaip vieno iš galimo bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, nėra vieninga – esti kardinaliai skirtingų pozicijų. Nors teismų praktika, manytina, eina teisinga linkme, tačiau iš principo ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkto pagrindu teisminė* ***jurisprudencija iki šiol nėra galutinai susiformavusi, o tam tikrais atvejais nėra ir vieninga****. Teisminėje praktikoje terminas „viešai paskelbė“ nesudarė ir nesudaro jokių teisės aiškinimo sunkumų, priešingai, nei terminas „kitoks pranešimas“. Norint skolininko „kitokį pranešimą“ laikyti tinkamu pagrindu bankroto bylos iškėlimo pagrindu suformuluotos kelios taisyklės: šiuo pagrindu turi būti talpinamas ne anonimiškas skelbimas; „kitoks pranešimas“ neturėtų būti interpretuojamas iš netiesioginių aplinkybių ar pranešimų, nes skolininkas pranešti turi aktyviai, t. y. identifikuojamas skolininkas turi aiškiai išreikšti būtent savo valią. Akcentuotina, jog pareiškimas dėl negalėjimo vykdyti finansinių įpareigojimų parastai nelaikytinas savarankišku bankroto bylos iškėlimo teisiniu pagrindu, nes negalėjimas vykdyti prievolių Lietuvos Respublikoje siejamas su įmonės nemokumo aplinkybe. Tačiau esant itin specifinėms aplinkybėms ir nustatytai skolininko kaltei, skolininko pareiškimas dėl negalėjimo įvykdyti savo įsipareigojimų, net esant mokiam, gali būti taikomas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, atliekantis nubaudimo funkciją. Tačiau priešingai, manytina, jog terminas „neketina“, kuris numatytas ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punkte, ko gero, yra savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas, nes jis numato sankciją skolininkui, kuris tik dėl subjektyvių priežasčių neketina vykdyti prisiimtų įsipareigojimų. Taigi iš esmės ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 punktas tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje tam tikra prasme vis dar yra terra incognito.*

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Bankroto teisinį reguliavimą formuoja ne tik teisiniai, bet ir kiti socialiniai veiksniai: ekonominiai (ekonominė situacija valstybėje), kultūriniai, religiniai (įsitikinimai), taip pat politiniai (įstatymų leidėjo sprendimai, užsienio valstybių politikos įtaka) ar net istoriniai (teisinių tradicijų susiformavimas, valstybės istorija), kurie tarpusavyje neatsiejamai susiję, persipynę, vienas kitą formuoja, papildo bei keičia. Paminėti veiksniai *in corpore,* be abejo, tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai daro įtaką ir valstybės teisinio reguliavimo sistemai, o tuo pačiu ir teisinių bankroto modelių pasirinkimui.

2. Tiesioginis ryšys aptinkamas tik tarp konkretaus bankroto modelio ir pagrindinio bankroto proceso tikslo konkrečioje valstybėje, kadangi šie reiškiniai „dalyvauja“ išvien: valstybėje, kurioje vyrauja kreditoriui palankus modelis yra lengviau iškelti bankroto bylą ir sudėtingiau iškelti restruktūrizavimo bylą (likvidacinis tikslas). Ir atvirkščiai, – valstybėse, kuriose vyrauja skolininkui palankus modelis restruktūrizavimo bylos iškeliamos lengviau, o bankroto bylos – sunkiau (reabilitacinis tikslas).

3. Pačiu bendriausiu aspektu visose tirtose valstybėse bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus galima suklasifikuoti į bendruosius ir specialiuosius (ypatinguosius). Kertinė viso bankroto teisinio reguliavimo kategorija tiek kontinentinės, tiek bendrosios teisės tradicijos valstybėse yra nemokumas, kuris egzistuoja kaip bendrasis bankroto bylų iškėlimo teisinis pagrindas. Nors nemokumo samprata aiškinama kiek skirtingai, tačiau visos analizuotos valstybės paprastai įtvirtina gresiančio, esamo (*de facto*) bei preziumuojamo nemokumo rūšis. Pagrindiniai skirtumai pasireiškia tik nemokumo kaip savarankiško bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo nustatymo procese, kuomet skirtingos valstybės taiko nevienodus nemokumo nustatymo kriterijus, pavyzdžiui, balanso testą, grynųjų pinigų srauto testą, įsiskolinimų viršijimo testą ir t. t.

4. Specialiųjų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų reglamentavimas yra bankroto procedūras bei bankroto sampratą įtakojančių išimtinai socialinių veiksnių pasekmė. Specialiųjų bankroto bylos iškėlimo pagrindų teisinis reguliavimas tirtose valstybėse iš esmės skirtingas – skiriasi įstatymuose įtvirtinamų specialiųjų bankroto bylos iškėlimo pagrindų skaičius (sąrašas), jų *ratio legis* bei taikymo praktika, be to, yra valstybių, kurios specialiųjų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų iš viso neįtvirtina (JAV, Vokietija). *Inter alia,* valstybėse, kuriose vyrauja kreditoriui palankus bankroto teisinio reguliavimo modelis (Lietuva, Anglija, Vokietija) egzistuoja tendencija (išskyrus Vokietiją) plėsti bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindų skaičių (sąrašą). Ir *vice versa,* skolininkui palankaus bankroto modelio valstybėse (JAV), paprastai numatomas tik vienintelis bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas – nemokumas.

5. Išanalizavus 1992 m., 1997 m. bei 2001 m. (su visais pakeitimais) ĮBĮ įtvirtintas nemokumo, kaip bendrojo bankroto bylos iškėlimo teisinio pagrindo, nuostatas pastebima Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjo tendencija griežtinti kvalifikacinius nemokumo nustatymo kriterijus, t. y. nustatomi vis aukštesni standartai skolininkui, numatant mažesnius leistinus finansinių įsipareigojimų nevykdymo intervalus.

6. Nors įstatymų leidėjas iš esmės eina teigiama bankroto bylos iškėlimo pagrindų teisinio reglamentavimo kryptimi, tačiau teismai vis tiek neišvengiamai susiduria tiek su teisinėmis (nemokumo sąvokos išplėtimo ribos, nustatytų šalių teisių bei pareigų proporcijos), tiek su techninėmis (realios informacijos neatspindintys duomenys, klaidingi skaičiavimai) konkrečių bankroto bylos iškėlimų pagrindų taikymo ir aiškinimo problemomis.

7. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 1 punkto dalis – „*įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas*“ – lyginamuoju bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų aspektu yra originali nuostata ir vertintina kaip unikalus savarankiškas bankroto bylos iškėlimo teisinis pagrindas net ir užsienio valstybių bankroto teisiniame reguliavime. Tokio unikalaus reguliavimo *ratio legis* yra nesąžiningų skolininkų (darbdavių) prevencija nuo situacijos, kuomet skolininkai (darbdaviai) darbuotojų atlyginimų sąskaita „pagražina“ įmonės balansinius rodiklius. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalies 2 dalis „*įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų*“ Lietuvos bankroto teisiniame reguliavime yra nauja nuostata, įtvirtinta tik 2001 m. ĮBĮ ir dėl šios priežasties tiek teisės doktrina, tiek teismų praktika dėl šio konkretaus bankroto bylos iškėlimo pagrindo dar nėra nusistovėjusi. Tačiau iš esmės skolininko viešas paskelbimas arba kitoks pranešimas apie *negalėjimą* vykdyti finansinių įsipareigojimų kreditoriams turėtų būti traktuojamas kaip nesavarankiškas bankroto bylos pagrindas, išskyrus tam tikras, itin retas, išimtis. Skolininko viešas pranešimas ar paskelbimas apie *neketinimą* vykdyti finansinius įsipareigojimus, turėtų būti traktuojamas kaip savarankiškas bankroto bylos iškėlimo pagrindas, nesiejamas su įmonės finansine būsena, tik tokiu atveju, jeigu įstatymų leidėjo tikslas buvo tokiai ĮBĮ nuostatai suteikti skolininko nubaudimo funkciją.

Atsižvelgdama į suformuluotas išvadas, šio tyrimo autorė teikia šiuos ***pasiūlymus*** įstatymų leidėjui:

1. ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalį pakeisti, ją išdėstant nauja redakcija taip:

– 2 straipsnio 8 dalis. Nemokumas.

1. Įmonės nemokumas, tai:

1) **faktinis** įmonės nemokumas – įmonės būsena, kai įmonė nevykdo savo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų, taip pat nevykdo **iš**

darbo teisinių santykių kylančių finansinių įsipareigojimų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės“;

2) **Gresiantis** įmonės nemokumas – tai įmonės būsena, kai per ateinančias 4 savaites pradelsti įmonės finansiniai įsipareigojimai padidėja 15% ir turi tendenciją didėti.

2. ĮBĮ 9 straipsnio 7 dalį pakeisti, ją išdėstant nauja redakcija taip:

– 9 straipsnis. Bankroto bylos pasirengimas nagrinėti teisme.

7. Bankroto byla iškeliama, jeigu teismas nustatė, kad yra bent viena iš šių sąlygų:

1) įmonė yra nemoki;

2) įmonė vėluoja išmokėti darbuotojui (darbuotojams) darbo užmokestį ir su darbo santykiais susijusias išmokas ir dėl šios priežasties yra pagerinami įmonės finansiniai rodikliai, nurodomi įmonės balanse, viešuose registruose ir pan.;

3) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali vykdyti finansinių įsipareigojimų. Šis pagrindas netaikomas, kai dėl negalėjimo vykdyti finansinių įsipareigojimų nėra nustatyta skolininko kaltė;

4) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad neketina vykdyti įsipareigojimų“.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra

Lietuvos Respublikos įstatymai:

1. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. Nr. 29-843.
2. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. Nr. 64-1500.
3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 31-1010.

Užsienio valstybių įstatymai:

1. Act No. 182/2006 Coll. Bankruptcy and Settlement (Insolvency Act).
2. Insolvency Act 1986 (c 45) of United Kingdom.
3. Insolvency law of the Republic of Latvia.
4. Insolvency Statute of 5 October 1994 (Federal Law Gazette I page 2866), as last amended by Article 19 of the Act of 20 December 2011 (Federal Law Gazette I page 2854) of the Federal Republic of Germany.
5. The Company Act 2006 of the United Kingdom.
6. U.S. Code Title 11 (Bankruptcy code) of 1978 as amended.
7. U.S. Constitution of 1787 as amended.

Poįstatyminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-330. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-25]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4312&p_d=7832&p_k=1>.
2. Lietuvos Respublikos Seimo Ketvirtojo (280) posėdžio stenogramos, 2002-09-23, Nr. 156. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=182989>.
3. Teisės departamento išvada dėl Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29,30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. XP – 2850.
4. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. V-22 „Dėl viešo skelbimo apie įmonės įsipareigojimų nevykdymą įmonių

bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 31-1482. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=419827&p_query=&p_tr2=2>.

5. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. V-22 „Dėl viešo skelbimo apie įmonės įsipareigojimų nevykdymą įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje taisyklių patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 31-1482.
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 196-07-15 d. nutarimas Nr. 840 „Dėl Atleidimo nuo atsakomybės esant nenugalimos jėgos (force majeure) aplinkybėms taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1996-07-19, Nr. 68-1652. <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29724>.
7. Teikiamo Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo Ketvirtuoju1 skirsniu ir 131 straipsniu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2002, Nr. IXP-1911. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=187230>.
8. Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. 2008, Nr. XP-2850(3). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=319590>.
9. Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 ir 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymo projekto aiškinamasis raštas. 2008, Nr. XP-2850.[Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-17]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=314652>.
10. Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 131, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 IR 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. Valstybės žinios. 2008, Nr. XP-2850(2). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318901>.
11. Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju1skirsniu ir 131 straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=187228>.

12. Lietuvos respublikos įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju1skirsniu ir 131 straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911(2). [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=188778>.
13. Lietuvos respublikos Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju1skirsniu ir 131 straipsniu įstatymas. 2002, Nr. IXP-1911(3SP). <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=189176>.
14. Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju(1) skirsniu ir 13(1) straipsniu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 116-5193.
15. Įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Įstatymo papildymo 11(1) straipsniu ir trečiuoju (1) skirsniu įstatymo projekto Komiteto posėdžio protokolo išrašas. 2008, Nr. XIP-1516(6). <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=413836>.

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1998 m. vasario 13 d. konsultacija Nr. A3-25 „*Dėl kai kurių Įmonių bankroto įstatymo (1997 m. birželio 17 d., Nr. VIII - 270) normų taikymo klausimų*“.
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. sausio 5 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-37/2006.
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2007 m. spalio 17 d. civilinėje byloje Nr. 3K-3-326/2007.
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-222/2007.
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 6 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-823/2008.
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 23 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-467/2009.
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-606/2009.

8. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-561/2009.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 14 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-517/2009.
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-661/2009.
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-859/2009.
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1992/2010.
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 27 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-853/2010.
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2086/2010.
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 29 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1173/2010.
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1083/2010.
17. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1323/2010.
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-990/2011.
19. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-984/2011.
20. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. rugsėjo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2348/2011.
21. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-840/2011.
22. Lietuvos apylinkės teismo 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-199/2011.
23. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1072/2012.
24. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1094/2012.

25. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. kovo 6 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-671/2012.
26. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugpjūčio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1486/2012.
27. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. rugsėjo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-421/2012.
28. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-400/2012.
29. Kauno apygardos teismo 2013 m. vasario 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. B2-1163-153/2013.
30. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2491/2013.
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-151/2013.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1080/2013.
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugpjūčio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2092/2013.
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 10 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2-564/2013.
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2341/2013.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-50/2014.
37. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 16 d. teisėjų kolegijos nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1053/2014.
38. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1247/2014.
39. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1324/2014.
40. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1735/2014.
41. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-268/2014.

42. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-595/2014.
43. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2013.

Užsienio valstybių teismų praktika:

1. BNY Corporate Trustee Services Ltd v Eurosail-UK 2007-3BL Plc.
2. Cheyne Finance Plc (In Receivership), Re [2007] EWHC 2402 (Ch); [2008] 2 All E.R. 987 (Ch D (Companies Ct)).
3. *Local Loan Co. v. Hunt*, 292 U.S. 234, 244 (1934).

Specialioji literatūra

1. Altman, E. I.; Hotchkiss E. *Corporate financial distress and bankruptcy: predict and avoid bankruptcy, analyze and invest in distressed debt*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006. – 354.
2. Biais, B.; Recasens G. *Corrupt Judges, Upwardly Mobile Entrepreneurs and Social Costs of Liquidation: the Political Economy of Bankruptcy Laws*. 2001. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. <http://dev3.cepr.org/meets/wkcn/5/568/Papers/Bias.PDF>. – 28.
3. Biscoti, B. Safeguarding of credit and bankruptcy: history and regulating tendencies. the italian experience. *Jurisprudence*. 2010, 2(120): 325–340.
4. Bitė, V. Uždarosios bendrovės samprata ir požymiai. *Socialinių mokslų studijos*. 2011, 3(1): 213-229.
5. Black, C. H. *A law dictionary*. New Jersey: The law book exchange, 1995. –1266.
6. Bolton, J. C. What Is a „Fair Valuation“? *ABI Bankruptcy Litigation Committee.Newsletter*. Vol. 4 (1), 2007. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. <http://www.abiworld.org/committees/newsletters/litigation/vol4num1/FairValuation.html>.
7. Bratton, W. W. Corporate debt relationships: legal theory in a time of restrucuring. *Duke law journal*. Vol. 1989: 94–172. <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3063&context=dlj>.
8. Elgueta, G. R. The paradoxical bankruptcy discharge: rereading the common law - civil law relationship. *Fordham Journal of Corporate & Financial Law*. 2014, 19(2): 293-342. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-15].

<http://heinonline.org.skaitykla.mruni.eu/HOL/Page?handle=hein.journals/fjcf19&div=14&collection=journals&set_as_cursor=9&men_tab=srchresults&terms=pro|debtor|pro|creditor|model&type=matchall#307>.

9. Falke, M. *Insolvency law reform in transition economies*. Doctoral thesis. Berlin, 2003. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://siteresources.worldbank.org/GILD/Resources/InsolvencyLawReforminTransitionEconomies.pdf>. –275.
10. Franken, S. Creditor- and debtor- oriented corporate bankruptcy regimes revisited. In *European Business Organization Law Review*, 2004. Vol. 5(4): 654-676. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-19]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=652902>.
11. Frey, M. A.; Frey, Ph. H.; Swinson, S. K. *Introduction to bankruptcy law*. Cengage learning, 2006. – 672.
12. Gennaioli, N.; Rossi, S. *Judicial discretion in corporate bankruptcy*, 2007. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-20]. <http://www.eco.uc3m.es/temp/agenda/discretion-march-28.pdf>. –34.
13. Goode, R. *Principles of insolvency law*. Student edition. London: Sweet & Maxwell, 2005. – lxxxvi, 665.
14. Gratzer, K.; Stiefel, D., (eds.). *History of insolvency and bankruptcy from an international perspective.* Södertörns högskola, 2008. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:15847/FULLTEXT01.pdf>.
15. Grobl, I.; Levratto, N. *International similarities of bank lending. practices and varieties of insolvency laws: a comparative analysis of France and Germany*. Hamburg: Universitat Hamburg, 2012. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-18]. <http://www.wiso.unihamburg.de/fileadmin/wiso_dwp_vwl/Groessl/Diskussionpapere/DP_Groessl-Levratto_SASE_2012_im-Web.pdf>.
16. Hoebel, S. *The contest of creditors' insolvency claims and debtors'fraudulent transactions in the czech and the german insolvency proceedings*. Central European University. < www.etd.ceu.hu/2012/hoebel_sven.pdf>.
17. Hopkins, Ch.; Saavedra, A. The statutory definition of „insolvent". *Pratt's journal of bankruptcy law*, 2014, Vol. 10 (2): 122–132. <http://www.weil.com/~/media/files/pdfs/statutory_definition_insolvent.pdf>.
18. Įmonių bankroto įstatymo komentaras. *Verslo & komercinė teisė*. Vilnius: AB „Standartų spaustuvė, 2002. Nr. (2-3): 44–130.

19. Kavalnė, S.; Norkus, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2011. – 344.
20. Kavalnė, S., *et al*. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2009. – 375.
21. Kim, M. When nouse is useful: bankrtuptcy law in post-communist Central Europe. *Fordham Law Review*. 1996, 65(3): 1043–1073. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3322&context=flr>.
22. Klein, D.; Edelman, M. V. Litigating against directors and officers of bankrupt dot-com entities: a potential asset for the debtor's estate. *Delaware journal of corporate law*. 2002, 27(3): 803–834. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. <http://blogs.law.widener.edu/djcl/files/2014/08/Litigating-AGAINST DIRECTORSANDOFFICERS-OF-BANKRUPT-DOT-COM-ENTITIES-A-POTENTIAL-ASSET-FOR-THE-DEBTORS-ESTATE.pdf>.
23. La Porta, R., *et al*. The economic consequences of legal origins. *Journal of Economic Literature*. 2008, Vol. 46(2): 285–332. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-12]. <http://dare.uva.nl/document/2/63538>.
24. Mayer Brown. *German insolvency law is geared towards liquidation of the debtor – insolvency plan procedures are only applied in exceptional cases*. <http://www.mayerbrown.com/files/Publication/3b712a9f-328b-461b-a5bb-5c53cd922551/Presentation/PublicationAttachment/b66aa7fa-a1af-41e7-90be-5bec9f9e430b/RI_German-Insolvency.PDF>.
25. Mallon, E., (eds). *The restructuring review*. London: Law Business Research, 2013. – vii, 415.
26. Manganelli, P. The evolution of the italian and U.S. bankruptcy systems: a comparative analysis. *Journal of Business & Technology Law*, 2010, 5(2): 237-262. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://digitalcommons.law.umaryland.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1146&context=jbtl>.
27. Martin, N. Common-law bankruptcy systems: similarities and differences. *American bankruptcy institute law review*. 2003, 11: 367–410. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-15]. <http://lawreview.abi.org/sites/default/files/Articles/2003/martin.pdf>.
28. Martin, N. The role of history and culture in developing bankruptcy and insolvency systems: the perils of legal transplantation. *Boston College International and Comparative Law Review*. 2005, 28(1): 1–76. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-15]. <http://lawdigitalcommons.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1076&context=iclr>.

29. Mikelėnas, V., (red.). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga: Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001.
30. Mikelėnienė, D.; Mikelėnas, V. *Teismo procesas: teisės aiškinimo ir taikymo aspektai*. Vilnius: Justitia, 1999. – 279.
31. Miller, R.; Cross, B. *The legal environment today: business in its ethical, regulatory, e-commerce*. Mason: South-Western Thomson Learning, 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-15]. <http://books.google.lt/books?id=S6RCqUr5m1EC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
32. *More cooperation needed on insolvency in the EU. Ackordscentralen*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://ackordscentralen.se/eng/article-insolvency-eu>.
33. Nacionalinės verslo administratorių asociacijos taikomojo mokslinio tyrimo darbas. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*, Vilnius, 2006. – 85. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-09-07]. <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Nemokumo%20samprata.doc>.
34. Narvilas, V. Nemokumo sistemos formavimasis Lietuvoje – faktai, problemos ir prioritetai. *Ekonominės reformos ir prioritetai*, 2005, 2(13): 53–62. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-25]. <http://www.e-library.lt/resursai/DB/StatistikosDep/LEA/2005_02/lea05_2_13.pdf>.
35. Omar, P. *International insolvency law: themes and perspectives*. Aldershot: Ashgate, 2008. – xl, 412.
36. Paterson, S., (ed.). *The international comparative legal guide to: corporate recovery and insolvency* 2012. London: Global legal group, 2012. – 254.
37. *Principles and guidelines for effective insolvency and creditor rights systems*. The World Bank, 2001, 53: 75–92. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-08]. <http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf>.
38. Purlys, Č. Įmonių bankroto prevencijos sistemos kūrimas Lietuvoje. *Ekonomika*, 2001, 53: 75–92. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-06]. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB0001:J.04~2001~1367180720951/DS.002.0.01.ARTIC>.
39. Schier, H. *Towards a Reorganisation System for Sovereign Debt: An International Law Perspective*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2007. – xii, 312.
40. Shearman & Sterling. United Kingdom: corporate insolvency – tests of insolvency. *Journal of International Banking Law and Regulation,* 2014, Vol. 28(9).

<http://login.westlaw.co.uk.skaitykla.mruni.eu/maf/wluk/app/document?&srguid=i0ad69f8e000001499fcf3f3278b11db3&docguid=IB3CC5710081B11E4AFDD89EE4AD02FE7&hitguid=IB3CC5710081B11E4AFDD89EE4AD02FE7&rank=3&spos=3&epos=3&td=215&crumb-action=append&context=42&resolvein=true>.

41. Skard, J. Bankruptcy Laws: Part of a Global History. In *Law and long-time economic change: A Eurasian perspective*. Ma, D.; Zanden van J. L., (eds.). Stanford University Press, 2011. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://hal.archives-ouvertes.fr/docs/00/97/27/13/PDF/bankruptcy-as-a-global-institution.pdf>.
42. Skard, J. *The history of market discipline: bankruptcy, renegotiation, and debt discharge in England and France (sixteenth–nineteenth century)*. Geneva, 2009. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/international_history_politics/users/stefano_ugolini/public/papers/Sgard.pdf>.
43. Spaičienė, J. *Bankroto teisės raida Lietuvos Respublikoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2008. – 143.
44. Tabb, Ch. J. The history of the bankruptcy laws in the United States. *American bankruptcy institute law review*. 1995, Vol. 3: 5–51. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-15]. <http://www.law.du.edu/documents/registrar/advanced-assignments/2009-fall/Sousa-Bankruptcy.pdf>.
45. Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003. – 626.
46. Tomasic, R. *Insolvency law in East Asia*. Aldershot: Ashgate, 2006. – x, 563.
47. United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). *Legislative guide on insolvency systems.* New York: United Nations, 2005. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-18]. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf>.
48. Varul, P. On the development of bankruptcy law in estonia. *Juridica International*. 1999, IV: 172–178. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-09]. <http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_1999_1_172.pdf>.
49. Walton, P. Inability to pay debts: beyond the point of no return. *Journal of Business Law*. 2013, Vol. 2: 212–236. <http://login.westlaw.co.uk.skaitykla.mruni.eu/maf/wluk/app/document?&srguid=i0ad6290300000149cdb27a2a348f4799&docguid=I2641C2406CF411E2A0C9A752584

3D89C&hitguid=I2641C2406CF411E2A0C9A7525843D89C&rank=19&spos=19&epos=19&td=1117&crumb-action=append&context=15&resolvein=true>.

50. Wee, M. S. Misconceptions about the „unable to pay its debts“ ground of winding up. *The Law Quarterly Review*, 2014: 648–677. <http://login.westlaw.co.uk.skaitykla.mruni.eu/maf/wluk/app/document?&srguid=i0ad6290300000149cdb27a2a348f4799&docguid=I20899F20342211E499A193CC737971DF&hitguid=I20899F20342211E499A193CC737971DF&rank=16&spos=16&epos=16&td=1117&crumb-action=append&context=15&resolvein=true>.
51. Westbrook, J. L. *Global view of business insolvency systems.* Washington, D.C.: World Bank, 2010. – xviii, 300.
52. Wood, Ph. R. *Principles of international insolvency*. London: Sweet & Maxwell, 2007. – xxxvi, 1064.
53. Wood, Ph. R. Principles of international insolvency: part 1. *International Insolvency Review*. 1995, Vol. 4(1): 94–103. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/iir.3940040105/pdf>.

Kiti šaltiniai:

1. Creditreform economic research unit. *Insolvencies in Europe 2012/13*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://www.creditreform.com/fileadmin/user_upload/CR-International/local_documents/Analysen/Corporate_Insolvencies_12_13.pdf>. –24.
2. *Bankrotas (3): bylos iškėlimas*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-04]. <http://www.verslobanga.lt/lt/patark.printer/3d6b760eaa5bf>.
3. *Dar vienas kelionių organizatorius stabdo veiklą*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-14]. <http://www.delfi.lt/verslas/verslas/dar-vienas-kelioniu-organizatorius-stabdo-veikla.d?id=66399042>.
4. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos 2014 m. balandžio 29 d. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų eigos" 2014 m. Sausio–kovo mėn. apžvalga*. Nr. (8.11)-A4-500. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_SAUSIOKOVO_%20APZVALGA.pdf>.
5. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. *Įmonių skelbimas apie negalėjimą arba neketinimą vykdyti įsipareigojimus*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-16]. <http://www.bankrotodep.lt/Nemokios.php>.

6. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie ūkio ministerijos. Vilnius, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-10]. <http://www.bankrotodep.lt/Doc/2014_01_31.pdf>.
7. INSOL Europe. *Study on a new approach to business failure and insolvency – comparative legal analysis of the member states' relevant provisions and practices*. European Commision, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/insol_europe_report_2014_annexes_en.pdf>.
8. Kelly, S. *Winding-up on 'just and equitable' grounds – recent commentary from the High Court*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-16]. <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=74b2c364-e2d7-4033-ac52-645c77fa4e1f>.
9. Lawyers.com. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://research.lawyers.com/glossary/moneyed-corporation.html>.
10. Legal information institute. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://www.law.cornell.edu/wex/corporations>.
11. Statistics release: insolvencies in the first quarter 2014. The Insolvency service, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306090/Q1_2014_press_notice_-_Web.pdf>.
12. *The Insolvency service*, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/306090/Q1_2014_press_notice_-_Web.pdf>.
13. *Tikroji vertė: paprasčiau buhalteriui - sunkiau analitikui*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-11-05]. <http://archyvas.vz.lt/news.php?strid=1056&id=723299#ixzz3IDAcPvZn>.
14. U.S. bankruptcy courts. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-22]. <http://www.uscourts.gov/Statistics/JudicialBusiness/2012/us-bankruptcy-courts.aspx>.
15. USLegal.com. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-13]. <http://definitions.uslegal.com/v/venditio-bonorum/>.
16. What is the Veil of Incorporation. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-25]. <http://www.ehow.com/about_4727895_what-veil-incorporation.html>.
17. Working group on small business, partnerships, and single asset real estate proposal #3: effect of general partner's or LLC member's bankruptcy filing. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27].

<http://www.abiworld.org/AM/Template.cfm?Section=Working_Group_Proposals&Template=/CM/ContentDisplay.cfm&ContentID=36476>. Bankruptcy: an overview. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-27]. <http://www.law.cornell.edu/wex/bankruptcy>.

18. Zywicki, T. *Bankruptcy clause*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2014-10-12]. <http://www.heritage.org/constitution#!/articles/1/essays/41/bankruptcy-clause>.

ANOTACIJA

Darbe lyginamuoju metodu analizuojami: juridinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų institutas, jį įtakojantys veiksniai bei bankroto teisinio reguliavimo modeliai, bendrieji bei specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai. Analizės metu remiamasi įstatymais, doktrina, teismų praktika bei kitais šaltiniais, kurių pagalba pateikiami gauti tyrimo rezultatai bei rekomendacijos, kaip tobulinti esamą Lietuvos Respublikoje bankroto teisinį reguliavimą.

Raktiniai žodžiai: *įmonių nemokumas, bankroto bylos iškėlimo pagrindai, bankroto teisiniai modeliai, nemokumą įtakojantys veiksniai.*

ABSTRACT

In this paper work, the author uses comparative approach to analyse: the grounds on court order for opening corporate insolvency procedures, factors influencing insolvency, creditor-friendly and debtor-friendly regimes, common and special windin-up grounds. During the law, doctrine, case law and other sources based study, the results obtained are presented and suggestions are given on how to improve legal bankruptcy regulation of the Republic of Lithuania.

Key words: *corporate insolvency, grounds for initiation of bankruptcy proceedings, creditor / debtor – friendly regime, factors influencing insolvency.*

SANTRAUKA

Bankroto bylos iškėlimo pagrindai: lyginamoji analizė

Darbo autorė lyginamuoju aspektu siekia ištirti juridinių asmenų bankroto bylos iškėlimo pagrindų institutą Lietuvos ir užsienio valstybių teisiniame reguliavime bei vadovaujantis gautais tyrimo rezultatais pateikti rekomendacijas (pasiūlymus) kaip galima būtų tobulinti Lietuvos Respublikoje įtvirtiną tiriamąjį teisinį reguliavimą. Tema aktuali tuo, jog lyginamuoju aspektu skirtingi bankroto bylos iškėlimo teisiniai pagrindai lemia kazuistinį teisinį reguliavimą net ir socialiniu–ekonominiu lygmeniu panašiai išsivysčiusiose valstybėse, turinčiose tarptautinį pripažinimą. Kadangi, mokslinių darbų bankroto bylos iškėlimo pagrindų tematika beveik nėra, šis tiriamasis darbas galėtų padėti suvokti, kaip lyginamų valstybių teisinis reguliavimas įtakoja kitų valstybių, tarp jų ir Lietuvos, teisiškai apibrėžiamus bankroto bylos iškėlimo teisinius pagrindus**.**

Pirmame skyriuje analizuojami veiksniai, turintys didžiausią įtaką bankroto bylos iškėlimo pagrindams, atliekama teisinių bankroto bylos iškėlimo pagrindų klasifikacija ir jos reikšmė, apžvelgiamos teisinių bankroto modelių rūšys, akcentuojami panašumai, skirtumai ir reikšmė bei jų santykis su bankroto bylos iškėlimo pagrindais bei aukščiau minėtais veiksniais.

Antrame skyriuje atskleidžiama teisinė nemokumo sąvoka lyginamuoju metodu. Taip pat analizuojamas šio instituto teisinis reguliavimas, jo spragos Lietuvos bei užsienio valstybių teisėje. *Inter alia*, lyginamuoju aspektu aptariamas ir teismo vaidmuo nustatant nemokumą.

Trečiame skyriuje aptartini specialieji bankroto bylos iškėlimo pagrindai užsienyje bei Lietuvoje. Be kita ko, šiame skyriuje analizuojami specialiųjų bankroto bylos iškėlimo teisinių pagrindų raida ir atsiradimas, reikšmė bei teisinio reguliavimo spragos, pasitelkiant ne tik teismų praktiką ir doktriną bet ir *travaux preparatoires*,

Išanalizavus skyriuose nagrinėtas temas, darbo autorė priėjo pagrindinės išvados, jog bankroto teisinį reguliavimą formuoja ne tik teisiniai, bet ir ekonominiai, socialiniai, kultūriniai, politiniai ir net istoriniai veiksniai, kurie tarpusavyje neatsiejamai sąveikauja bei vienas kitą keičia, *in corpore* darantys įtaką ir valstybės teisinio reguliavimo sistemai, *ipso facto* ir teisinių bankroto modelių pasirinkimui.

Autorė atlikusi tyrimą, taip pat pateikia pasiūlymus kaip pakoreguoti nemokumo apibrėžimo sąvoką bei įtvirtinti gresiančio nemokumo institutą.

SUMMARY

Grounds for initiation of bankruptcy proceedings: a comparative analysis

The author of the master thesis uses comparative method to analyse the grounds for initiation of bankruptcy proceedings of the corporate insolvency procedures in legal regulation of the Republic of Lithuania and foreign countries‘ and given the results of the analysis to bring forward the suggestions on improving the legal regulation of the Republic of Lithuania. This subject is significant because even on comparative approach various winding-up grounds stipulate causuistic legal regulation even in social-economic level in commonly developed countires, inter alia, having international acknoledgement. Due to the absence of scholar paper works of the above mentioned subject, this analytical thesis could help understanding how legal regulation of comparable countries influences, other countries‘, including Lithuanian, legally defined terms of grounds of winding-up in court.

In the first chapter, it is discussed: factors that take the most significant role in influencing compulsory grounds of winding-up, classification of legal compulsory winding-up grounds and the significance of classification, legal insolvency regimes (pro-creditor, pro-debtor) determining its‘ similarities, differences and general meaning and relation to the compulsory winding-ip grounds and the above mentioned factors.

In the second chapter, the legal concept of insolvency is revealed in comparative approach. Furthemore, the concept is analysed in theory, case law, determining, legal gaps of regulation in Lithuanian and foreign counties‘ law. *Inter alia*, the role of the court is discussed in determining legal concept of insolvency.

In the third chapter, it is discussed: national special compulsory winding-up grounds which are compared to foreign countries. Additionally, the origin and the development of special compulsory winding-up grounds is analysed, including its‘ significance and gaps of legal reulation, with the help of not only the case but the doctrine and travaux preparatoires.

In this master thesis the author came to the main conclusion that the legal regulation of bankruptcy is formed not only by legal but also, economic, cultural, political and even historical factors which are related interchangeably related and effects each other *in corpore* influencing the legal regulation system of a country and *ipso facto* choosing the legal insolvency regime.

At the end of the thesis, the author gives suggestions how to change the definition of an enterprise insolvency and to establish a new phenomenon of an imminent insolvency.